

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Jan Svoboda

**Duchovní doprovázení ve službě
nemocničního kaplana**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Marek František Drábek, OPraem. DiS.

Praha 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28. 11. 2022

Jan Svoboda

Bibliografická citace

Duchovní doprovázení ve službě nemocničního kaplana [rukopis] : Diplomová práce / Jan Svoboda ; vedoucí práce: Marek František Drábek. -- Praha, 2023. -- 62 s.

Anotace

Diplomová práce „Duchovní doprovázení ve službě nemocničního kaplana“ popisuje a hodnotí, v čem spočívá jedinečnost, smysl a náročnost služby duchovního doprovázení nemocničním kaplanem. Jaké jsou jeho limity a čím se liší od tradičně pojímaného duchovního doprovázení v rámci katolické komunity. Nejprve je proto vysvětlen pojem duchovního doprovázení, je nastíněn vztah k psychoterapii a jaký má význam pro nemocné. Dále je popsána služba nemocničního kaplana, jeho poslání a kompetence v rámci celostní péče o nemocné. Jsou zpracována biblická a teologická východiska v přístupu kaplana k nemocným lidem v postmoderní společnosti. Práce objasňuje, v čem spočívají specifika služby nemocničního kaplana, jaké jsou požadavky na duchovní doprovázení nemocničním kaplanem (ze strany nemocného, příbuzných, personálu, vedení nemocnice i církve). Současná kaplanská praxe v nemocnicích je prakticky naznačena ve dvou kazuistikách při doprovázení osob, hlásících se k jiným než křesťanským vyznáním.

Klíčová slova

duchovní doprovázení, celostní péče, nemocniční kaplan, kazuistika, pastorační plán

Abstract

Master thesis “Spiritual accompaniment in the service of a hospital chaplain” describes and evaluates uniqueness, meaning and demands of service of the spiritual accompaniment of a hospital chaplain. What its limits are and how it is different from the traditional understanding of spiritual accompaniment in the catholic community. Firstly hence is explained the term of spiritual accompaniment, ties with the psychotherapy are outlined and its value for patients. Then the work of a hospital chaplain is described, its mission and competence in the framework of the holistic approach towards hospitalized patients. Biblical and theological starting points that deal with patients in postmodern society are processed. Thesis clarifies specifics of work of a hospital chaplain, what demands are expected from hospital chaplains (from the patients, family, personnel, management of hospital and the church). Current chaplaincy practice in the hospitals is indicated in two case studies in the accompaniment of people who profess to religion other than Christianity.

Keywords

Spiritual accompaniment, holistic approach, hospital chaplain, case study, pastoral plan

Počet znaků (včetně mezer): 150 602

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce ThLic. Marku Františku Drábkovi OPraem. DiS. za všechny konzultace, odkazy na studijní materiály i za slova inspirace a otevření nových podnětů. Zejména děkuji své ženě Kláře za její každodenní stálou oporu, trpělivost, povzbuzení a také celé rodině za projevovaný zájem i za slova naděje. Děkuji Ludmile Svobodové za pomoc při stylistické úpravě.

Děkuji kaplance Gabriele Junasové za její ochotu pročítat si tuto práci, za její nápady i pobídky a také všem svým kolegyním - kaplankám za jejich pozornost a podporu.

Obsah

Úvod.....	9
1. Duchovní doprovázení	11
1.1. Pojem duchovního doprovázení a vedení	11
1.2. Duchovní doprovázení v rámci pastorační péče a ekumenická spolupráce.....	15
1.3. Vztah duchovního doprovázení a psychoterapie	17
1.4. Různé historické linie duchovního doprovázení.....	21
1.4.1. Ranné mnišství.....	21
1.4.2. Jan od Kříže (1542 – 1591).....	22
1.4.3. Ignác z Loyly (1491–1556).....	24
1.4.4. Kritické zhodnocení přístupů k duchovnímu doprovázení	25
1.5. Význam duchovního doprovázení pro nemocné.....	26
2. Služba nemocničního kaplana a jeho poslání.....	29
2.1. Nemocný pacient v postmoderní společnosti	29
2.2. Biblické a teologické východisko služby nemocničního kaplana.....	33
2.3. Požadavky kladené na kaplana	38
2.4. Kompetence kaplana	41
2.5. Specifika duchovního doprovázení nemocničním kaplanem	45
3. Kazuistika dvou setkání kaplana s nekřesťany	50
3.1. Úvod do praktické části	50
3.2. Rozhovor se zdravotní sestrou A. X., která konvertovala k islámu.....	52
3.2.1. Teologická a etická témata.....	52
3.2.2. Pastorační plán	55
3.2.3. Vlastní tradice a biblické asociace	58
3.3. Rozhovor s pacientem B. Y. – buddhistou	61
3.3.1. Teologická a etická témata.....	62
3.3.2. Pastorační plán	64
3.3.3. Vlastní tradice a biblické asociace	66
Závěr	68
Seznam použitých zkratk.....	71
Biblické zkratky	71
Zkratky církevních dokumentů	71
Ostatní zkratky	72
Seznam literatury	73
Tištěné zdroje.....	73
Elektronické zdroje	74

Přílohy	76
Záznam 1. rozhovoru s paní A. X.....	76
Záznam 2. rozhovoru s panem B. Y.....	82

Úvod

Tato práce se zaměřuje na problematiku duchovního doprovázení nemocničním kaplanem. Cílem je zhodnotit v čem spočívá jedinečnost, smysl a náročnost této služby. Jaké má tato služba možnosti a také jaké má limity a čím se liší od tradičně pojímaného duchovního doprovázení v rámci katolické komunity.

Z církevní historie je možné vyčíst různé důrazy a význam duchovního doprovázení pro člověka, který chce růst ve víře v poznávání Boha i sebe. V dnešní době je toto umění doprovázet nově objevováno ve specifické situaci lidí, kteří jsou přímo zasaženi nemocí nebo s ní přicházejí do styku např. příbuzní nemocných nebo ošetřující zdravotnický personál. V této oblasti má zvláštní místo služba nemocničního kaplana. On navazuje na kněžskou, především svátostnou službu, jejíž přijetí v určité době bylo dokonce podmínkou k tomu, aby byl člověk léčen. Dodnes je svátostná služba pro malé množství pacientů velmi důležitou podporou a zdrojem posily. V současné době jsou kaplani z větší části laici různých křesťanských vyznání, kteří společně pracují a jsou k dispozici všem lidem bez ohledu na jejich víru, nevíru nebo druh náboženství.

Mnozí lidé dnes netuší, že mají spirituální rozměr, avšak v souvislosti s nemocí v sobě objevují životní otázky, na které hledají odpověď. Právě v tom spočívá různorodost a pestré zaměření kaplanů, kteří mohou doprovázením těchto lidí pomáhat hledat odpovědi na jejich otázky.

Nemocniční kaplani se postupně stávají členy multidisciplinárních týmů na různých odděleních ve zdravotnických zařízeních a dál nacházejí své uplatnění. Při celostní péči o nemocného mají kaplani nezastupitelné místo, protože jsou odborníky na duchovní rozměr člověka. Jednou z hlavních činností kaplanů je duchovní doprovázení, při kterém se setkávají s lidmi, kterých se nemoc nějakým způsobem dotýká. Během doprovázení kaplan postupně poznává hodnoty člověka, které jsou ohrožené nemocí. Zjišťuje, jaké jsou potřeby konkrétního člověka. Objevuje, jaké jsou jeho vnitřní i vnější zdroje, které mu pomáhají a jaké jsou jeho strategie zvládnání. V tomto setkání je kaplan tím, který nabízí teologickou reflexi, která se projevuje stylem otázek a napomáhá hledat odpovědi na otázky spojené s nemocí.

Tato práce si klade za cíl nacházet odpovědi na tyto dotazy: v čem spočívá zvláštnost a náročnost kaplanské nemocniční služby? Jak se liší kaplanovo duchovní doprovázení od doprovázení, které uskutečňuje farář nebo pastor ve své farnosti či sboru? Proč je důležité věnovat pozornost duchovnímu doprovázení nemocných a jejich blízkým

i zdravotníkům? Je možné duchovně doprovázet i ateistu či buddhistu? Jaké jsou kaplanovy zásadní kompetence, které potřebuje pro svou službu doprovázení? Jakým způsobem se kaplan připravuje na setkání s lidmi, jak si sestavuje pastorační plán pro duchovní doprovázení? Nedílnou součástí této práce jsou dva příklady kazuistik s lidmi jiného než křesťanského vyznání, na kterých bude možné lépe vystihnout podstatu služby duchovního doprovázení nemocničním kaplanem.

1. Duchovní doprovázení

1.1. Pojem duchovního doprovázení a vedení

Pojem duchovní doprovázení nebo také duchovní vedení se ve spirituální literatuře používá celkem běžně, i když jsou tu některé rozdílné pohledy, které budou vysvětleny.

Původním smyslem duchovního vedení bylo odpovídat na potřeby odříkavého života. Ty potřeby vznikaly vyjitím prvních mnichů na poušť, kde žili v nebezpečí a odloučenosti od církve. Přesto však odcházeli na poušť, aby hledali Krista, byli vedeni Duchem a byli také pokoušeni Zlým, podobně jako Ježíš. Proto u nich vznikala potřeba vedení a rozlišování duchů.¹ Thomas Merton formuloval duchovní vedení jako neustálý proces formace a doprovázení, při kterém je křesťan povzbuzován a veden ke svému jedinečnému povolání. Cílem tohoto povolání je věrně odpovídat na dary Ducha svatého a dospět k určitému sjednocení s Bohem již zde na zemi.²

Aleš Opatrný charakterizuje duchovní doprovázení jako rozhovor o osobních cestách víry, který pomáhá v obtížných životních situacích nebo rozhodováních, a který pak dále sleduje či podporuje růst víry a dozrávání člověka.³

W. A. Barry a W. J. Connolly definují křesťanské duchovní doprovázení jako:

„pomoc, kterou poskytuje jeden křesťan druhému, aby mu umožnil vnímat osobní Boží sdělování jemu určené, odpovídat tomuto Bohu, dávajícímu se osobně poznat, růst v důvěrnosti s ním a plně prožívat důsledky tohoto vztahu. *Ohniskem* tohoto typu duchovního doprovázení je zkušenost, ne názory, a zvláště zkušenost duchovní, tzn. jakákoliv zkušenost tajemného Jiného, kterého nazýváme Bohem.“⁴

Dále W. A. Barry a W. J. Connolly přibližují slovo „**duchovní**“, jež značí, že předmětem pomoci není vnější jednání, ale že se týká vnitřního života, srdce, z něhož pramení dobro i zlo v člověku. Slovo „**duchovní**“ v sobě obsahuje i rozum a vědění, ale zároveň směřuje k tomu, že zde účinně působí také Duch Boží. **Doprovázení** vyjadřuje víc než je dávání rad a řešení životních otázek. Člověk, který má někam namířeno, chce na cestě s někým mluvit. Neznamená to, že konverzace bude jednoduchá, ale měla by mu pomoci objevit hledanou cestu. Doprovázení se při tom soustředí na vztah k Bohu.⁵

¹ Srov. MERTON, Thomas. *Duchovní vedení a rozjímání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 7.

² Srov. tamtéž, s. 8.

³ Srov. OPATRNÝ, Aleš. *Pastorace v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 35.

⁴ BARRY, William A. – CONNOLLY, William J. *Praxe duchovního doprovázení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 20. V poznámce pod čarou autoři uvádí: „Tento názor se často objevuje ve spisech Karla Rahnera.“

⁵ Srov. tamtéž, s. 23–24.

Podle Michaela Plattiga slouží duchovní doprovázení procesu zrání člověka a má mu pomáhat zachovat směr cesty s vědomím toho, že vlastním průvodcem a vůdcem je Bůh. Cílem je pak snaha se Bohu otevřít. Mnoho věcí v životě zatemňuje pohled člověka a mnohdy je zamotán do sebe a do svých představ. Proto potřebuje doprovázení, aby mohl odkrýt příčiny své duchovní slabozrakosti.⁶

Józef Augustyn rozlišuje důrazy jednotlivých blízkých termínů – duchovního doprovázení, vedení i otcovství. Pod pojmem duchovní doprovázení nebo vedení chápe individuální duchovní pomoc člověku při jeho vnitřním růstu, což však zcela nevystihuje bohatost této pastorační služby. (O pastoraci bude pojednáno dále v kapitole 1.2.)

Termín **duchovní doprovázení** zdůrazňuje partnerství mezi vůdcem a vedeným, i potřebu osobní účasti a zodpovědnosti doprovázejícího a doprovázeného. Duchovní průvodce není nadřazeným doprovázeného, ale pouze zkušenějším bratrem na cestě. Pojem duchovní doprovázení může občas působit mlhavě mezi jednotlivými rolemi doprovázejícího a doprovázeného, protože může připomínat partnerství, které neklade důraz na potřebu autority.

Naproti tomu termín **duchovní vedení** vymezuje jasně rozdílné úlohy vůdce, který vede či doprovází, a vedené osoby, která se nechá vést. Duchovní vedení podtrhuje potřebu autority v duchovním životě. Zdrojem této autority je církev, která pověřuje člověka službou, a jsou to také jeho kompetence i osobní zkušenost.⁷ Augustyn k tomu dále připomíná, že:

„laici nemohou o své vlastní vůli bez dalšího nabízet druhým službu duchovního vedení v jejím úzkém smyslu, nýbrž jedině v rámci společenství církve, která je na jedné straně na tento způsob služby připravuje, a na druhé straně bdí nad tím, aby byla určená služba konána kompetentně a aby tak skutečně sloužila duchovnímu růstu. Duchovní vůdce nikdy nevystupuje pouze vlastním jménem, nýbrž vždy jménem církve. Církev mu svěřuje misi, v jejíchž mezích on plní své poslání.“⁸

„Doprovázení lidí duchovním vedením je především sdílení osobních duchovních zkušeností. Proto nemůže být dobrým duchovním vůdcem člověk, který sám neokusil vedení ve styku se svým vlastním duchovním vůdcem. Vést dobře druhé nemůže někdo, kdo sám nejprve neposkytl souhlas dát se vést: Bohu i lidem... Jedním z velice důležitých rysů duchovního vůdce by měla být schopnost trvalé analýzy vlastního způsobu chování ve všech mezilidských vztazích. První a nejlepší přípravou... na službu

⁶ PLATTIG, Michael. *Doprovázení Božím Duchem: duchovní doprovázení a rozlišování duchů*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 103.

⁷ Srov. AUGUSTYN, Józef. *Praxe duchovního vedení*. Olomouc: Nakladatelství Velehrad, 1997, s. 15–16.

⁸ Tamtéž, s. 47–48.

osobního doprovázení lidí při jejich duchovním růstu vždy bude jejich vlastní zkušenost se systematickým využíváním služby vedení během dlouhých let vlastní formace.“⁹

Termín duchovní vedení může však při doslovném chápání připomínat, že duchovní vůdce je tím, kdo řídí život vedeného. Takto vnímané duchovní vedení by pak vyžadovalo podřízenost a poslušnost vůči vůdci. Bohužel se ještě dnes můžeme setkat s duchovními vůdci, kteří zneužívají svého postavení a vyžadují od svých svěřenců slepou poslušnost do té míry, že nesmějí udělat bez jejich vědomí žádné životní rozhodnutí.

Existuje ještě jeden termín, kterým se vyjadřuje pomoc člověku na duchovní cestě, je to **duchovní otcovství**.

„Hledíme-li na tento pojem v celém jeho bohatém významu, znamená mnohem více než pouhé vedení nebo doprovázení. Zdůrazňuje totiž moment rození – předávání duchovního života. V pojmu duchovního otcovství je míra zodpovědnosti vůdce za vedeného nepoměrně větší a hlubší než v obou dříve zmíněných pojmech... Jde tu o otcovství ve smyslu slov svatého Pavla: ‚I kdybyste měli tisíce vychovatelů v Kristu, otců mnoho nemáte, neboť v Kristu Ježíši jsem vás já přivedl k životu skrze evangelium‘ (1 Kor 4,15). Také není dobré chápat uvedený termín jako projev paternalismu nebo maskulinizace vztahu duchovní vůdce – vedený. Stejně i ženy se zkušeností v duchovním životě mohou být vynikajícími duchovními vůdkyněmi... V Bibli není obrazem Boha pouze jednotlivec, jsou jím muž a žena spojení poutem lásky: ‚Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil‘ (Gn 1,27).¹⁰ ‚Bůh je zároveň otcem i matkou, milosrdenstvím i pravdou, silou i něžností. Boží něha však nikdy není slabostí, protože vždy kráčí bok po boku s Jeho silou... Je tedy nutné, aby obě hlediska Boží lásky: otcovská i mateřská láska – byly přítomny v jediné osobě duchovního vůdce.“¹¹

Každý z uvedených termínů odráží část pravdy o pomoci člověku v jeho duchovním růstu. Všechny tři termíny odrážejí nejhlubší podstatu této služby, kladou důraz každý na jiný aspekt duchovní pomoci člověku, který chce postavit svůj život na Bohu. V této práci bude používán termín „**duchovní doprovázení**“ – s tím, že je třeba mít na mysli složenou skutečnost, která se vyjadřuje pojmy duchovní doprovázení, vedení i otcovství. Pro službu nemocničního kaplana se užívá v současné době termínu duchovní doprovázení, které více vystihuje praxi kaplana, jenž doprovází nemocného člověka v náročné situaci. Tuto službu vykonává z autority církve, která ho k tomu pověřila.

Každý z uvedených termínů dává důraz na jiný aspekt individuální duchovní pomoci. Různorodost pojmů vyjadřuje také rozdílnou praxi, kterou mohou uvedené pojmy

⁹ AUGUSTYN, Józef. *Praxe duchovního vedení*. s. 18–19, 50.

¹⁰ Tamtéž, s. 17, 50–51.

¹¹ LOUF, Andre. *L'accompagnement spirituel*, Ottawa, Canada, 1986, str. 89 (v polštině pod titulem *Towarzyszenie Duchowe*, Wydawnictwo M, Kraków 1993). In tamtéž, s. 51.

vyjadřovat. Pokud bude vzato v úvahu pojmové bohatství a reflexe v této oblasti, bude možné lépe překročit tísnivé šablony a návyky okolí.¹²

A nyní je otázkou, jak může duchovní doprovázení definovat nemocniční kaplan. Postačí tyto definice významných autorů k tomu, aby vyjádřily i to, co obnáší duchovní doprovázení v praxi nemocničního kaplana? Je slovo **duchovní** vyjádřením toho, že rozhovor nutně směřuje výslovně k Bohu? Co když je nemocný pacient nevěřící nebo věří jen v „něco nad námi“, nebo je muslim, či budhista? Je přesto možné s ním vést duchovní dialog? Každý člověk má duchovní neboli spirituální rozměr se svými hodnotami, potřebami, silami, zdroji, strategiemi zvládnání, které používá například v momentech krizí nebo v nemoci, kdy hledá smysl svého života. V těchto okamžicích je zcela namístě, aby kaplan člověka duchovně doprovázel.

Proto ve snaze zohlednit tuto skutečnost ve službě nemocničního kaplana bude v této práci duchovní doprovázení myšleno takto: Slovo **duchovní** vyjadřuje pomoc, jež směřuje k spirituálnímu rozměru člověka, k jeho hodnotám, podle kterých žije, k jeho duchovním potřebám, týká se také jeho vnitřních sil, vnějších zdrojů a strategií zvládnání. Kaplan naopak z druhé strany přichází na pomoc se svým vnitřním vztahem k Bohu, se svým spojením s církví, se svými vědomostmi, zkušenostmi a dovednostmi.

Doprovázení určuje způsob, jakým má být v dialogu přistupováno k lidem v jejich lidství, v jejich potřebách, na úrovni jejich myšlení, rozhodování, i na úrovni jejich víry, s vlastními rituály a modlitbou. (Viz 1 Kor 9,22 „Všem jsem se stal vším, abych získal aspoň některé.“) Je to úkon vzájemné pokorné úcty, naslouchání a aktivního setkání. Kaplan je tím, který nabízí teologickou reflexi, která se třeba projeví stylem otázek, napomáhá tím hledání odpovědí na otázky spojené s nemocí a podporuje objevování možných cest k pravdivému utváření další etapy života podle hodnot, které doprovázený uznává.

Duchovní doprovázení v kaplanské službě má v jistém slova smyslu širší rozsah než například při doprovázení věřících ve farnosti či sboru, kde se farář či kazatel setkává u lidí většinou s různým stupněm víry, avšak v rámci jedné církevní denominace nebo náboženství. Kaplanská služba jako kategoriální pastorec stojí na hranici, která není zcela zřejmá – mezi různě věřícími i nevěřícími. Duchovní doprovázení slouží nejen lidem uvnitř církve ale také lidem, kteří se k církvi nehlásí, proto je to služba i pro společnost, avšak zároveň to není nástroj proselytismu.

¹² Srov. AUGUSTYN, Józef. *Praxe duchovního vedení*. s. 15–17.

Tím, že se kaplan snaží vidět v doprovázeném člověku Krista, je obohacen ze setkání i on sám. Někdy dokonce zvláště v setkání s nevěřícím člověkem. Je zajímavé při doprovázení vnímat osobně tuto zkušenost.

1.2. Duchovní doprovázení v rámci pastorační péče a ekumenická spolupráce

Duchovní doprovázení je zasazeno do širokého rámce pastorace a také do ekumenických vztahů. Slovem pastorace, pastorační péče, pastorační činnost se často rozumí všechno, co dělá kněz v přímém vedení farnosti jako pastýř. V církevních dokumentech se jedná o biskupech a farářích, kteří jsou pastýři ve vlastním slova smyslu¹³. Na druhou stranu se mluví také o podílu laiků na pastorační činnosti.¹⁴ Aleš Opatrný formuloval pastorační péči v širším smyslu jako:

„jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho obtížích, nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jeho dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje.“¹⁵

Tento autor se také zamýšlí nad tím, jaká jsou kritéria pastorační péče v postmoderní společnosti pro růst života z víry křesťanů a pro jejich lepší službu světu. Vyjmenovává některé nezbytné prvky, které považuje pro pastorační péči jako nepostradatelné.

Osobní nasazení. Tento postoj je u všech křesťanů pro církve důležitý. Nelze se vymlouvat a čekat, že to někdo jiný zařídí, a volat ho k odpovědnosti.

Duchovní ohniska. Vedle farností, které jsou typické pro základní pastoraci, je nutné je doplnit o duchovní ohniska – řeholní domy, poutní místa, nová hnutí v církvi, cyklické akce pro mládež, manžele i rodiny. Důvodem je, že farnosti nemají možnost oslovit všechny typy farníků a naplnit jejich potřeby vedoucí k intenzivnějšímu duchovnímu životu.

Možnost účasti v přiměřeném společenství. Křesťanská víra má podstatný sociální rozměr, a ten je důležité přiměřeně realizovat. Pro existenci různých typů křesťanských společenství jsou nutnými předpoklady sdílení, tolerance a usilování o jeden společný cíl, jímž je užitečnost pro církve.

¹³ Srov. CIC, kán. 375, kán. 515 §1. In OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000, s. 9.

¹⁴ Srov. CIC, kán. 230; ChL 23. In tamtéž, s. 9.

¹⁵ Tamtéž, s. 9.

Trvalé vzdělávání. Aby mohl křesťan „*obhájit svou naději*“ ve světě, kde je kvasem, a kde nějakým způsobem druhým slouží, potřebuje mít znalosti z oblasti náboženství v trvalé harmonii s profesním a osobnostním růstem.

Tolerance. Máme-li naplnit Pavlovo slovo: „Pokud to záleží na vás, žijte se všemi lidmi v pokoji“ (Řím 12,18), nelze se obejít bez tolerance. K tomu, abychom mohli zaujmout tolerantní postoj, je nutné vycházet z jasných osobních postojů a s přiměřenou osobní jistotou.

Duchovní doprovázení. Mezi tyto vyjmenované základní prvky pastorační práce autor zahrnuje duchovní doprovázení.

Podle Opatrného požadavky na duchovní doprovázení přibývají, protože na křesťana v dnešní době působí od víry odcizená společnost, a zároveň se uvnitř církve zvyšuje oprávněná snaha po růstu kvality křesťanského života. Dále autor konstatuje, že není mnoho osob schopných kvalitního doprovázení. Vzhledem k nedostatku kněží, různým obdarováním v církvi a zkušenostem na křesťanském Východě je nutné uznat, že laici jsou schopni doprovázení a je potřeba jim k tomu poskytnout prostor, vzdělání a důvěru.¹⁶

Na závěr svého zamyšlení o pastoraci si Opatrný klade otázku, zda církev koná pastoraci v dnešní společnosti v zájmu potřeb Božího království a v zájmu potřeb dnešních lidí. Od 2. vatikánského koncilu je možné dát pastoraci jednoduchou kontrolní otázku z pastorační konstituce *Gaudium et spes*: „Jsou radosti a naděje, smutky a úzkosti lidí naší doby, zvláště chudých a těch, kdo nějak trpí, radostí a nadějí, smutkem a úzkostí učedníků Kristových?“¹⁷ A druhá otázka je: „Zda církev (totiž my) zkoumáme znamení doby a vykládáme je ve světle evangelia?“¹⁸ Je plodné odpovědět si na tyto otázky, protože to je místo k jednání pro pastoraci v dnešním světě.¹⁹

Pastorační péče je také významným **místem ekumenismu**, kde se v dnešní době potkávají lidé z různých církví a pracují účinněji, pokud postupují společně, jak o tom mluví Ekumenický direktář:

„Ačkoli každá církev a církevní společenství pečuje samo o své členy a je nenahraditelně budováno duchovními svými místními společenstvími, existují jisté situace, kde lze sloužit náboženským potřebám křesťanů účinněji, pokud lidé z různých církví a církevních společenství, činní v pastoraci, ať nositelé svěcení nebo laici, pracují společně. Tento druh ekumenické spolupráce může být úspěšně využíván

¹⁶ Srov. OPATRŇNÝ, Aleš. *Pastorace v postmoderní společnosti*, s. 34–36.

¹⁷ Srov. GS 1. In tamtéž, s. 37.

¹⁸ Srov. GS 4. In tamtéž, s. 38.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 38.

v pastorační péči o ty, kdo jsou v nemocnicích, vězeních, ozbrojených silách, ve velkých průmyslových komplexech a na univerzitách.“²⁰

Dále je jinými slovy řečeno, že různorodá spolupráce křesťanů je zároveň svědectvím o Kristu:

„Účelem vztahů mezi křesťany není jen vzájemné poznání, společná modlitba a dialog. Tyto vztahy předpokládají a již nyní vyžadují veškerou možnou praktickou spolupráci vedenou na různých úrovních: na úrovni pastorační, kulturní, sociální a také ve svědectví vydávaném evangelijnímu poselství.“²¹
„Spolupráce všech křesťanů vyjadřuje živým způsobem spojení, které je již navzájem sjednocuje, a staví do plnějšího světla tvář Krista Služebníka.“²²

1.3. Vztah duchovního doprovázení a psychoterapie

Než bude definován vzájemný vztah duchovního doprovázení a psychoterapie, bude psychoterapie blíže popsána. „Psychoterapie je léčebná činnost, užívající psychologických prostředků k dosažení prospěšné změny při poruchách různých, zejména psychických funkcí.“²³ Podle Kratochvíla lze psychoterapeutickou činnost shrnout do těchto specifických bodů:

- Psychoterapie používá **psychologických prostředků**, což jsou např. verbální a neverbální podněty, různé stimulace emocí a mechanismy učení, dynamiky skupinových vztahů a interakcí...
- Cílem je **odstranění potíží či jejich zmírnění, případně zahlazení příčin**, které je aktivovaly.
- Během psychoterapie vznikají **změny v emoční oblasti, v rozumovém hodnocení, v postoji k sobě, ke světu i ke změněnému chování**. Klient nabývá korektivní emoční zkušenosti, náhledu v tom smyslu, že pochopí své problémy a naučí se uspokojivému chování.
- Působení laiků by mohlo být škodlivé, proto psychoterapii může vést pouze **specialista** s určenou kvalifikací.²⁴

²⁰ ED 204.

²¹ Společné christologické prohlášení katolické církve a asyrské východní církve: L'Osservatore Romano 12. 11. 1994, str. 1. In UUS 40.

²² UR 12.

²³ KRATOCHVÍL, S., *Základy psychoterapie*. Praha: Portál, 1997; BALCAR, K. *Náprava poruch psychického vývoje*. In ŘÍČAN, P. – KREJČÍŘOVÁ, D. et al. *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada, 1997. In VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999, s. 50.

²⁴ Srov. KRATOCHVÍL, S., *Základy psychoterapie*. Praha: Portál, 1997. In tamtéž, s. 50.

Podle Vágnerové jsou v dnešní době různé psychoterapeutické školy, které se liší svým porozuměním podstatě psychických problémů a metodami, které používají.

- **Dynamická, neboli psychoanalytická terapie** předpokládá, že duševní problémy jsou způsobeny nevědomými konflikty a obavami. Řešení spočívá v získání náhledu a vlivu nad těmito mechanismy. Zakladatelem psychoanalýzy je Sigmund Freud.
- **Behaviorální terapie** vychází z předpokladu, že maladaptivní jednání je naučené, tudíž změna je možná opět učením. Proto tato terapie používá metody s různými principy učení a podmiňováním.
- **Kognitivně-behaviorální psychoterapie** používá kognitivních faktorů – např. názorů a očekávání klienta, jeho vysvětlení událostí, které se vztahují k problému. Tato terapie využívá jak behaviorální techniky, tak metody, které směřují ke změně názorů a postojů klienta.
- **Humanistická psychoterapie** předpokládá, že psychické poruchy se projevují v momentech, kdy se člověk nemůže přijatelně rozvíjet. Z tohoto důvodu humanističtí terapeuti kladou důraz na požadavek seberealizace a vlastního rozvoje.

Volba metody závisí jednak na klientovi a jeho problémech, ale i na psychoterapeutovi a jeho psychoterapeutické škole. Mnozí psychoterapeuti však využívají různé techniky zaměřené na potřeby klienta.

Srovnávací studie různých psychoterapeutických směrů zjistily, že se účinnost různých psychoterapií téměř neliší. Může to svědčit o tom, že zájem, porozumění a podpora psychoterapeuta mohou mít větší vliv, než specifické techniky různých druhů terapií.²⁵

Vztah mezi duchovním doprovázením a psychoterapií popisuje **Józef Augustin**, když říká, že existují mezi nimi podobnosti, ale přesto je ve způsobech pomoci člověku podstatný rozdíl. V počáteční etapě se pomoc týká stejných problémů, strachů, potřeb, zranění i tužeb, a tudíž reakce klientů je podobná. Duchovní doprovázení i terapie se zaměřují na to, aby se člověk cítil zodpovědný za svou situaci i své citové stavy, a naučil se je ovládat.

²⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 52–53.

Hlavní rozdíl mezi duchovním doprovázením a psychoterapií je v zaměření na jiné cíle i v používání jiných postupů. Při určitém zobecnění může být řečeno, že psychoterapie si klade za cíl, aby se člověk naučil zvládat své emoce, poradil si v krizích, uspořádal vnímání své identity a nabyl větší odolnosti vůči stresu. Základním vztažným bodem pro klienta je osoba psychoterapeuta, jemuž klient popisuje své stavy, zranění, strachy, potřeby, touhy, očekávání i naděje. Celkově můžeme říci, že se psychoterapie zaměřuje na psychické a citové stavy člověka.

Oproti tomu duchovní doprovázení má za cíl budovat vztah mezi člověkem a Bohem. Pro doprovázeného i doprovázejícího je konečným vztažným bodem víra v Boha. Ač se doprovázející setkává s psychickými a citovými reakcemi doprovázeného a bere v úvahu psychologické postupy, tyto metody nejsou při doprovázení zásadní a jedinou úrovní.

Konečným místem konfrontace není osoba, která doprovází (jako v případě psychoterapie). Je to Boží slovo, které působí ve vztahu doprovázejícího a doprovázeného. Ten, kdo je doprovázen, sice zprvu předává své strachy, naděje a potřeby na toho, kdo doprovází, avšak ten ho učí přenášet své problémy na Boha. Doprovázející učí doprovázeného vyslovovat před Bohem, čím žije. Pán Ježíš je totiž „*Obětím Beránkem*“, který na sebe vzal všechny bolesti, utrpení, nepravosti (srov. Iz 52,1nn).²⁶

Touto tematikou se z jiného úhlu zabývá **Josef Sudbrack**, který upozorňuje na to, že duchovní doprovázení se týká lidské zkušenosti. Jedná se totiž o dorozumívání se, podněty, souznění a empatii. Proto k tomu mají co říci i empirické vědy jako je např. psychologie, pedagogika, sociologie i hlubinná psychologie... Autor pokládá otázku, nakolik smíme v duchovním doprovázení používat názory společenských věd. Říká, že podle transcendentální teologie Karla Rahnera i podle osobní teologie Balthasara a Lubaca je zřejmé, že lidská přirozenost je plně zahrnuta do milostivého Božího povolání. Z toho pro problematiku duchovního doprovázení vyplývá, že čím víc bude brát duchovní doprovázení v úvahu psychologické zákonitosti, tím víc se bude stávat duchovnějším.

Dále Sudbrack podotýká, že všechny zkušenosti člověka i jeho rozhodnutí zasahují do jeho tělesnosti. Dokonce o mystických zážitcích s Bohem lze říci, že je tělesnost přesažena, ale ne potlačena. Nikde nelze provést oddělení, co je v člověku tělesné a co

²⁶ Srov. AUGUSTYN, Józef. *Praxe duchovního vedení*, 105–107.

duchovní. To tělesné i duchovní se prolíná ve vzájemné rozdílnosti. Proto je člověk zkoumán vědeckou antropologií a také plně náleží do duchovní oblasti.

Pochopit, kde se odděluje pouze duchovní dimenze od tělesné, může pomoci přirovnání o ženě. Její muž měl autonehodu a ztratil svou tvář při transplantaci kůže, a přesto, že se mnoho změnilo, jeho žena ho nepřestala milovat. Za změněným zevnějškem viděla nezměněné jádro svého muže. Tělesnost vytváří obraz člověka a zároveň je člověk víc než to, co ukazuje tělesná schránka. Přirovnání je možné vyostřit – muž upadá do pomatenosti, a přesto ho žena miluje. Muž totiž zůstává tíž, zůstává osobou, jež je milována. Hloubku tohoto přirovnání lze pochopit už jen skrze Boha. Láska ženy již nezachycuje jejího muže skrze tělesné a psychologické analýzy či interpretace. Žena miluje svého muže v tom, v čem je jeho absolutní hodnota, v jeho bytí jako Božího dítěte.

Dále podle Sudbracka může duchovní doprovázení vést k základní důvěře v Boha. Cesta k této důvěře se otvírá ve zkušenostech z přijetí druhými lidmi. Tělesně – psychické a duchovní aspekty se prolínají, ale duchovní doprovázení se nachází v prostoru vztahu k Bohu, který přesahuje možnosti psychologie. Jedná se o důvěru v Boha, o identitu, o cesty, po nichž je třeba jít směrem k Boží moudrosti a lásce.²⁷

Elias Vella z pastoračního hlediska připomíná, že člověku, který v modlitbě neudrží stálý a důvěrný vztah s Bohem hrozí, že se z biblického vůdce stane pouhým psychologem nebo sociálním pracovníkem. Přitom lidé, kteří přicházejí, hledají biblické vůdce a ne psychology či sociální pracovníky. Je však zároveň nutné se držet obecných pravidel a principů platných pro sociologii a psychologii.

Dále Elias Vella vidí, že největší pokušení v pastorači je usilovně pracovat pro Ježíše, ale nesetkávat se s Ním. Proto se zamýšlí nad otázkou: Co dáváme svým lidem? Dáváme jim možnost zakusit Ježíše? Člověk nemůže dávat, co sám nemá. Pokud nebude v životě, v důvěrné modlitbě zakoušet Ježíše, nemůže ho dávat druhým lidem a nemůže o něm mluvit z vlastní zkušenosti. Lidé přicházejí za pastoračními pracovníky kvůli jejich víře, podobně jako chodí k lékařům kvůli tomu, že studovali medicínu. Je nutné nezapomínat, že jsou muži a ženami víry a dávat lidem poznat, co sami prožívají a ne jen to, co se naučili.

²⁷ Srov. SUDBRACK, Josef. *Duchovní vedení*. Ze samizdatové edice „Duch a život“, 1985, věrný přepis jako soukromý tisk vydal Radim Hložánka, 1999, s. 14–17.

Modlitba je důležitá v tom, že pomáhá proměňovat vlastní postoje a vidět Ježíšovu tvář v každém člověku. Bez modlitby to není možné, bez ní staví člověk jen na své síle a ne na Bohu.²⁸

1.4. Různé historické linie duchovního doprovázení

Michael Plattig se ve své knize „Doprovázení Božím duchem“ zabývá různým pojetím duchovního doprovázení v dějinách církve.

1.4.1. Ranné mnišství

Toto období spadá do prvních století vzniku křesťanství v Egyptě, Palestině a Malé Asii až do doby sv. Benedikta z Nursie v 6. století. Cílem duchovního doprovázení v tomto období byla kontemplace, setkání se s Bohem v nazírání a sjednocení se s ním. Důležitými úkoly na této cestě bylo také stát se plně člověkem, sám sebou, zvládat život. Vyrovnávat se s emocemi, potřebami a správně s nimi zacházet.

Co se týče metody duchovního doprovázení, může být vyzozorována pouze z toho, co se nám dochovalo, jako jsou jednotlivé příklady, epizody a setkání duchovních otců a duchovních matek s žáky. Na základě těchto obsahů je možné formulovat některé obecné přístupy.

Konkrétní pokyny. Otcové často odpovídali na konkrétní otázky, typu: „Co mám dělat?“ Odpovídali rozličně, podle situace a podle tazající osoby. Uložil-li otec nějaké cvičení, nebylo to obvykle nic náročného a těžkého. Rozhodující nebyl rozsah, ale věrné a vytrvalé dodržování pokynu. Otcové věřili, že se kolem malého ohniska úkolu v jednáních a postojích soustředí vše ostatní, a tak se prokvasí celý život a zacílí ho na Boha.

Útěchy a povzbuzení. Otcové se řídili nejdůležitějším pravidlem: neodsuzovat, nezarmucovat, ale napravovat a těšit. Měli za úkol vycítit, co je pro druhého přiměřené, aby ho nepřetěžovali nedosažitelnými ideály. Tím by mu brali odvahu a vyvolávali skleslost. Abba Poimen povzbuzoval k pomoci druhým a k lásce k bližním, i kdyby to bylo kvůli sobě samým, a láska byla očekávána pro sebe. On totiž věděl, že úplná průzračnost a nezištnost je nad lidské síly, a vedou často ke sklíčenosti a vytěsnění potřeb. V okamžiku, kdy se postranní úmysly stávají známými, už nejsou nebezpečné. Vytěsňená přání a potřeby sídlící v nevědomí však působí destruktivně, a příliš vysoko stanovené ideály jsou živnou půdou pro různá vytěsnění.

²⁸ Srov. VELLA, Elias. *Srdce pastýře*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, s. 25–31.

Obezřetně vést k pravdě a žádná rozhodnutí neumenšovat. Odpověď na otázku by měl najít tázající sám. Proto mu otcové dávají hodně prostoru a času, aby vyložil svou situaci, a potom ho doplňujícími otázkami přivádí k tomu, aby sám našel odpověď. Opakují také slova tázajícího, aby ho vedli dál k poznání. Otcové se zásadně vyhýbali tomu, aby odpovídali či rozhodovali za hledajícího a brali mu tak jeho odpovědnost.

Odepření slova. Někdy se stávalo, že otcové nedali žádnou odpověď a jen nechali, aby promlouvalo jejich mlčení. Tázajícího to pak nutilo, aby opustil své teorie a zaměřil se na oblast prožívání. Duchovní doprovázení totiž není jen zajímavý rozhovor nad teologickými tématy, ale mluví o dění v duši člověka, vede ho k poznávání a lásce k Bohu.

Připustit pocity a vlastní potřeby. Staří otcové povzbuzovali k pravdivému pohledu na své pocity a potřeby, aby mohly být proměněny. Evagrius Ponticus doporučuje seznámit se se svými vášněmi, připustit si je a domyslet až do konce, aby bylo zřejmé, co chtějí člověku říct. Tak například hněv může znamenat, že druhý člověk má nad ním nějakou moc. Jsou to také různá pokušení, která má člověk uznat a ne se kvůli nim odsuzovat, spíš důvěřovat Bohu, a prohloubit vztah k němu samotnému. Jde také o různá selhání a pocity viny. Člověk nemá odsuzovat sám sebe, ale opakovaně povstávat v důvěře v Boží milost.²⁹ Anselm Grün popisuje tento postup takto:

„Mnišská askeze je askezí proměn a ne změn. Změna v sobě nese něco násilného. Toužím-li se změnit, znamená to, že tak jak jsem, nejsem dost dobrý. Chci se udělat jiným, chci ze sebe učinit někoho jiného. Proměna naopak v sobě obsahuje něco pokojného. Všechno má právo na existenci, všechny myšlenky a pocity, všechny potřeby a vášně. Je třeba je jenom proměnit.“³⁰

1.4.2. Jan od Kříže (1542 – 1591)

Pojetí duchovního doprovázení podle sv. Jana od Kříže je na svou dobu radikální v tom, jakým způsobem formuluje známou zásadu, že hlavním činitelem v duchovním doprovázení je sám Bůh. „Vztah mezi Bohem a doprovázeným nevytváří doprovázející. Snaží se jej ale podpořit.“³¹

V dnešní době Josef Sudbrack v souvislosti s tímto tématem, varuje před pokušením mistrů meditace stát se guru např. při meditačních kurzech s tělesným cvičením. Dochází totiž k mechanismu přenosu, na němž spočívá hinduistická i buddhistická instituce guru.

²⁹ Srov. PLATTIG, Michael. *Doprovázení Božím Duchem*, s. 17–23.

³⁰ GRÜN, Anselm. *Geistliche Begleitung bei den Wüstenvätern*, s. 61. In tamtéž, s. 23–24.

³¹ BARRY, W. A. – Connolly, W. J., *Brennpunkt, Gotteserfahrung im Gebet. Die Praxis der Geistlichen Begleitung*, Leipzig, 1992, s. 38. In tamtéž, s. 29.

Psychoanalýza popisuje, že pro pronikání do podvědomí je nutný protějšek, na který dochází k přenosu. Pokud je protějšek mimořádnou osobností a navíc zvýší-li se vnímavost meditujícího tělesným cvičením a psychickými zkušenostmi, může vzniknout závislost s těžkými následky. Pro křesťanské doprovázení však musí jasně platit: „Jediný je váš Mistr!“³² (Mt 23,8).

Jan od Kříže se ve své době dostal do polemického střetu s praxí duchovních průvodců, kterou popsal a pranýřoval ve svém díle *Živý plamen lásky*.

„Duchovní vůdci by si měli být vědomi toho, že vlastním hybatelem duší nejsou oni, nýbrž bez přestání působící Duch svatý. Oni jsou pouhými ukazateli pro výstup k dokonalosti silou víry a božského zákona, k dokonalosti úměrné duchu, kterého Bůh vlil zvláště do každé duše. A tak, ať se všemožně vynasnaží, aby tyto duše svéhlavě nepřipodobňovali vlastním představám, nýbrž mají se sami zkoumat, zda rozpoznali cestu, po které je vede Bůh.“³³

Podle Jana od Kříže je úkolem a požadavkem duchovního doprovázení:

„vydržet prázdnotu, nesnažit se ji vyplňovat vlastními moudrostmi, nepodléhat pokušení spočívajícímu v poskytování jednoduchých rad, přestože se jich dotyčný dožaduje, a konečně, důsledně hledat v doprovázeném Božího Ducha.“³⁴

Duchovní doprovázení totiž probíhá v napětí mezi vírou v Boží jednání v člověku a důvtipem provázejícího. Tuto polaritu nelze obejít. Pokud by si někdo dopředu myslel, jak má duchovní doprovázení probíhat, ten nepochopil jeho základní podstatu. Víra v Ducha svatého a jeho působení ulehčuje toto napětí. Duchovní doprovázející nenese odpovědnost za úspěch nebo neúspěch duchovního pokroku a měl by pokorně uznat, že výsledek není v jeho rukou. Doprovázející nemusí znát a vytvářet řešení, ale nalézt ho je úkolem doprovázeného, kterému to bude darováno. Současně to však nese povinnost dvojího rozlišování. Doprovázející by měl rozlišovat mezi vlastními myšlenkami a těmi, které se „naplní“, zároveň mezi myšlenkami doprovázeného a těmi, které jsou z Ducha.

Při rozlišování je možné získávat pomoc ze zkušeností tradice. Podle Jana od Kříže v tom spočívá odpovědnost doprovázejícího. Podmínkou je zvládnutí tohoto umění, na jehož základě poroste jeho cit a vnímavost pro duchovní doprovázení.

Jan od Kříže doporučuje ještě jednu pomůcku pro zkoumání otevřenosti vztahu doprovázejícího při doprovázení. Tento vztah lze vyzkoušet jednoduchou otázkou:

³² Srov. SUDBRACK, Josef. *Duchovní vedení*, s. 5-7.

³³ Jan od Kříže, *Živý plamen lásky*, III, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s. 31. In PLATTIG, Michael. *Doprovázení Božím Duchem*, s. 32–33.

³⁴ Tamtéž, s. 39.

Dokáže doprovázející přenechat doprovázeného někomu jinému, z důvodu, že si to on sám přeje anebo že doprovázející dospěl ke hranicím svých možností?³⁵

1.4.3. Ignác z Loyly (1491–1556)

Základní směr spirituality sv. Ignáce je veden snahou více sloužit Bohu a pomáhat lidem. Tento ignaciánský model je v dnešní době v duchovním doprovázení nejčastější.

Ignác sepsal pokyny pro udílení duchovních cvičení, která jsou intenzivním časem duchovního doprovázení. Podnětné jsou poznámky s pravidly, která jsou uvedena ještě před cvičeními.

V celé knize není žádná zmínka o vedoucím nebo mistru cvičení, ani o duchovním vůdci nebo průvodci. Není zde také řečeno nic o žáku, ani o tom, kdo hledá radu. Pouze je neutrálně konstatováno: „ten, kdo dává cvičení“ a „ten, kdo dělá cvičení“.³⁶ Jedná se tu o setkání, kde jeden dává a druhý přijímá, ale oba naslouchají. Protože i dávající naslouchá přijímajícímu. Setkávání probíhá před Bohem a není tedy dialogické, ale triologické. Toto vyjadřování mluví o tom, že mistrem není ten, kdo cvičení dává, ale samotný Bůh.³⁷

Cíl, ke kterému směřují duchovních cvičení, svatý Ignác formuloval ve Východisku a základu:³⁸ „Člověk je stvořen, aby chválil Boha, našeho Pána, vzdával mu úctu a sloužil mu, a takto spasil svou duši. Ostatní věci na světě jsou stvořeny pro člověka, a aby mu pomáhaly k dosažení cíle, pro který byl stvořen.“³⁹ Duchovní cvičení vedou k cíli (ke spáse), jsou tvořeny lidským životem (zpytování svědomí, odstranění neuspořádaných náklonností a utváření řádu života) a své zaměření začíná u Boha (v modlitbě a v hledání Boží vůle). Všechno je v knize důkladně strukturováno s různými cvičeními a přesnými postupy.⁴⁰

Svatý Ignác popsal také důležitá pravidla k rozlišování v duchovním životě, která jsou platná i dnes. V pravidlech prvního týdne například uvádí, jakými způsoby působí zlý a dobrý duch, a to v momentech, kdy jde člověk v životě od špatného k horšímu nebo od dobrého k lepšímu. Dále Ignác popsal, jak se projevuje duchovní útěcha a jak se žije

³⁵ Srov. PLATTIG, Michael. *Doprovázení Božím Duchem*, s. 39–40.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 42.

³⁷ Srov. SCHAUPP, K. *Gott im Leben entdecken*, Einführung in die geistliche Begleitung, Würzburg, 1994, s. 15–25. In tamtéž, s. 43.

³⁸ Srov. tamtéž, s. 42.

³⁹ IGNÁC Z LOYOLY. *Duchovní cvičení*. 2. rev. vyd., (V nakl. Refugium 1.). Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002, 23.

⁴⁰ Srov. PLATTIG, Michael. *Doprovázení Božím Duchem*, s. 43–44.

člověku v duchovní neútěše. Co z toho dále vyplývá, jak se má člověk zachovat v neútěše a na co myslet v útěše. Například v neútěše je nesmírně důležité nedělat žádnou změnu a zůstat pevný a vytrvalý ve svých původních rozhodnutích, která člověk udělal v předcházející době útěchy. Ignác také odhaluje, jakou taktiku má zlý nepřítel a jakým způsobem útočí na člověka; chce ho zastrašit, skrývá svou pravou tvář a útočí na nejslabší místo.

V pravidlech druhého týdne Ignác popisuje, že jedině Bůh může dát duchovní útěchu bez jakékoliv předchozí příčiny. S příčinou může duši utěšit dobrý i zlý anděl. Ignác dává také radu jak to poznat. Pokud je začátek, prostředek i konec myšlenek dobrý, jednalo se o dobrého anděla, pokud se v průběhu objeví například nepokoj, špatné a rozptylující myšlenky, pochází to od zlého ducha. Ten, kdo zpozoroval nepřítele, má se vrátit na začátek svých myšlenek, aby se na základě této zkušenosti mohl příště vyvarovat klamů nepřítele.⁴¹

Svatý Ignác v úvodních pravidlech doporučuje tomu, kdo cvičení dává, aby si kladl otázku, zda ten, co se cvičí, je správně podle pokynů vykonává.⁴² K tomuto požadavku tvoří určitou protiváhu poznámky, které zdůrazňují péči o konkrétního člověka, jemuž je potřeba se přizpůsobit.⁴³ Přesto, jak tvrdí Michael Plattig, vzniká napětí mezi duchovními cvičeními se svými stupni pokroku a mezi úkolem učinit je přiměřenými určitému člověku. Čím víc se praxe vzdaluje duchovním cvičením a čím je ten, který cvičení dává, méně vnímavý ke konkrétnímu člověku, tím nabývá cvičení až vynucovaného výkonu. Podobně to také platí o doprovázení v ignaciánském duchu.⁴⁴

1.4.4. Kritické zhodnocení přístupů k duchovnímu doprovázení

Michael Plattig se pokusil charakterizovat určité rozdíly v duchovním doprovázení mezi poustními otci, Janem od Kříže a Ignácem z Loyoly. U Ignáce je duchovní růst tvořen hledáním Boží vůle a povoláním k činu, který je zaměřený k tomuto světu.⁴⁵ Poustní otcové nemluvili o Boží vůli a odpovědnosti za svět, ale věnovali se cestě ke

⁴¹ Srov. IGNÁC Z LOYOLY. *Duchovní cvičení*. 313–336.

⁴² Srov. IGNÁC Z LOYOLY. *Duchovní cvičení*, 6. In PLATTIG, Michael. *Doprovázení Božím Duchem*, s. 44.

⁴³ Srov. IGNÁC Z LOYOLY. *Duchovní cvičení*, 18–20. In Tamtéž, s. 44.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 44.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 52.

spáse, životu podle Božího záměru a snaze stát se sami sebou.⁴⁶ Janovi od Kříže jde především o postupné zrání víry, jež vede k setkání s Bohem. Jedná se spíše o celkový rozvoj člověka, jehož důsledkem jsou jeho skutky.

Z toho plyne přívětivější a otevřenější obraz člověka u pouštních otců a Jana od Kříže než u Ignáce. Pouštní otcové přijímali hřích více jako nabídku k poznání než jako okliku na cestě k Bohu. Proto také více vyzdvihovali možnosti člověka než jeho deficity.⁴⁷

„Ignácovi jde spíše o připodobnění ve smyslu dotazování se po Boží vůli. Mnišství a Janovi od Kříže jde pak více o setkání a sjednocení. Nejedná se tudíž o rozdíly, jež by se musely navzájem vylučovat. V některých bodech se překrývají, nicméně jedná se o směry, které je potřeba vzít v úvahu, než se člověk odevzdá určité formě duchovního doprovázení.“⁴⁸

1.5. Význam duchovního doprovázení pro nemocné

Aleš Opatrný, který formuloval pastorační péči v širším slova smyslu, ji úžeji definoval se zaměřením na nemocné a trpící takto:

„Pastorační péči o nemocné a trpící... rozumíme takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jeho dostupné úrovni víry.“⁴⁹

Jednání s člověkem. Křesťan má ztělesňovat Ježíšovu lásku a Boží sklánění se ke všem lidem, zvláště trpícím.

Respektování jedinečnosti. Doprovázející by se měl bránit dvěma tendencím. Z jedné strany manipulovat nemocným a vnučovat mu své názory, a z druhé strany být tak neutrální až je jeho křesťanství neviditelné a neslyšitelné. Oba dva, křesťan i nemocný, se mají respektovat, protože si mají co nabídnout a mohou se vzájemně obohatit. Ježíš také při setkáních vždy ponechával lidem svobodu, nenutil je. Křesťané mají vydávat svědectví, a nemají vnučovat a obtěžovat. Mají jednat podle postoje vyjádřeným apoštolem Petrem: „Buďte připraveni dát odpověď každému, kdo by vás vyslyšel o naději, kterou máte, ale číňte to s tichostí a s uctivostí“ (1 Petr 3,15–16).

Doprovázení v nemoci a přístup z pozice křesťana. Slovo doprovázení vystihuje pomoc doprovázejícího, který nemocného neopouští, respektuje ho a přidružuje se k jeho

⁴⁶ Srov. GRÜN, Anselm. *Geistliche Begleitung bei den Wüstenvätern*, s. 7. In PLATTIG, Michael. *Doprovázení Božím Duchem*, s. 52.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 52.

⁴⁸ Tamtéž, s. 54.

⁴⁹ OPATRNÝ, Aleš. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001, s. 8.

osobní historii. Doprovázející křesťan se s nemocným stýká jen podle stupně své víry a jejím uskutečňování v osobním životě. Co je nad ní, to je už neupřímné.

Doprovázející by měl přistupovat k nemocnému tak, že v něm bude vidět člověka, kterého Bůh miluje a pečuje o něj bez ohledu na úroveň jeho víry. Jeho snahou bude také mít nemocného rád, bez ohledu jak se k němu nemocný chová. Bude se za něho modlit a měl by také plně respektovat rozhodnutí nemocného, když bude např. nabídky z duchovní oblasti odmítat. Měl by totiž být trpělivý tak, jako je Bůh trpělivý s ním samotným.

Pomoc lidsky důstojně zvládnout situaci. Nemocný člověk se nachází v situaci, kdy neřeší jen svou nemoc a bolest, ale přichází i se svou minulostí, svými vztahy, s otázkami po smyslu života a budoucnosti, se svým stavem psychiky i tělesného fungování a také s otázkou spásy. Pro doprovázení nemocného je proto velmi důležité, aby nemocný byl přijímán v celé své životní situaci, aby se mnohé věci nepřehlížely z důvodu, že je důležitá například jediné spása.

Lidsky důstojné zvládnutí situace znamená často dlouhý vnitřní boj, který nemůže za nemocného vybojovat doprovázející, ale může u něho asistovat. Během tohoto boje by však měla být zcela respektována lidská důstojnost nemocného, měla by být vnímána, podporována a vybojována nemocným.

Nemocný i umírající není člověkem „s redukováným lidstvím“, který má právo jen na část svého lidství v momentě, kdy může užívat jen část toho, co je člověku běžně možné. Jistě má nárok na respektování plnosti svého lidství až do konce života. V tom může být vnímána náplň postoje křesťanského doprovázejícího, který plně respektuje lidství člověka a přistupuje k němu s úctou, ať je nemocný v jakémkoli stavu.

Pomoc na stupni víry, který je nemocnému dostupný. Ježíš se ptal nemocných: „Věříš?“ Není to výčitka, ale otázka, která se ptá po současném stavu a naznačuje dobrý směr. Ochota a schopnost přizpůsobit se úrovni nemocného je projevem úcty k nemocnému a nadějí v Boží milosrdenství. Láska k bližnímu vyžaduje, aby při doprovázení byla oceněna každá pravá jiskřička víry a zároveň nemocnému nebylo diktováno, co má splnit. Respektováním úrovně víry nemocného jsou mu otevírány dveře k dalšímu růstu víry. Naopak při necitlivém a nátlakovém jednání by se nemocný cítil ohrožován a začal by se bránit.

Na závěr je třeba připomenout, že úroveň víry, která je nutná, aby se člověk dostal do nebe, nestanovuje doprovázející, ale je to věcí Boží. Na doprovázeném je, aby k tomuto cíli pomáhal a neopouštěl nemocného.⁵⁰

⁵⁰ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, s. 8–10.

2. Služba nemocničního kaplana a jeho poslání

2.1. Nemocný pacient v postmoderní společnosti

Otázka, kterou je důležité si položit: v jaké dnešní společnosti žijí nemocní lidé? Jaký je jejich vztah k víře a náboženství?

Nejprve je třeba zjistit, jaké jsou oficiální počty věřících a jaký je trend v posledních desetiletích. Z prvních výsledků sčítání lidu z roku 2021, které představil Český statistický úřad, vyplývá, že

„odpověď na náboženskou víru, která... spadala mezi dobrovolné otázky, vyplnilo 69,9 % obyvatel. V odpovědi 18,7 % z nich deklarovalo, že jsou věřící a hlásí se k církvi nebo náboženské společnosti. Z církví a náboženských společností byla nejvíce zastoupena Církev římskokatolická, která představovala desetinu všech odpovědí (741,0 tis. osob). Odpověď „bez náboženské víry“ tvořila více než dvě třetiny (68,3 %) odpovědí.“⁵¹

Bližší vysvětlení k těmto výsledkům sčítání lidu představil Karel Pučelík v článku *Katolického týdeníku*.

„Zmatek v interpretaci dat způsobila tzv. otevřená otázka na náboženské vyznání, kterou lidé mohli vyplnit i neoficiálním názvem své církve. Česká biskupská konference před sčítáním připomínala, že je třeba příslušnost k církvi označovat jejím názvem: Církev římskokatolická. Občanů, kteří se takto přihlásili ke své církvi, je skutečně 741 019. „Přestože i ČSÚ respondenty vyzýval k co nejpřesnějšímu uvedení náboženského směru či církve, byly četné i některé obecnější zápisy, které nebylo možné přiřadit konkrétní církvi,“ vysvětlil mluvčí ČSÚ Jan Cieslar s tím, že úřadu nepřísluší uvedené údaje respondentů interpretovat.

V podrobnějším přehledu tyto odpovědi představují kolonku „katolická víra (katolík)“, jak ji vyplnilo dalších téměř 236 tisíc lidí. Ke katolictví se tedy v Česku hlásí bezmála milion lidí, což je údaj podobný sčítání v roce 2011 (1,08 milionu). Další 70 tisíc lidí uvedlo „křesťanství“ bez rozlišení...

Sociolog Jan Spousta dokonce vykládá rozšířené výsledky sčítání jako stabilizaci počtu věřících. „Pokles se nezdá být tak dramatický, jak se původně uvádělo. Z dat lze předpokládat, že se počet věřících jednoho vyznání přeléval mezi kategoriemi.“⁵²

Vývojem náboženské víry obyvatel v České republice se zabýval Český statistický úřad na základě dřívějších výsledků sčítání lidu. Ze závěrů studie vyplývá:

- „Ze srovnání údajů za všechna sčítání, která od vzniku samostatné republiky zjišťovala vztah k náboženství, vyplývá, že vazba obyvatel a náboženské víry se dlouhodobě zeslabovala. Zejména pak v případě etablovaných církví na našem území, tedy především Církve římskokatolické, ale i obou dalších nejpočetnějších církví - Českobratrské církve evangelické

⁵¹ Český statistický úřad. *ČSÚ představil první výsledky Sčítání 2021* (13.1.2022) [2022-03-05]. <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/csu-predstavil-prvni-vysledky-scitani-2021>.

⁵² Katolický týdeník. *Upřesněné počty věřících* (25.1.2022) [2022-03-05]. <https://www.katyd.cz/clanky/upresnene-pocty-vericich.html>.

a Církve československé husitské. Uvedené církve ztratily např. za období dvaceti let mezi lety 1991 - 2011 tři čtvrtiny osob, které se k příslušné církvi přihlásily. V případě největší církve – římskokatolické to bylo absolutně téměř tři miliony osob (2 937 tisíc). Tento pokles byl ale ovlivněn i dobrovolností otázky v letech 2001 a 2011 (a prakticky i v roce 1991), díky které pravděpodobně i část věřících svou víru neuvedla.

- V období mezi sčítáními 2001 a 2011 bylo nově registrováno 11 církví a náboženských společností.
- Dobrovolnost odpovědi vyústila v roce 2011 v mimořádně vysoký počet neuvedených odpovědi (téměř 4,7 mil. osob). Tento počet představoval téměř polovinu všech obyvatel (44,7%) a ovlivnil radikální snížení absolutních údajů jak u věřících a konkrétních církví, tak u osob bez víry.
- Desetiletí 2001 - 2011 potvrdilo pokračující trend nejen odklonu od etablovaných tradičních církví, ale i zvýšeného zájmu o malé církve a společnosti, nebo pouze deklaraci víry jako takové. Zjištění víry bez vazby na konkrétní církev bylo provedeno poprvé v celé historii sčítání. Této možnosti využilo téměř tři čtvrtě milionu osob.⁵³

Dnešní českou společnost Aleš Opatrný popisuje jako pluralitní, otevřenou liberalismu, která si nese zátěž ze své historie – husitství a pobělohorskou rekatolizaci, reakci na austrokatolicismus a nedávno vnucovanou komunistickou ideologii. Uvádí také několik charakteristických rysů, které vyplývají ze sociologických průzkumů,⁵⁴ a jsou doplněny všeobecně sdílenými zkušenostmi:

- Kultura společnosti je ovlivňována křesťanstvím jen z malé části, a to i v prostředí s nadprůměrnou religiozitou.
- Jen v určitých oblastech země je příslušnost ke katolické církvi vnímána jako samozřejmost.
- Společnost je vůči náboženským tématům spíše lhostejná, než odmítající.
- Křesťanství a zvláště katolická církev jsou celospolečensky přijímány jako cizorodé těleso. Na lokální úrovni však bývají vnímány spíše konkrétní křesťané, farnosti či jednotliví faráři.
- Mnoho lidí své zaujetí duchovními hodnotami nachází mimo oficiální náboženství.

⁵³ Český statistický úřad. *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu (27.2.2014)* [2022-03-05]. <https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61wegp46fl>.

⁵⁴ Srov. TOMKA, M. – ZULEHNER, P. M., *Religion im gesellschaftlichen Kontext Ost (Mittel) Europas*, Ostfildern: Schwabenverlag, 2000; PRUDKY, L. et al. *Religion und Kirchen in Ost (Mittel) Europa: Tschechien, Kroatien, Polen*. Ostfildern: Schwabenverlag, 2000. Výsledky Evropské studie hodnot 1999 v ČR, přístupné na internetové stránce společnosti SC&C: www.scas.cz [5. 1. 2005]. In OPATRŇÝ, Aleš. *Cesty pastorače v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 71.

- Lidé mívají obavy z různých ideologií, které vnucují své názory, proto se vyhýbají společenskému vlivu církve.

Tyto charakteristiky se týkají obecných rysů ve společnosti, ale jednotliví lidé a skupiny se mohou navzájem lišit, a proto není možné jim předem přisuzovat role a postoje z výsledků průzkumů. Jedná se o upozornění, aby byla v úctě identita jednotlivce.

Tento obraz stavu a duchovní struktury společnosti je však užitečný k tomu, aby bylo možné lépe vidět trendy a postoje, které se častěji vyskytují a bylo možné vyloučit ty, které nejsou zachyceny. Nejdůležitější pro správný postoj k pastorači je vlastní poctivá sebereflexe křesťanů s otázkami typu: K čemu Bůh potřebuje křesťany? Proč se Bůh o nás stará? Co má církev světu dávat?

Odpovědi o tom, co platí o křesťanech a církvi je účelné čerpat z Bible. Křesťané jsou vyvoleným Božím lidem (Iz 43,20–21; Ef 2,19–22), malým stádcem (Lk 12,32), kvasem v těstě (Mt 13,33), solí země a světlem světa (Mt 5,13–14).

Druhý vatikánský koncil aktualizuje biblický pohled na úlohu církve ve světě a popisuje ji jako prasnátost.⁵⁵ „Církev je totiž v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva.“⁵⁶ Církev nepředstavuje všechny lidi žijící ve světě, ale má úkol být znamením všem lidem a má jim zviditelňovat a zpřítomňovat Boží království. Aleš Opatrný to obrazně popisuje tak, že církev není moře, které by všechny zahrnovalo, ale je studnou čisté vody, z níž může pít každý, kdo uvěří. Tento pohled na poslání křesťanů pomáhá věřícím jednak proti triumfalismu a jednak proti pocitům méněcennosti, že jsou jen menšinou, o níž je malý zájem.⁵⁷

Pro pastorační péči jsou také důležité sociologické průzkumy, které se zabývají mírou identifikace lidí ve společnosti s vírou a mravními zásadami křesťanů. Výpovědní hodnota těchto průzkumů není absolutní, přesto rozšiřují osobní zkušenosti a pohledy jednotlivých lidí. Aleš Opatrný shrnul výpovědi z několika sociologických výzkumů v České republice.

První tabulka se zaměřuje na náboženskou orientaci v ČR (v % z počtu obyvatel). Zaznamenaný rozptyl výsledků jednotlivých výzkumů autor příkládá pravděpodobné

⁵⁵ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Cesty pastorače v pluralitní společnosti*, s. 71–73.

⁵⁶ LG 1.

⁵⁷ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Cesty pastorače v pluralitní společnosti*, s. 73–74.

odůvodnění, že nebyly kladeny stejné otázky. Přesto je zřejmé, že přibližně třetina Čechů věří „svým způsobem“.⁵⁸

Stupeň víry	Bibl 91	Auf 97	Re 99
Jsem věřící podle učení církve	13,0	9,6	10,3
Jsem věřící svým způsobem	25,4	33,5	28,5
Nemohu říci, zda jsem věřící	19,7	8,7	23,6
Jsem nevěřící – nemám s vírou nic společného	26,9	35,1	27,9
Jsem zcela nevěřící a považuji náboženství za sebeohlupování	12,8	13,1	6,3

Bibl 91 – výzkum Biblické společnosti z r. 1991

Auf 97 – výzkum religiozity v rámci projektu Aufbruch z r. 1997

Re 99 – studie ISSP „Religiozita“ z r. 1999.⁵⁹

Druhá tabulka je zaměřena na věřící, na jejich souhlas s určitými pravdami víry (v % z celkového počtu věřících). Podle známého rozvrstvení věřících dle církví, se v ČR jedná ve velké většině o věřící katolické církve. Rozptyl výsledků byl odůvodněn časovým faktorem. Příslušnost k církvi se stávala postupně stále méně společensky váženou, ustupovaly také zábrany nad některými náboženskými tématy. Přes rostoucí trend souhlasu je vidět velká rezerva těch, kdo se označovali za věřící vůči obsahům víry.⁶⁰

Předmět víry	Bibl 91	Eh 91	Auf 97	Re 99
Peklo	11,2	9,9	12,3	21,2
Nebe	15,1	20,3	22,8	28,0
Život po smrti	16,2	19,2	–	40,7
Zázraky	–	–	29,4	30,8
Duše	20,5	29,3	40,1	–
Ďábel	11,5	11,4	11,5	–

Bibl 91 – výzkum Biblické společnosti z r. 1991

Eh 91 – Evropský výzkum hodnot z r. 1991

Auf 97 – výzkum religiozity v rámci projektu Aufbruch z r. 1997

Re 99 – studie ISSP „Religiozita“ z r. 1999.⁶¹

⁵⁸ Srov. OPATRŇY, Aleš. *Cesty pastorační v pluralitní společnosti*, s. 81–82.

⁵⁹ Tamtéž s. 82.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 82–83.

⁶¹ Tamtéž, s. 83.

Výsledky těchto průzkumů odpovídají závěrům zkoumání v evropských zemích a základním rysům současné religiozity v Evropě s charakteristickým „zprivátněním“ náboženské sféry⁶² a silnou subjektivitou při výběru náboženských obsahů, které jedinec pro sebe považuje za důležité.⁶³

Aleš Opatrný se dále zabývá tím, jaké mají tyto závěry důsledky pro pastorační péči. Dochází totiž ke změně paradigmatu od přijetí víry církve k primárnímu přijetí Boha. Lidé dnešní doby se totiž nejdříve ptají po Bohu a teprve potom po víře, tak jak ji vyjadřuje církev. To souvisí s větší mírou subjektivity, která se projevuje i v náboženské oblasti. Výhodou tohoto postoje může být větší autenticita víry zaměřená na osobní přijetí Krista, spásy a modlitby. Nebezpečím bývá subjektivní výběr okruhů víry, přijatých jednotlivcem.

Dnešní lidé nepřijímají autoritu bez problémů a žádají věrohodnost představitelů autority a to i v oblasti náboženství. Je zřejmé, že je snazší obhájit věrohodnost Boha, než věrohodnost církve.

Otázkou je jak jednat s lidmi, kteří se identifikují s církví jen částečně. Sotva lze uspět s uplatňováním autority spolu se sankcemi. Zároveň není žádoucí jen částečná identifikace s vírou církve. Proto by mělo jít o přijetí křesťanství, které by znamenalo spíše přijetí cesty, než přijetí systému (jako např. nauky církve a neměnné množství vědomostí). Na cestě životem pak může jít o stále hlubší chápání evangelia a nárůst ztotožnění se věřícího s obsahem nauky a s ideály, které předkládá církev.

Je také nezbytné, aby se křesťané učili jak jednat podle evangelia s lidmi, kteří se identifikují s vírou jen částečně. Ježíš si ve své pedagogice vyvolil učedníky, kteří byli osloveni jeho učením přesto, že dlouho nechápali a nebyli schopni přijmout například slova o trpícím Mesiáši (Lk 9,44–45; Lk 18,31–34 atp.).⁶⁴

2.2. Biblické a teologické východisko služby nemocničního kaplana

Pro nemocničního kaplana a jeho službu jsou důležitá základní východiska a postoje, které vyplývají z biblických zpráv i teologických textů.

⁶² Srov. Kol., *Náboženství jako soukromá věc a jako veřejná záležitost*, Praha: Pastorační středisko, 1999. In OPATRŇÝ, Aleš. *Cesty pastorače v pluralitní společnosti*, s. 83.

⁶³ Srov. WIDL, M., *Křesťanství a esoterika*, Kostelní Vydří: KN, 1996; TOMKA, M. – ZULEHNER, P. M., *Religion in den Reformländern Ost (Mittel) Europas*, Ostfildern: Schwabenverlag, 1999; RENÖCKL, H. – BLANCKENSTEIN, M., *Nová religiozita fascinuje a zneklidňuje*, Kostelní Vydří: KN, 2000. In tamtéž, s. 83–84.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 84–86.

Výchozí bod pro službu nemocničního kaplana je obsažen v pastorální konstituci o církvi v dnešním světě **Gaudium et spes**, ve kterém vyjadřuje koncil základní postoj sepjetí církve s lidstvem. „Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“⁶⁵

Nemocniční kaplan je ve službě nemocným, a proto by se měl nechat vést ušlechtilými pohnutkami a morálními pravidly. V Bibli Ježíš shrnuje **dvě největší přikázání**, na kterých spočívá celý Zákon a Proroci: „Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou“ a „miluj bližního jako sám sebe“ (srov. Mt 22,37–40).

Pro činnost kaplana jsou důležité zásady, které vyplývají z dekretu O apoštolátu laiků **Apostolicam actuositatem**, v němž je blíže popsána podpora charitativní činnosti církve a principy služby vůči potřebným.

„Církev má v neobyčejné úctě milosrdnou lásku vůči chudým a nemocným i takzvaná charitativní díla a vzájemnou pomoc k ulehčení lidské bídy všeho druhu... Charitativní činnost může a musí dnes zahrnovat všechny lidi a potřeby. Kdekoli žijí lidé, kteří trpí nedostatkem..., kde jsou lidé trýznění soužením a nemocí, ... tam je musí křesťanská láska vyhledat a nalézt, vynakládat veškerou péči na to, aby je potěšila a skutečnou pomocí jejich osud zmírnila... Aby taková služba lásky byla bezúhonná, a to i viditelně, je třeba v bližním vidět Boží obraz, k němuž je stvořen, a Krista Pána, neboť vskutku jemu se věnuje, cokoli se dá potřebnému. Je nutné s největší ohleduplností respektovat svobodu a důstojnost osoby, která pomoc přijímá. Čistota úmyslu nesmí být poskvrněna sebemenším sledováním vlastního prospěchu ani touhou ovládat.“⁶⁶

Důležitým textem magisteria je apoštolský list **Salvifici doloris** papeže Jana Pavla II. O křesťanském smyslu lidského utrpení. Papež téma podrobuje důkladnému biblickému a teologickému rozboru a dochází k následujícím závěrům, které se dotýkají smyslu utrpení a podstaty služby nemocničního kaplana pro trpící nemocné:

„Víra v účast na Kristových mukách s sebou přináší jistotu, že člověk 'doplňuje to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap' (Kol 1,24); že z duchovního hlediska přispívá k dílu vykoupení jako Kristus ke spáse svých bratří a sester. Je tedy nejen pro druhé užitečný, ale plní i službu, která nemůže být ničím nahrazena. V těle Kristově, které neustále roste z kříže Vykupitele, je pravé utrpení proniknuté silou Kristovy oběti, nenahraditelným prostředníkem a pramenem dobra, nevyhnutelným pro spásu světa. Více než cokoli jiného rozšiřuje cestu milosti, která proměňuje lidské duše. Především ono oživuje a posiluje v lidských dějinách moc vykoupení... Církev proto pohlíží na všechny trpící bratry a sestry

⁶⁵ GS 1.

⁶⁶ Srov. Jan XXIII., enc. Mater et Magistra, 15. 5. 1961: AAS 53 (1961), 402, 440–443. In AA 8.

jako na rozmanité nositele své nadpřirozené síly. Jak často se k nim obracejí církevní pastýři a hledají u nich pomoc a podporu! Evangelium o utrpení je psáno nepřetržitě a neustále promlouvá slovy podivuhodného protikladu: prameny Boží síly vyvěrají právě z lidské slabosti. Účastníci Kristova utrpení mají ve svých strastech zvláštní podíl na nekonečném pokladu vykoupení světa a mohou jej sdílet s ostatními.⁶⁷

Dále Jan Pavel II. na podkladě podobenství o milosrdném Samaritánovi (Lk 10,30–37) ukazuje, jaký má mít každý člověk vztah k trpícímu bližnímu člověku. Nesmí být nevšímavý, aby se mu vyhýbal, ale má k němu přistoupit a ochotně mu pomoci, ať je jeho utrpení jakékoliv. O tomto přístupu papež píše, že se jedná o připravenost srdce, které se sděluje i svým soucitem. Kristus, který zná nitro člověka, říká o tomto citu, že je důležitý pro vztah k trpícím lidem. Proto je třeba tuto vnímavost srdce pěstovat, protože pocity soucitu a účasti jsou podnětem k činu.

Milosrdný Samaritán je ten člověk, který skutečně pomáhá trpícímu a pomáhá mu ze všech sil. Koná to z celého srdce a nehledí na materiální výdaje. Dává druhému sám sebe a otvírá se mu. Milosrdný Samaritán je ten, který je schopen tohoto darování sebe sama. Tento důležitý bod se dotýká křesťanské nauky o člověku.⁶⁸ Člověk „může sám sebe plně nalézt jen v opravdovém darování sebe samého.“⁶⁹

Na základě tohoto podobenství lze říci, že utrpení má sloužit také k tomu, aby podněcovalo v lidech lásku jako dar sebe sama vůči trpícím bližním. Svět lidského utrpení potřebuje svět lidské lásky, proto utrpení je v určitém smyslu původcem toho, že se člověk v srdci rozhoří láskou a svým jednáním nehledí jen na sebe. Je podněcen k tomu, aby „přistoupil“, „soucítil“ a „jednal“ s trpícím člověkem, jako to udělal Samaritán v podobenství.

V současné době je téměř nemožné vypsát různé formy a obsahy „samaritánských“ aktivit v církvi a ve společnosti, protože je jich velmi mnoho. Je však možné se z nich radovat, jelikož vytvářejí základní morální hodnoty, jako je lidská solidarita nebo křesťanská láska k bližnímu.

K tomu je zapotřebí mít správný postoj, ke kterému by měla vychovávat rodina, škola, ostatní výchovné instituce i církev. Měly by podporovat vztah k bližnímu a k jeho utrpení, jehož vzorem je Samaritán. Instituce mají sice velký vliv, ale nemohou nahradit lidské srdce a jeho lásku vůči trpícím s bolestmi na těle, na duši i v morální oblasti.⁷⁰

⁶⁷ SD 27.

⁶⁸ Srov. tamtéž 28.

⁶⁹ GS 24. In tamtéž 28.

⁷⁰ Srov. tamtéž 29.

V podobenství o milosrdném Samaritánovi Ježíš ukazuje aktivní postoj k utrpení a on sám je tím největším příkladem. Uskutečňuje Boží plán spasitelného poslání, jak o tom svědčí prorok: „Duch Páně jest nade mnou; proto mne pomazal, abych přinesl chudým radostnou zvěst; abych vyhlásil zajatcům propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil zdeptané na svobodu, abych vyhlásil léto milosti Hospodinovy“ (Lk 4,18–19; Iz 61,1–2). Kristus zcela naplňuje tento mesiášský plán tím, že: „všem pomáhal“ (Sk 10,38) a jeho dobročinné skutky hlavně zmírňovaly utrpení lidí.

Podstata podobenství o Samaritánovi je obsažena v Matoušově evangeliu o Posledním soudu:

„Pojďte, požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa. Neboť jsem hladověl, a dali jste mi jíst, žíznil jsem a dali jste mi pít, byl jsem na cestách, a ujali jste se mne, byl jsem nahý, a oblékli jste mě, byl jsem nemocen, a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení, a přišli jste za mnou“ (Mt 25,34–36). Na to se spravedliví ptají Syna člověka, kdy ho viděli a posloužili mu a on jim odpovídá: „Amen, pravím vám, cokoli jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili“ (Mt 25,40). Opačný výrok je určený těm, kdo neposloužili: „Cokoliv jste neučinili jednomu z těchto mých nepatrných, ani mně jste neučinili“ (Mt 25,45).

Papež k tomu prohlašuje, že první i druhá část o Posledním soudu dosvědčuje, jak je – z pohledu na věčný život – pro každého důležité přistoupit k utrpení bližního, mít s ním soucit a pomoci mu. Dále zdůrazňuje, že podle spasitelného Kristova programu i programu Božího království je utrpení na světě proto, aby vzbuzovalo lásku, podněcovalo ke skutkům lásky a proměňovalo celou lidskou společnost ve společenství lásky. Spásný význam utrpení se plně projevuje v lásce.

Ježíš slovy: „mně jste učinili“ odhaluje na podstatě všech lidských utrpení vykupující utrpení Kristovo. On sám v každém zakouší lásku, přijímá pomoc v jakémkoli trpícím člověku a je v něm přítomen. Všichni trpící jsou povoláni, aby měli „podíl na utrpení Kristově“ (1 Petr 4,13) a svým utrpením, aby „doplňovali to, co zbývá vytrpět do míry utrpení Kristových“ (srov. Kol 1,24). Kristus odhalil dvojí smysl utrpení – konat dobro svým utrpením a pomáhat trpícím.⁷¹

Další významnou úlohou kaplanské služby je **modlit se za nemocné a zprostředkovávat jim požadované svátosti**. V listě Jakubově je předložena **výzva nemocným**, aby si zavolali starší církve a ti, aby se za ně modlili a potírali je olejem ve jménu Páně. Zároveň je dán příslib, že modlitba nemocného zachrání a dopustil-li se

⁷¹ Srov. SD 30.

hříchů, bude mu odpuštěno (srov. **Jak 5,14–15**). V těchto verších je zaznamenán účinek svátosti nemocných i nezastupitelné role **modliteb za nemocné**.

Podstatnou součástí kaplanské služby je **duchovní doprovázení**. Papež František ve své apoštolské exhortaci o hlásání evangelia v současném světě **Evangelii gaudium** věnoval její důležitou část osobnímu doprovázení.

„Církev musí uvádět své členy – kněze, řeholníky a laiky – do tohoto ‚umění doprovázet‘, aby se všichni neustále učili zout si opánky z nohou před posvátným územím druhého (srov. Ex 3,5)... Duchovní doprovázení musí vždy směřovat k Bohu, v němž můžeme dosáhnout pravé svobody. Někteří... přestávají být poutníky a stávají se tuláky, kteří se točí jen kolem sebe, aniž by někam došli. Doprovázení by pak bylo kontraproduktivní, kdyby přestalo být putováním s Kristem k Otci a stalo se jakousi terapií... Naléhavě potřebujeme muže a ženy, kteří z vlastní zkušenosti s doprovázením znají správný postup, jenž se vyznačuje rozvážností, schopností porozumět druhému, uměním čekat a poddajností Duchu... Potřebujeme se cvičit nejen v umění slyšet, ale k tomu si navíc osvojit schopnost naslouchat. První věcí při komunikaci s druhým je dovednost srdce vytvářet blízkost, bez níž neexistuje žádné opravdové duchovní setkání. Naslouchání nám pomáhá volit správná gesta a správná slova, která nás nenechají v pohodlné pozici diváků. Jedině na základě tohoto uctivého a soucitného naslouchání lze nalézt cesty autentického růstu, probouzet touhu po křesťanském ideálu, hlubší touhu po plné odpovědi na Boží lásku a přání rozvíjet to nejlepší, co Bůh v životě člověka zasel... Kdo doprovází, dovede rozpoznat, že situace každého jedince před Bohem i jeho život milosti je tajemství, které nikdo nemůže poznat jen zvnějšku. Evangelium nás vede k tomu, abychom člověka napomínali a pomáhali mu růst tak, že mu pomůžeme poznat objektivní špatnost jeho skutků (srov. Mt 18,15), ovšem bez vynášení soudů o jeho odpovědnosti a vině (srov. Mt 7,1; Lk 6,37). V každém případě se zdatný doprovázející neuchyluje k fatalistickým postojům či malomyslnosti. Vždycky povzbuzuje k ochotě nechat se léčit, povstat, obejmout kříž, všeho zanechat a vždy znovu se vydávat hlásat evangelium.⁷²

Pro kaplanskou službu je také důležité vyjádření jak se chovat k „**různosti lidí a jejich víry**“ včetně příslušníků jiných náboženství. V deklaraci **Nostra aetate** O poměru církve k nekřesťanským náboženstvím vysvětluje církev svůj vztah k jiným náboženstvím a vybízí k dialogu s nimi.

„Ostatní náboženství rozšířená po celém světě, se snaží různými způsoby vycházet vstříc neklidu lidského srdce tím, že nabízí cesty: nauky a životní pravidla i posvátné obřady. Katolická církev neodmítá nic, co je v těchto náboženstvích pravdivé a svaté... Proto církev nabádá své věřící, aby s rozvážností a láskou, prostřednictvím dialogu a spolupráce se stoupenci jiných náboženství uznávali, chránili a podporovali duchovní a mravní dobro i společensko-kulturní hodnoty, které u nich jsou, a přitom aby svědčili o křesťanské víře a životě.“⁷³

⁷² EG 169–172.

⁷³ NAe 2.

Kaplan ve své službě spoléhá na **spolupráci s ostatními křesťany – kaplany** z různých denominací. Jak už bylo výše řečeno, v dekretu o ekumenismu **Unitatis redintegratio** církev vyzývá ke spolupráci všech křesťanů. Z této výzvy mohou kaplani čerpat podporu pro svou službu v součinnosti napříč denominacemi. „Protože se v naší době velmi rozšířila spolupráce na poli sociálním, jsou všichni lidé bez výjimky voláni k společnému dílu, tím spíše věřící v Boha, ale nejpředněji všichni křesťané jako nositelé Kristova jména.“⁷⁴

2.3. Požadavky kladené na kaplana

Nyní je dobré popsat, kdo to je nemocniční kaplan a jak je určována jeho služba, v jakém právním rámci se kaplan pohybuje.

Z historického hlediska se tato služba vyvinula z kaplana – kněze, který navštěvoval věřící nemocné a přinášel jim duchovní útěchu spočívající převážně v udělování svátostí, hlavně svátosti nemocných a podávání eucharistie. I v současnosti je svátostná služba velmi důležitou podporou a zdrojem posily pro věřící pacienty.

Ze zprávy Katolické asociace nemocničních kaplanů v ČR vytvořené pro koordinátorku a pro výbor Evropské sítě nemocničního kaplanství z roku 2012 vyplývá, že

„vývoj českého modelu katolické péče o nemocné prošel od sametové revoluce v r. 1989 nelehkým, ale pozoruhodným vývojem. Vedle svátostné péče, kterou poskytují kněží na vyžádání nemocných, se rozvinul i model, který navrhl a uvedl v život pražský světící biskup Mons. J. Škarvada v r. 1997. Vyslal ženu laika (M. Opatrná) do univerzitní nemocnice, aby pracovala jako člen multidisciplinárního týmu. Podobně pak byly do nemocnic posílány další osoby.

V r. 2006 byla podepsána Dohoda mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví o pastorační péči v nemocnicích, v r. 2011 byla Dohoda upřesněna Dodatkem. Církev zde definují nemocničního kaplana a dobrovolníka, a předkládají podmínky vzdělávání i vysílání kaplanů do nemocnic.

Vzdělávání nemocničních kaplanů probíhá dlouhodobě a průběžně. Katolická asociace při svém vzniku převzala jednou za rok probíhající několikadenní formačně vzdělávací setkávání nemocničních kaplanů. Tato forma vzdělávání se vyvíjela od r. 2005. Dále jsou v průběhu roku připravovány i další akce, které slouží ke vzdělávání a setkávání nemocničních kaplanů. V řadě nemocnic probíhají 11. 2. ekumenická

⁷⁴ UR 12.

setkání a bohoslužby v souvislosti s Mezinárodním dnem nemocných. Zde je ekumenická spolupráce velmi dobrá a nadějná.“⁷⁵

K únoru 2022 tuto službu v ČR vykonávalo 105 katolických kaplanů a mezi 30 a 40 kaplany z jiných církví. Většinu z nich tvoří laici, to znamená, že nejsou svěcenými kněžími. Ze všech kaplanů tvoří asi 60 procent ženy a z nich je jen 20 procent řeholních sester. Ostatní ženy jsou tedy buď ženy svobodné, nebo matky od rodin.⁷⁶

V současné době pojem:

„**Nemocniční kaplan** je mezinárodní označení osoby, která vykonává pastorační péči ve zdravotnických, příp. sociálních službách. Působí na základě pověření daného svou církví a smlouvy s nemocnicí.

Nabízí svou službu průvodce v úzkosti, v hledání naděje a odpovědí na otázky po smyslu života, v prožívání víry v době nemoci, umírání a smrti. Kaplan nemocného přijímá v jeho současném stavu, a to jak fyzických obtíží a psychosociálních problémů, tak v jeho emočních těžkostech a hledání orientace v souvislosti s tím, co nemocný prožívá.

V náročných obdobích nemoci pomáhá hledat naději prostřednictvím osobního zaměření nemocného. Pomocí pastoračního rozhovoru napomáhá nemocnému k přijetí obtíží souvisejících s nemocí a utrpením a k smíření se sebou samým, s druhými lidmi, s Bohem. Vzbuzením důvěry a prostřednictvím empatického naslouchání ztělesňuje lidskou blízkost.“⁷⁷

Dne 11. 7. 2019 došlo k historicky první dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Ministerstvem zdravotnictví, Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví. Tato dohoda určila rámec, pojmy a strukturu pro poskytování duchovní péče ve zdravotnických zařízeních. Účelem bylo také vytyčit podmínky pro vzájemnou spolupráci mezi Ministerstvem zdravotnictví ČR, církvemi reprezentovanými Českou biskupskou konferencí (ČBK) a Ekumenickou radou církví v ČR (ERC) při poskytování duchovní péče ve zdravotnických zařízeních.⁷⁸

Podle této dohody se duchovní péčí rozumí:

„nezdravotní služba všem pacientům, zdravotnickým pracovníkům a návštěvníkům ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče (dále „LZZ“) při řešení jejich osobních, existenciálních, spirituálních, etických

⁷⁵ Kaplan-nemocnice [2022-08-04] <http://kaplan-nemocnice.cz/wp-content/uploads/2014/03/V%C3%BDvoj-pastora%C4%8Dn%C3%AD-p%C3%A9%C4%8De-ve-zdravotnictv%C3%AD-po-r.-1989-zalo%C5%BEen%C3%AD-KANK-v-%C4%8CR-vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-NK.pdf>.

⁷⁶ Rádio Proglas [2022-08-22] <https://slovo.proglas.cz/kultura-a-vzdelavani/dopoledne-s-proglasem/nemocnici-kaplan-vetsina-nemocnicnich-kaplanu-jsou-laici-s-poverenim-sedesat-procent-tvori-zeny/>.

⁷⁷ Katolická asociace nemocničních kaplanů [2022-08-04] <https://kaplan-nemocnice.cz/>.

⁷⁸ Srov. MZ ČR. Tiskové centrum MZ (11. 7. 2019) [2022-08-23] <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/ministr-zdravotnictvi-a-zastupci-cirkvi-podepsali-historicky-prvni-dohodu-o-duhovni-peci-ve-zdravotnictvi/>.

a morálních otázek a potřeb. Tato služba má důsledně neevangelizační charakter a její adresáti ji využívají dobrovolně a na základě svého svobodného rozhodnutí.“⁷⁹

Tuto službu smějí vykonávat kaplani, kteří jsou k této službě pověřeni svou církví a jsou vysíláni prostřednictvím České biskupské konference a Ekumenické rady církví. K této službě by měli být ustanovováni lidé bezúhonní s vysokoškolským vzděláním a to:

- prioritně v magisterském stupni teologického programu
- nebo v bakalářském stupni teologického oboru a magisterském stupni filosofického nebo religionistického programu
- nebo v bakalářském stupni teologického oboru a magisterském stupni v programu spadající pod některou z těchto oblastí: farmacie, neučitelská pedagogika, psychologie, sociální práce, učitelství, veterinární lékařství, veterinární hygiena, všeobecné lékařství, zubní lékařství a zdravotní obory.

Kaplan by měl také splnit tři roky, resp. pět let působení v obecné pastoraci a měl by absolvovat specializační kurz *Nemocniční kaplan* na teologické fakultě s obsahem minimálních standardů dle Ministerstva zdravotnictví.

Kaplan je povinen při své činnosti dodržovat právní předpisy ČR, zásady bezpečnosti a ochrany zdraví a naplňovat etický kodex nemocničního kaplana. Dále je nutné, aby se kaplan řídil vnitřními předpisy poskytovatele zdravotních služeb a pokyny vedoucích zaměstnanců LZZ. Kaplan spolupracuje se zdravotníky a poskytuje jim součinnost. Zachovává mlčenlivost o skutečnostech a informacích, jež mají osobní, důvěrný nebo služební charakter. Zprostředkovává návštěvu pacientem vyžádaného duchovního z církve nebo náboženské společnosti registrované v ČR.⁸⁰

Jak vyplývá například z vnitřní Směrnice o činnosti nemocničních kaplanů v Arcidiecézi pražské, nemocniční kaplan podléhá v pracovně - právních vztazích nemocnici a jejím vnitřním předpisům. Ve služebním poměru pak kaplan podléhá v pracovně - právních vztazích Arcibiskupství pražskému (dále AP). Z toho důvodu je nemocniční kaplan povinen dodržovat jak vnitřní a organizační řád v LZZ, tak i předpisy kanonického práva, vnitřní předpisy AP, Etický kodex nemocničního kaplana a znění smlouvy mezi AP a LZZ.

⁷⁹ MZ ČR. *Tiskové centrum MZ* (11. 7. 2019) [2022-08-23] https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/17578/38140/2019-07-11_Dohoda%20o%20duchovn%C3%AD%20p%C3%A9%C4%8Di_podpis+datum.pdf.

⁸⁰ Srov. MZ ČR. *Tiskové zprávy* (11. 7. 2019) [2022-08-23] https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/17578/38140/2019-07-11_Dohoda%20o%20duchovn%C3%AD%20p%C3%A9%C4%8Di_podpis+datum.pdf.

Nemocniční kaplan má také věnovat pozornost své duchovní přípravě a duchovnímu životu jako je osobní modlitba, rozjímání a duchovní doprovázení pro sebe. Má také povinnost samostatně rozvíjet své kompetence a vzdělávání, má se účastnit setkání nemocničních kaplanů AP, účastnit se školení, které vyžaduje vedení LZZ a školení, které připravuje AP v objemu nejméně 30 hodin ročně.⁸¹

2.4. Kompetence kaplana

Nemocniční kaplani poskytují duchovní podporu nemocným lidem bez rozdílu vyznání nebo hodnotové orientace. V rozhovorech nabízejí svou vnímavou přítomnost, pozorné naslouchání a porozumění. Poskytují akutní psychickou pomoc v těžkých situacích a pomáhají zorientovat se v aktuálních životních okolnostech. Ke své službě přistupují s osobní angažovaností, a také s odbornými dovednostmi v oblasti duchovního doprovázení, psychické podpory a komunikace.⁸²

Na evropské úrovni vytvářejí kaplani Evropskou síť nemocničních kaplanů (ENHCC), ti se pravidelně scházejí na společných zasedáních od roku 1990. Společně se sdílejí o svých radostech i starostech a vyměňují si zkušenosti, aby se vzájemně učili a postupovali společně tak, aby docházelo ke zvyšování úrovně duchovní péče. V roce 2002 byly vytvořené standardy pro činnost kaplanů v Evropě. Tento text se stal podkladem i pro dohody a stanovení rámce kaplanské služby i v České republice.⁸³

V těchto evropských standardech nemocniční kaplanské služby jsou definované okruhy činnosti kaplanů.

„Kaplani jsou k dispozici pacientům, příbuzným, dalším blízkým osobám, návštěvám a také personálu proto, aby:

- a) dosvědčovali a chránili nesmírnou hodnotu a důstojnost každé osoby
- b) byli připomínkou existenciálního a spirituálního rozměru utrpení, nemoci a smrti
- c) připomínali uzdravující, pomáhající, usměrňující a usmiřující sílu náboženské víry
- d) se snažili dbát na to, aby bylo vyhověno spirituálním potřebám lidí různých náboženství a kulturních okruhů při zachování respektu k jejich osobnímu přesvědčení
- e) se snažili chránit pacienty před nevhodným a nežádoucím duchovním obtěžováním nebo proselytismem

⁸¹ Srov. Směrnice o činnosti nemocničních kaplanů v Arcidiecézi pražské ze dne 14. 11. 2018, čj. A/2018/12217.

⁸² Srov. Asociace nemocničních kaplanů. *Kdo je kaplan* [2022-08-25] <https://www.nemocnicnikaplan.cz/kdo-je-kaplan/>.

⁸³ Srov. Katolická asociace nemocničních kaplanů. *Nemocniční kaplanství v Evropě* [2022-08-26] <http://kaplan-nemocnice.cz/wp-content/uploads/2014/03/Z-historie-ENHCC.pptx>.

- f) poskytovali podpůrnou spirituální péči empatickým nasloucháním a dávali najevo porozumění těm, kteří prožívají úzkost
- g) konali bohoslužby, obřady a udělovali svátosti, každý podle své náboženské tradice
- h) sloužili jako členové multidisciplinárního zdravotnického týmu
- i) poskytovali a účastnili se výukových programů pro zdravotnické profesionály a účastnili se jich
- j) působili jako prostředníci a smířčí osoby a aby poskytovali obhajobu těm, kteří potřebují zastání ve zdravotnickém systému
- k) podporovali výzkumné programy týkající se spirituální péče a účastnili se jich
- l) posuzovali a vyhodnocovali účinnost poskytované spirituální péče
- m) pomáhali společnosti uvědomovat si potřeby a požadavky lidí, kterým slouží, potřeby a požadavky těch, kteří o ně pečují, i potřeby a požadavky zdravotnických systémů.⁸⁴

Jak je však možné blíže uchopit kaplanovu pracovní činnost, aby byla lépe srozumitelná pro společnost a zvláště pro zdravotnický personál? Obecně lze říci, že práce kaplana je velmi rozmanitá. Záleží také na přístupu a druhu zdravotnického zařízení, jeho firemní kultuře, jeho postojích k pacientům i kaplanům a také na osobnostech, schopnostech i angažovanosti samotných kaplanů.

Andrea Beláňová ve svém článku „Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory“ blíže popisuje jednotlivé činnosti kaplana, pro něhož nejdůležitějším momentem služby je individuální duchovní péče o pacienty, která obsahuje pravidelné i nepravidelné rozhovory, teologicky i terapeuticky zaměřená setkání a modlitby. Pro tato setkání je nutné započítat čas na přípravu. Kaplan také slouží stejnou měrou i kolegům ze zdravotnického personálu a je k dispozici svým nadřízeným i příbuzným pacientů.

Pravidelnou činností kaplana je také administrativa s vyřizováním korespondence a telefonátů i s vlastní propagací. Obvyklou náplní práce kaplana je příprava a sloužení bohoslužby v rámci konkrétní instituce většinou 1x týdně. S touto aktivitou souvisí péče kaplanů o vyhrazené prostory určené k liturgickému setkávání, k svátostným obřadům a modlitbě v kaplích nebo v tzv. prostorech ticha.

Někteří z kaplanů bývají pověřováni organizací etických a vzdělávacích seminářů, kurzů či přednášek. Důležitou aktivitou je účast na poradách personálu, školeních i konferencích.

⁸⁴ Katolická asociace nemocničních kaplanů. *Nemocniční kaplanství v Evropě* [2022-08-25] <http://kaplan-nemocnice.cz/wp-content/uploads/2014/03/Standardy-pro-poskytov%C3%A1n%C3%AD-nemocni%C4%8Dn%C3%AD-kaplansk%C3%A9-slu%C5%BEby-v-Evrop%C4%9B-ke-sta%C5%BEen%C3%AD.pdf>.

Jednou z dalších činností je také organizace náborů nových kaplanů a jejich zaučování, koordinace dobrovolníků a samostudium. Hlavní kaplani pak ve své službě uplatňují více své manažerské schopnosti a nadhled.⁸⁵

Jaké jsou však vnitřní kompetence kaplana, které potřebuje k tomu, aby svou službu dobře a smysluplně vykonával? Této otázce se dotkla ve své diplomové práci Zuzana Vačkářová a uvedla:

„Výzkum, který byl proveden roku 1981 a zabýval se rolí nemocničního kaplana je uveden v knize Hospital Ministry, The Role of the Chaplain Today (Holst, 2006). Tato studie poukázala na 5 hlavních rolí, které nemocniční kaplan zastává – utěšitel (comforter), svědek (witness), liturg (liturgist), osoba zajišťující zdroje (resource person) a poradce (counselor). Výzkumný vzorek se skládal z pacientů, zdravotních sester, lékařů a nemocničních kaplanů.“⁸⁶

Jiný výzkum z roku 2007 ve Skotsku vedený v Centre of Spirituality, Health and Disability na University of Aberdeen, Dr. H. Mowatovou a prof. J. Swintonem nesl název „Co kaplani dělají? Role kaplanů v naplňování spirituálních potřeb pacientů“. V této studii jsou vyjmenovány zvláštní dovednosti kaplanů v jejich službě, jako je například: „duchovní inteligence,⁸⁷ emoční inteligence,⁸⁸ schopnost být s někým smysluplným způsobem (presencing), schopnost budovat smysluplné vztahy v krátkém časovém úseku; náboženské, duchovní, osobní a profesní zkušenosti, a umění naslouchat v modlitbě. Toto kaplani uváděli jako jedny z jejich klíčových dovedností. Mnoho kaplanů vnímalo inspiraci a sílu pro jejich práci z vnějšího zdroje: z Ducha svatého... Spíše toto duchovní

⁸⁵ Srov. BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid* 2018, 105, s. 25–43. (25. 3. 2018) [2022-08-26] <https://ceskylid.avcr.cz/cz/article/byt-kaplanem-v-cesku-zdroje-nejistoty-a-nachazeni-opory> doi:http://dx.doi.org/10.21104/CL.2018.1.02.

⁸⁶ Holst, L. E. Hospital ministry: The role of the chaplain today. Eugene, OR: Wipf & Stock. 2006. In VAČKÁŘOVÁ, Zuzana. *Specifika supervize nemocničních kaplanů v České republice* [2022-08-02] https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiC47SRyaj5AhUQ_qOKHVLwAHsQFnoECCMQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.supervize.eu%2Fwp-content%2Fuploads%2F2022%2F02%2FVackarova_-_Supervize-nemocnicnich-kaplanu_2020.pdf&usg=AOvVaw0qz3iZb3JudgocDdEjgWIA

⁸⁷ VAUGHAN, Frances, *Co je to duchovní inteligence?* Journal of Humanistic Psychology, roč. 42, č. 2, s. 16–33. In Researchgate. *What do Chaplains do?* [2022-08-02].

https://www.researchgate.net/publication/260386926_What_do_Chaplains_do/link/5409725e0cf2822fb738d4fe/download. Na s. 33 v poznámce pod čarou: „Duchovní inteligence vyžaduje mnohostranné způsoby poznávání a integraci vnitřního života mysli a ducha s vnějším životem, který spočívá v práci ve světě. Lze ji kultivovat prostřednictvím zkoumání a praxí. K jejímu rozvoji mohou přispívat také duchovní zkušenosti, a to v závislosti na kontextu a způsobu integrace. Duchovní zralost se projevuje moudrostí a soucitným jednáním ve světě. Duchovní inteligence je nezbytná pro rozlišování při duchovních rozhodnutích, která přispívají k psychické pohodě a celkově k zdravému lidskému rozvoji.“ Vlastní překlad.

⁸⁸ Tamtéž [2022-08-02]. Na s. 33 v poznámce pod čarou: „Emoční inteligence neboli EI je schopnost porozumět vlastním emocím a emocím ostatních lidí ve vašem okolí. Koncept emoční inteligence, který vypracoval Daniel Goleman, znamená, že máte sebeuvědomění, které vám umožňuje rozpoznat pocity a pomáhá vám zvládat vaše emoce.“ Vlastní překlad.

než klinické zaměření a duchovní dovednosti s tím spojené, nabízí kaplanům jedinečné místo ve zdravotnickém týmu... Klíčovou dovedností kaplana je schopnost rozvíjet silné, smysluplné a komunikativní vztahy mezi kaplanem a zdravotnickým personálem. Bez takových vztahů nemohou kaplani efektivně fungovat.“⁸⁹

Dnes je možné říct společně s Vačkářovou i s Doležalem a Beláňovou, že podepsáním Dohody o duchovní péči ve zdravotnictví a stanovením podmínek pro vykonávání této služby došlo k velkému pokroku pro přijetí kaplanů ve zdravotnictví. Přesto však stále chybí vymezení pracovní pozice nemocniční kaplan a k tomu se vztahující kompetence. Byly již provedeny výzkumy, které se zabývaly rolí nemocničního kaplana, ale popis náplně práce nemocničního kaplana ve zdravotnictví stále chybí, a to může vyvolávat nejistoty a nedorozumění.

Nemocniční kaplan, který je součástí multidisciplinárního týmu, pečuje o spirituální rozměr pacientů, příbuzných i zdravotnických pracovníků. Tímto způsobem kaplan rozšiřuje péči v nemocnici, která se stává holistickou, tj. zaměřenou na všechny části lidské osobnosti – fyzickou, psychickou, sociální a spirituální.⁹⁰

Pro dobré zavedení nemocničních kaplanů v institucích je vedle jejich jasného pracovněprávního vztahu se zdravotnickým zařízením nezbytné i srozumitelné definování jejich role a pracovní činnosti, aby jejich jedinečná úloha v multidisciplinárním týmu nebyla pouze deklarovaná, ale stala prakticky prožívanou skutečností.⁹¹

Na rozdíl od silových ministerstev – vnitra a obrany, kde působí kaplani ve vězeňství a v armádě ČR a podléhají nařízením ministrů a svých nadřízených, nemocniční kaplani se potýkají s obtížnější implementací, protože nemocnice mají různé zřizovatele, a nejsou zřizovány přímo ministerstvem zdravotnictví. Dohody jsou mnohem složitější, protože do vztahů vstupují také zdravotní pojišťovny s jejich vyjednáváními. A ne všechny

⁸⁹ Researchgate. *What do Chaplains do?* [2022-08-02], https://www.researchgate.net/publication/260386926_What_do_Chaplains_do/link/5409725e0cf2822fb738d4fe/download. (s. 33–36. Vlastní překlad.)

⁹⁰ Srov. VAČKÁŘOVÁ, Zuzana. *Specifika supervize nemocničních kaplanů v České republice* [2022-08-02] https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiC47SRyaj5AhUQ_qOKHVLwAHsQFnoECCMQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.supervize.eu%2Fwp-content%2Fuploads%2F2022%2F02%2FVackarova_-Supervize-nemocnicnich-kaplanu_2020.pdf&usg=AOvVaw0qz3iZb3JudgocDdEjgWIA

⁹¹ Srov. DOSKOČIL, Ondřej – BELÁŇOVÁ, Andrea. Nemocniční kaplani během pandemie covidu-19. *Caritas et veritas* 2021, 11 (1), s. 109–127. [2022-08-25] https://caritasetveritas.cz/artkey/cev-202101-0012_nemocnicni-kaplani-behem-pandemie-covid-19.php. DOI: 10.32725/cetv.2021.012.

podmínky v nemocnicích jsou řešeny zákonem MZ ČR, který by měl celostátní působnost, ale jsou zde účinné také různé vyhlášky, které mají svá omezení a platnost.

2.5. Specifika duchovního doprovázení nemocničním kaplanem

Z výše popsaného je již možné zachytit, v čem spočívá specifická kaplanova duchovního doprovázení. Jakým způsobem přistupuje k rozhovorům s pacienty?

„Člověka vnímáme jako bytost bio-psycho-sociální, a v posledních letech jsme si zvykli hovořit též o sféře duchovní (spirituální) viz např. V. E. Frankl, jenž hovoří o člověku jako o „tělesně-duševně-duchovní totalitě“. Jakmile bychom totiž některou z těchto stránek opomenuli, dopustili bychom se nebezpečného redukcionismu. Všechny sféry člověka tvoří navzájem jednotu.“⁹²

Vztah dnešní české společnosti bývá k tradičním formám náboženství nedůvěřivý nebo lhostejný, to však neznamená, že by náš život postrádal duchovní rozměr. Každého z nás se dotýká duchovní život neboli spiritualita. Jedná se o důležitou, ne-li dokonce o sjednocující složku osobnosti, která se vyjadřuje tím, co považuje člověk v životě za posvátné a jak svým jednáním na něj reaguje.

V mezních situacích jako je nemoc či velká ztráta, přichází ke slovu právě tento rozměr lidského života. V situaci vybočení z každodenního života a ve chvílích ohrožení je možné si poprvé nebo již opakovaně klást základní životní otázky, které se snaží orientovat ve vzniklém stavu. Člověk má velkou potřebu najít smysl všeho, co se děje.

Právě duchovní doprovázení buduje prostor pro hledání prostřednictvím důvěry, blízkosti a porozumění, které kaplani nabízejí. Každý z lidí někam jde, má své hodnoty a vnímá, že ho něco v životě přesahuje. Člověk tuší, že život je otevřený pro „posvátno“.⁹³

Nemocniční kaplani v multidisciplinárním týmu v nemocnicích mají být právě těmi odborníky, kteří přistupují k člověku s jeho duchovním neboli spirituálním rozměrem. V tom spočívá jejich jedinečnost a přínos, s kterým doplňují holistický pohled na pacienta v nemocnici. Protože osobnost člověka, jak bylo výše řečeno, utváří kromě fyzické, psychické a sociální stránky také rozměr spirituální.

Podle klinické psychologie Baštecké a Macha je pro pochopení člověka v konkrétní situaci vhodné zjišťovat jeho **potřeby, hodnoty, síly, zdroje a strategie zvládnání**. Jedná se o porozumění dynamické neboli situační a nikoliv statické. Je možné předvídat

⁹² FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši, Základy existenciální analýzy a logoterapie*, Brno: Cesta, 1995, s. 123. In JANKOVSKÝ, Jirí. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003, s. 15.

⁹³ Asociace nemocničních kaplanů [2022-08-04] <https://www.nemocnicnikaplan.cz/spiritualni-pece/> .

chování člověka jen do té míry, do jaké je možné rozumět jeho aktuální situaci a jeho současným cílům. Potřeby dané situace lze předpokládat, ale bez porozumění jak jsou zapleteny do hodnot, zásad a sil, dochází k překvapením typu: Pro někoho je důležitější riskovat svůj život, než žít s pocitem viny, že někomu nepomohl. Dynamické porozumění člověku vychází z vyprávění, vnímání a objevování souvislostí, které přivádí do partnerského vztahu.

Potřeby a hodnoty jsou pro člověka síly motivační a odpovídají zčásti na otázky: „Proč děláte to, co děláte?“.⁹⁴ Hanzlíček označuje **potřebu** za „velmi široký, nepřesně definovaný pojem představující hnací síly mechanismů chování“.⁹⁵ Přesto se dnes o potřeby zajímají snad všechny pomáhající profese.⁹⁶ Nejtěžší je však rozpoznat potřeby, přání a cíle u lidí, kteří nic nevyžadují, ale lze se domnívat, že pomoc potřebují. V pomáhajících profesích je dáván důraz na uspokojování potřeb v souvislosti s představou individualizované péče podle míry potřeb pacienta. Zároveň však kvalitní pomoc nelze poskytovat bez přizpůsobení preferencím, přesvědčením a hodnotám pacienta.⁹⁷

Podle etymologie slov **hodnota**, hodný, vhodnost odpovídá jejich základu slovo – dobrý.⁹⁸ „Hodnoty tkví v cítění,“⁹⁹ ačkoli jde o přesvědčení:

„Hodnota je ze subjektivního hlediska přesvědčení o dobrém nebo prospěšném, ale také o špatném či nežádoucím, které iniciuje a reguluje individuální a společenskou aktivitu. Vztahuje se k idejím nebo situacím, o nichž věříme, že představují něco dobrého, vytouženého, o jehož uskutečnění je třeba usilovat. K hodnotám náleží proces hodnocení, jež v souladu s příslušnou hodnotou modeluje a řídí komplexní vztah subjektu vůči vlastnímu prožívání.“¹⁰⁰

Hodnoty se spojují s cíli a s postupy jejich dosahování a také s hodnocením. Jak bylo výše řečeno – hodnoty spočívají v cítění¹⁰¹ a sebehodnocení formuje „emoční aspekt

⁹⁴ Srov. BAŠTECKÁ, Bohumila – MACH Jan, et al. *Klinická psychologie*. Praha: Portál, 2015, s. 426–431.

⁹⁵ HANZLÍČEK, Lubomír. *Psychiatrická encyklopedie*. Praha: Zprávy VÚPs č. 28. Část věcná, 1977–1984. In tamtéž, s. 432.

⁹⁶ Srov. HARTL, Pavel. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha: SLON, 1997. In tamtéž, s. 433.

⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 433–434.

⁹⁸ Srov. MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia, 1971. In tamtéž, s. 434.

⁹⁹ MATHEWS, Shailer – SMITH, Gerald, Birney (eds.). *A Dictionary of Religion and Ethics*. New York: The MacMillan Company, 1921. In tamtéž, s. 434.

¹⁰⁰ CAKIRPALOGLU, Panajotis. Hodnota. Heslo pro díl *Psychologické encyklopedie*. Rukopis v přípravě. Praha: Portál, 2010. In tamtéž, s. 434–435.

¹⁰¹ MATHEWS, Shailer – SMITH, Gerald, Birney (eds.). *A Dictionary of Religion and Ethics*. In tamtéž, s. 436.

já“¹⁰². Ohrožení nebo zpochybnění těchto hodnot obvykle vyvolává velké emoční reakce. Tohoto impulzu se používá v krizové intervenci, která v něm poznává spouštěč krize – ohroženou hodnotu.

Vnitřní **síly** a vnější **zdroje** udávají směr podpory. Pro určení **sil** může být vhodná otázka: Pokud by člověk nic neměl a byl upoután trvale na lůžku, co by ho drželo při životě? Odpovědí bývá nějaká vlastnost (ctnost) jako např. „důvěra“, „věrnost“ nebo stav jako např. „zlost“ a jiné posilující emoce.

Síly na rozdíl od zdrojů není možné odcizit, mohou se však zeslabit. Vyjádření: „už na to nemám sílu“, na jedné straně vyzývá k podpoře ega a na druhé straně může bránit před sebezničením.

Zdroje jsou obsaženy především v mezilidském prostředí.¹⁰³ Umožňují člověku mít vliv,¹⁰⁴ který je také zdrojem a dává mu možnost někam patřit.

V chronických stavech či podmínkách může profesionální pomoc činit člověka závislým a může se stát jeho jediným zdrojem. Proto je důležité pátrat po jeho vlastních oporách, které je potřeba aktivizovat: od blízkých lidí (příbuzní, přátelé, sousedi, spolužáci) přes koníčky, spolky, peníze až po instituce. Takto je třeba chránit i sebe sama.

Strategie zvládnutí vyjadřují (ne)činnosti, kterými člověk překonává zátěž, ohrožení a nároky na něj kladené. Tímto způsobem odpovídá na potřeby, a odpověď formuluje podle hodnot. O tom zda člověk začne „zbrojit“ nebo jestli zůstane „v pohodě“, rozhoduje jeho přesvědčení o skutečnosti, ale nerozhoduje o tom sama skutečnost. Podle toho, jak člověk pro sebe vyhodnotí význam situace, rozhoduje o způsobu, jak situaci prožije a jakým způsobem na ni zareaguje.

Kognitivní ohodnocení situace probíhá ve třech krocích:

Prvotní ohodnocení podnětu: Co to je? Ohrozí mě to?

Druhotné ohodnocení sil a zdrojů: Zvládnou to? Jak?

Opětovné ohodnocení podnětu, sil a zdrojů: Daří se mi to dobře zvládat? Mohu udělat něco jiného nějak jinak?

¹⁰² BLATNÝ, Marek. *Sebepojetí z pohledu sociálně-kognitivní psychologie*, 2010. In BLATNÝ, Marek, et al. *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada, s. 105–136. In BAŠTECKÁ, Bohumila – MACH Jan, et al. *Klinická psychologie*, s. 436.

¹⁰³ Srov. tamtéž, s. 436–437.

¹⁰⁴ Viz CSDH, *Closing the gap in a generation. Health equity through action on the social determinants of health. Final Report of the Commission on Social Determinants of Health*. Geneva: World Health Organization. In tamtéž, s. 437.

Od základních reakcí na ohrožení se odvozují postupy zvládání ve smyslu útoku, útěku a ochromení. U sebe i v chování druhého je možné tyto postupy pozorovat, uvědomovat si je a vůlí je měnit.

Všechny možnosti jak zvládat ohrožující zátěž je možné popsat dvěma způsoby:

1. ***Na co se zvládání zaměřuje:*** řešení problému, zlepšení emoční bilance, změnu ohodnocení, nalezení smyslu.
2. ***Jak se člověk chová:*** jak čelí ohrožení, jak se ohrožení vyhýbá.

Člověk se učí zvládat zvládáním, protože každá zvládnutá zátěž ho informuje o tom, jaká strategie byla úspěšná a co lze příště použít. Pokud narazí na situaci, kdy jeho dosavadní způsoby zvládání ohrožení nestačí, nastává krize, která je příležitostí k učení. Člověk zkouší krizi zvládnout pokusem a omylem. Dělá chyby, které v sobě skrývají možnost jak se naučit zvládnout novou situaci.¹⁰⁵ Měřítkem zdařilého zvládání ohrožující situace může být pocit úlevy, pocit osobní hodnoty, schopnost si vychutnávat kontakty s lidmi a podávat vyrovnaný výkon.¹⁰⁶

Nemocniční kaplani ve svých rozhovorech využívají i těchto znalostí psychologie a při pohledu na spirituální rozměr člověka si všímají jeho potřeb, hodnot, sil, zdrojů a strategií zvládání a snaží se mu pomoci ze své pozice. V důvěrném rozhovoru kaplani naslouchají lidem různého věku, stupně víry, vyznání, náboženství, jsou tu pro věřící bez vztahu k církvi, pro ateisty, pro lidi bez vyznání se vztahem k humanistickým hodnotám života atp. Kaplani každému z nich chtějí porozumět tak, aby pochopili jejich pojmy a vnímání duchovního světa a hledají, co je v jejich životě „pravdivé a svaté“¹⁰⁷.

Na základě teologické reflexe kaplana, jeho zkušeností a inspirací Duchem svatým probíhá dále rozhovor s možností zopakování myšlenky, doptáváním se na podstatu věci. Tato reflexe se projevuje stylem otázek a napomáhá hledat odpovědi na otázky spojené s nemocí. Kaplan doprovází člověka, není tím, který vede, aby mu nařizoval, co má dělat. Spíše poslouchá, a všímá si důležitých momentů v jeho životě. Jde o to, aby si pacient sám uvědomil, za co by měl být v životě vděčný a co je jeho smysl života, co mu pomáhá v jeho nemoci.

¹⁰⁵ Srov. BAŠTECKÁ, Bohumila – MACH Jan, et al. *Klinická psychologie*, s. 437–440.

¹⁰⁶ Srov. SHALEV, Arieh Y. – URSANO, Robert J. *Mapping the multidimensional picture of acute responses to traumatic stress*. In OERNER, Roderick – SCHNYDER, Ulrich (eds.). *Reconstructing Early Intervention After Trauma*. New York: Oxford University Press. In tamtéž, s. 440.

¹⁰⁷ Srov. NAe 2.

Cílem kaplana je, aby měl nemocný možnost odpovědět si na množství životních nezodpovězených otázek, které se s nemocí vyrojily, aby znovu našel rovnováhu s pravdivým pohledem na sebe i své vztahy, a aby se s důvěrou mohl otevřít tomu, co ho v životě přesahuje (podle úrovně jeho víry). V tomto smyslu kaplan pečuje o to, aby „dobré símě, které se najde zaseté v lidských srdcích a myslích nebo ve vlastních obřadech a kulturách národů, nejenom nezahynulo, nýbrž bylo ozdraveno, povzneseno a zdokonaleno k oslavě Boha... a ke štěstí člověka“¹⁰⁸.

Kaplan pracuje s velkou růzností lidí a jejich spirituálním zaměřením, proto jeho nastavení je velmi široké a náročné. Do každého rozhovoru a situace přichází s tím, jaký je, nejen se svými vědomostmi, zkušenostmi a schopnostmi, ale i se svou vírou prožívanou ve společenství ostatních kaplanů a ve své církvi. Přichází také se svou lidskostí, otevřeností, ochotou se sám učit. Podobně to v souvislosti s mezináboženským dialogem vyjádřil M. L. Fitzgerald: „Cílem mezináboženského dialogu je vzájemné porozumění. Nejde ovšem pouze o pochopení druhých lidí v jejich (náboženské) jinakosti, ale i o lepší sebeporozumění prostřednictvím kontaktu s odlišnými náboženskými identitami.“¹⁰⁹

¹⁰⁸ LG 17.

¹⁰⁹ Srov. FITZGERALD, Michael L. *Dialogo interreligioso*, San Paolo: Cinisello Balsamo, 2007, s. 30. In ČERVENKOVÁ, Denisa. *Katolický pohled na náboženskou pluralitu*, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2016, s. 177.

3. Kazuistika dvou setkání kaplana s nekřesťany

3.1. Úvod do praktické části

V teoretické části již bylo poukázáno na současnou společnost, s jejímiž členy se kaplan běžně setkává. Je dobré připojit ještě některé důležité popisy současné doby od Pavla Hoška¹¹⁰, jež mají vliv na vnímání spirituality dnešním člověkem.

Lidem postmoderní doby jsou nabízeny různé lákavé návrhy spotřeby a zábavy, z čehož si pak mnozí vytvářejí svůj životní styl. Pro etickou oblast je v jistém smyslu důležitější „sobecký individualismus“, než etické závazky, solidarita, obětavost a odříkání. Ochablá vůle člověka je stále více zeslabována „kultem spontánnosti“, na který velmi silně působí psychologie reklamy.

Kulturní situace v postmoderní době se může také popsat obrazem kultury tržnice. Lidé bývají přesyceni a zahlceni množstvím informací, nabídek a možností, které nemají vnitřní souvislost a návaznost. To má povážlivé důsledky pro ukotvení identity člověka, protože rozvolnil své vztahy k rodině, obci, náboženském vyznání, politické straně, zájmovém spolku, národu...

V západních zemích slábne působení etablovaných náboženských tradic a církví, zároveň však roste religiozita a spiritualita jednotlivců. Dochází k nakupování různých náboženských produktů od představitelů nejrůznějších duchovních tradic, což vede k experimentování na duchovním poli, sestavování vlastního „spirituálního jídelníčku“, a spiritualita se tak stává zajímavým prostředkem spotřeby a zábavy.

Spiritualita je tak zdrojem k utváření vlastní identity, kterou má jedinec ve svých rukách. Po uvolnění tradičních vazeb ve společnosti si jednatel hledá a vybírá kamínky do své mozaiky a skládá si svou identitu. Podle způsobu hledání identity je možné lidi rozdělit na skupinu s „plovoucí“ nebo „rezistentní“ identitou. Plovoucí identita se kulturní roztržitosti a mnohosti nebrání, ale s konzumní hravostí jí využívá. Rezistentní identita se naopak v pluralitě a nejistotě necítí dobře, protestuje a odmítá tempo změn a množství výběru. Potřebuje opevnění jednoznačných jistot, které nabízejí sektáři a fundamentalisté.

¹¹⁰ Pavel Hošek je profesorem na Evangelické teologické fakultě, je vedoucím katedry religionistiky a jeho specializací je vztah teologie a kultury, vztah teologie a vědy o náboženství, předpoklady a možnosti mezináboženského dialogu. Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy [2022-10-04] <https://web.ctf.cuni.cz/ETFN-680.html>.

V současné době dochází k proměně náboženské motivace jedince a k posunu „od závazku ke spotřebě“, „od organizovaného náboženství k osobní spiritualitě“ a „od odpovědného členství v institucích k volnému sdružení přátel.“¹¹¹

V této praktické části budou rozebrány dva konkrétní rozhovory nemocničního kaplana (římského katolíka) s lidmi jiného náboženství – se ženou, která konvertovala k islámu a s praktikujícím buddhistou. Jsou to dva zástupci širokého pole lidí různého náboženství, víry, lidí tzv. nones, kteří se nehlásí k žádnému náboženství,¹¹² nebo i ateistů, s kterými se kaplan denně setkává a vede duchovní rozhovor, ať už se jedná o pacienty, jejich blízké a příbuzné, či zdravotníky.

Každý rozhovor byl nahrán a přepsán do podoby, jež je v příloze této práce, a byla mu dána autorizace k použití v tomto znění pro účely této práce. Rozhovory budou postupně komentovány a bude věnována pozornost důležitým vyjádřením.

Úmyslem je ukázat na těchto rozhovorech, jakým způsobem se kaplan snaží porozumět duchovnímu světu člověka; jaké jsou jeho hodnoty, potřeby, síly, zdroje i strategie zvládnání, aby ho mohl pochopit v jeho konkrétní situaci. Kaplan si v dialogu všímá a zachytává důležitá teologická i etická témata, jako je např. transcendentno, vztah k některé náboženské komunitě, obraz Boha, duchovní vývoj a současný postoj jedince, vděčnost, osobní víra, pochybnosti, zázrak, tradice, sounáležitost, život a smrt, vina, odpuštění, trest, smíření atp.

S těmito tématy pak dále pracuje, reflektuje a vyhodnocuje je na základě svých znalostí a zkušeností. Nachází také biblické asociace a paralely ve své víře jako styčné body, které kaplanovi mohou být inspirací pro pokračování v dialogu.

Kaplan pomáhá doprovázenému zvláště svou nabídkou teologické reflexe, která se projevuje stylem otázek, aby si doprovázený mohl uvědomit, co je v jeho životě pravdivé, co je jeho smyslem života a co ho vede k transcendentnu.

Po skončení rozhovoru kaplan vytváří pastorační plán pro další duchovní doprovázení, ve kterém se zamýšlí nad tím, čemu by měl příště lépe porozumět, zda se v rozhovoru objevil nějaký problém a zda se ho podařilo uzavřít, nebo je vhodné se k nějakému tématu vrátit a hlouběji se mu věnovat, v čem by doprovázený potřeboval podpořit, aby dobře zvládal současnou situaci.

¹¹¹ Srov. HOŠEK, Pavel. *A bohové se vracejí: proměny náboženství v postmoderní době*. Jihlava: Mlín, 2012, s. 67–80.

¹¹² HALÍK, Tomáš. *Odpoledne křesťanství: odvaha k proměně*. Praha: NLN, 2021, s. 124.

3.2. Rozhovor se zdravotní sestrou A. X., která konvertovala k islámu

Domluvené setkání proběhlo v prostředí kaplanské návštěvní místnosti v nemocnici. Rozhovor se uskutečnil bez žádných předběžných tematických zadání. Paní A. X. je zdravotní sestra středního věku, která se vyjadřuje o zdravotnictví v tom smyslu, že je v něm „*hodně stresu*“.

3.2.1. Teologická a etická témata

V zachyceném rozhovoru je několik teologických témat, která kaplan objevuje a pracuje s nimi. Dotyčná v rozhovoru na prvním místě popisuje jaký je její **obraz Boha**. „*Bůh je absolutní síla, ta nejvyšší*“. Toto vyjádření vyvolává dojem vševládného Boha, avšak nevytváří blízkost k člověku. V další části rozhovoru toto mínění paní A. X. potvrzuje slovy, že „*hodně muslimů to má tak, že k Bohu vzhlíží, a žije ve strachu z Boha, strachu z trestu. Vnímá ho jako mocnou, silnou bytost, ne úplně vztahovou. To je dané, myslím, kulturou.*“ Na druhou stranu, však vyjadřuje domněnku, že „*většina muslimů u nás (v ČR) vychází z křesťanského zázemí*“ (a je tímto způsobem pravděpodobně ovlivněna). Z toho důvodu říká, že „*islám u nás je velmi laskavý a vidí Boha jako milujícího.*“

Další formulace: „*Všechno, včetně ďábla, existuje jenom se svolením Boha*“, který udržuje všechno bytí při životě. V tomto smyslu doprovázená dále v rozhovoru vyjadřuje svou víru, že „*věci, které se dějí, vypadají náročně a nesmyslně, ale vždycky do sebe zapadají, protože je tam Boží vůle, která udržuje vesmír a všechno v chodu.*“

Vyjádření, že „*nic se nemůže stát bez vědomí Boha*“ popisuje Boží absolutní poznání o člověku a o všem stvoření. Paní A. X. také vyslovuje přesvědčení, že „*my nevidíme svrchu, jenom Bůh vidí shora.*“

K jejímu obrazu Boha patří také, že „*Bůh dopouští*“ (utrpení, války, nemoci) a také, že „*Bůh zkouší*“ (občas naši vytrvalost).

Dalším rozvíjeným tématem v rozhovoru byla **modlitba**. „*Pravidelná modlitba, která v mém případě není moc pravidelná. Ta má člověka zase vrátit k rovnováze, k vědomí Boží přítomnosti,*“ říká paní A. X. a dále vyjadřuje názor, že „*se liší význam modlitby v islámu a v křesťanství. Modlitba v křesťanství znamená, že o něco žádáte, prosíte. Ale modlitba v islámu je jenom děkovaná. Když prosíte, tomu se říká prosby, a ne modlitba. Existuje modlitba hodně podobná Otčenáši, ale není to modlitba, je to prosba. Prosíte*

Boha, aby se něco nějak stalo, ale to není modlitba. Modlitba je jenom vzdání úcty a vyjádření pokory, přijetí Boha, vyznání víry.“

Paní A. X. dále pokračovala, že *„muslim chápe modlitbu jako něco, co dělá pětkrát denně, to je modlitba, všechno ostatní jsou prosby. Když řeknete muslimovi, že se s ním jdete pomodlit, tak na vás bude koukat, cože? To přece není možné! Každý se přece modlíte jinak. Ale když mu řeknete, že můžete společně říkat nějaké prosby, tak když se budete obracet jenom k Bohu, a ne k Ježíši, tak je to v pohodě. On s vámi klidně bude odříkávat prosby, to je v pořádku. Je důležité, že spousta konfliktů mezi islámem a křesťanstvím je kvůli nepochopení, každý vnímá podobné pojmy jinak.“*

Doprovázená dostala otázku: *„Co by jí mohlo pomoci v její službě, jak by mohla víc prožívat svůj vztah k Bohu s její prací, rodinou a jak by chtěla být víc v rovnováze“?* Na to v odpovědi dotyčná odpovídá: *„Co mi fakt pomáhá, je pravidelná modlitba. Ne, že by to byl samotný text modlitby, že by to byla nějaká zázračná slova, to ne. Ale to zastavení se je strašně geniální systém. Vy to máte vlastně stejné, nebo podobné. Ranní modlitba, polední modlitba, modlitba při soumraku a noční... Den je protkán takovými zastaveními. To si myslím, že pomáhá nejvíc, protože se člověk zastaví na chvíli. Uvědomuje si, že je nějaká Boží přítomnost, že věci, tak jak se dějí, že to má smysl... To, co člověk vnímá jako problém, důležitý a neřešitelný, tak modlitba to pomůže uvolnit a uvědomit si, že existuje ještě něco jiného... Když se člověk přinutí udělat si čas na modlitbu, tak to se mu povede nezabřednout v těch věcech, které nejsou podstatné.“*

To znamená, že vnímaný Boží nadhled jí může pomoci v konkrétní situaci. A paní A. X. ještě dodala: *„Ve zdravotnictví, kde je hodně stresu, tak člověk do toho zapadne, běhá: práce, domů, rodina, práce. Takto běží a přestane vidět smysl té práce, začne vám klepat na záda vyhoření. Struktura povinných modliteb vás nutí se zastavit, ne vždycky se mi to daří – když je toho hodně.“*

Doprovázená popsala, že modlitební zastavení během dne jí pomáhá si uvědomit Boží přítomnost a díky ní řeší i třeba neřešitelný problém. Modlitba jí stále obrací k tomu, co je podstatné v jejím životě. Struktura povinných modliteb jí pomáhá ve stresu, aby nezapomínala na to, co je smyslem její práce, a aby také psychicky nevyhořela.

V tomto tématu modlitby zazněly slova paní A. X., že *„modlitba v jejím případě není moc pravidelná.“* Tento výrok je v podobném duchu v rozhovoru poznamenaný ještě jednou, ale téma dialogu postoupilo jiným směrem a nebylo tudíž dál reflektováno. Jistě by to byl dobrý námět na další duchovní doprovázení.

Jiným důležitým tématem rozhovoru je její **vztah s věřící komunitou**. V některých názorech se doprovázená liší od mnohých muslimů. Říká, že „*u muslimů je častý názor, že islám je jediná cesta. Všichni ostatní to dělají špatně, a jsou ztraceni, to je v islámu hodně silné. To já nemám. Já jsem konvertovala. Nemyslím si, že islám je jediná správná cesta, že Bůh vás zatratí jenom proto, že děláte něco správně z jiného důvodu, že ho chválíte jiným způsobem. To mi přijde malicherné. Když člověk dokáže být tolerantní k tomu, že někdo chápe věci jinak, tak u Boha to nemůže být jinak.*“ V tomto případě se paní A. X. cítí svobodná v utváření svého názoru a dokáže zodpovědně nést jeho důsledky.

Doprovázená se také vyjádřila, že „*je často v konfliktu s Bohem*“. Poté co ji kaplan vrátil k této myšlence, sama popsala, že „*to není úplně konflikt s Bohem, ale s tím, jak lidé vykládají to, co si myslí, že Bůh chce*“. Jednalo se v tomto případě o to, že v islámu (i v jiných náboženstvích) je velké množství „*konkrétních příkazů jako třeba: nošení šátků, nebo způsob oblékání, to co se smí, nesmí, třeba zákaz hudby – berou se jako něco, co je dané, co musí tak být*“.

A právě v tom byl její vnitřní konflikt, který dokonce přerostl až do krize víry, jak to ona sama popisuje: „*V krizovém období jsem celou víru vylila i s vaničkou, protože se mi nelíbil názor některých muslimů na něco. Tak jsem usoudila, že s tím nesouhlasím, a že tím pádem je celá víra špatně. Pak jsem si uvědomila, že to tak vlastně není. To, jestli člověk může provozovat hudbu, to není něco, na čem stojí má víra. Je to něco, co si nějaká skupina lidí myslí, že je to důležité.*“

Doprovázená nakonec sama vyjádřila, že po určité reflexi zhodnotila, co je pro ni důležité a **na čem její víra stojí**. Po vyzvání kaplana sdělila, že její víra stojí „*na samotné existenci vesmíru a světa... je to fascinující celek, který... nějak jde a věci fungují.*“ Další důležitou věcí podle ní je to, že lidé „*jakéhokoliv vyznání mají hluboce v sobě základní nastavení... nějakou míru lidskosti toho, co lidem připadá jako dobře nebo špatně... Myslím, že to je základ toho, že jsme stvořeni všichni stejně, podle jednoho vzorce... Celá existence a celý život vychází z jedné božské síly.*“

Toto je pro ni „*motiv k víře a k úctě k Bohu, je to něco, před čím stojím v naprostém úžasu. Jak je možné, že něco takhle neuvěřitelně komplexního funguje?... Je dobré, když si člověk uvědomuje, že to je zázrak pro nás.*“

Doprovázená vyjadřuje úžas nad stvořením světa, vesmíru a také nad základním nastavením člověka s vnitřním kritériem lidskosti, podle kterého posuzuje, co je dobré a co špatné.

Kaplan parafrázoval její slova, že „*všichni lidé mají něco v sobě, pravidla, podle kterých se snaží řídit*“, a křesťansky to nazval svědomím. A paní A. X. pokročila dál ve svém uvažování k etickému tématu **svědomí a nitru člověka** v souvislosti s válkou na Ukrajině, kde příslušníci různých náboženství páchají hrozné věci. Samotné náboženství člověka neodrazuje „*od dělání špatných věcí. To není to, co nás změní v životě. Musí tam být přístup ke svědomí, k tomu, co je dané Bohem člověku už při narození. Je jedno do čeho se narodí, ale má to v sobě. Člověk to vnímá a cítí. Náboženství mu může pomoci najít to v sobě, nejspíš to svědomí – tak bych to popsala. Křesťanství to pomáhá otevřít, islám taky. Všechna náboženství mají ten potenciál vás vést k tomu, abyste se řídil svým svědomím... Není to to náboženství, ta věrouka, ta Kniha, která to udělá, ale je to, jak vám jako člověku se povede navázat kontakt s tím, co ve vás je, co vám Bůh dal jako **nejhlubší nitro**. To se může povést křesťanovi, muslimovi, ateistovi, komukoliv, v jakékoliv víře se to může povést. To je to důležité, co vás dává do kontaktu s Bohem... Důležité je, jestli ve chvíli, kdy se dostanete do situace, kde jde o to udělat něco hnusného nebo ne, jestli dáte přednost tomu, že neuděláte něco hnusného. Proto já si netroufnu soudit, co je správná cesta.*“

Doprovázená na závěr rozhovoru vyjádřila své přesvědčení, že je důležitější jednat dobře podle svého svědomí, které je v nitru člověka, než jen příslušet k některému náboženství. Náboženství podle ní má potenciál otvírat člověka tomu, aby jednal podle svého svědomí.

3.2.2. Pastorační plán

Po skončení rozhovoru si kaplan na základě rozboru jednotlivých teologických a etických témat vytváří pastorační plán pro příští setkání. Kaplan se snaží z rozhovoru vyvodit jakou má paní A. X. **potřebu** a jaké jsou její **vlastní zdroje a síly**, které by jí mohly pomoci k naplnění její potřeby.

Při povídání s kaplanem doprovázená vyjádřila, jaké má někdy v nemocnici **negativní emoce** a zároveň představila, jaký by chtěla použít lék v těchto situacích. K tomu v rozhovoru dotyčná sdělila: „*Vztekmám se nad tím, že v nemocnici je něco tak a takhle, že ten systém je špatný. Vždycky za tím musí být to vědomí, že to nějak půjde. To tam dává víra, pravidelná modlitba, která v mém případě není moc pravidelná. To má člověka zase vrátit k rovnováze, k vědomí Boží přítomnosti.*“

Paní A. X. také zažívala pravděpodobně velký stres a náznaky vyhoření: „*Ve zdravotnictví, kde je **hodně stresu**, člověk do toho zapadne, běhá: práce, domů, rodina, práce. Tak to běží a **přestaneme vidět smysl práce, začne nám klepat na záda vyhoření. Struktura povinných modliteb nás nutí se zastavit...***“ Z těchto slov je možné odvodit, co doprovázenou někdy trápí – špatný systém a velký stres v nemocnici. Jednou z jejích **potřeb** tedy může být umění **zvládat stres**, vidět smysl své práce, a účinněji **bojovat proti syndromu vyhoření**.

Na druhou stranu paní A. X. v rozhovoru odhalila možné **zdroje**, které jí pomáhají v jejím životě. Důležitou oblastí je její pozitivní **obraz Boha**, kterému důvěřuje. Doprovázená je konvertitka, která přijala islám a muslimský pohled na svět i na Boha. Na rozdíl od mnohých muslimů, kteří „*k Bohu vzhlíží, a žijí ve strachu z Boha a z trestu,*“ přesto ona Ho vnímá jako milujícího, (protože „*islám v naší zemi vychází z křesťanského zázemí*“). Paní A. X. má velkou důvěru, že Bůh „*udrzuje vesmír a všechno v chodu,*“ i přesto, že lidé způsobují velký chaos (utrpení, války, nemoci). **Důvěřuje v Boží pomoc** a věří, že všemi zkouškami je možné projít a zvládnout je. Dalším jejím zdrojem je **modlitba**, ve které vnímá Boží pomoc. Je tu ovšem problém, který nebyl během rozhovoru řešen: Na jedné straně paní A. X. oceňuje pravidelnou modlitbu – je pro ni „*zastavením*“ a uvědomuje si „*Boží přítomnost*“, která je pro ni zdrojem nadhledu na to, „*jak se věci dějí a že to má smysl*“ a na druhou stranu „*se jí ne vždycky daří dodržovat strukturu povinných modliteb, když je toho hodně*“.

Silou doprovázené je **schopnost žasnout** nad stvořením i nad způsobem, jak „*lidé jakéhokoliv vyznání mají hluboce v sobě základní nastavení... nějakou míru lidskosti*“, podle které poznávají „*dobré a špatné*“. Pro paní A. X. je to jedna z věcí, na které stojí podstata její víry. Objevuje, že lidé jsou stvořeni „*podle jednoho vzorce... Celá existence a celý život vychází z jedné božské síly.*“ A to je pro ni jak říká: „*motiv k víře a k úctě k Bohu, je to něco, před čím stojím v naprostém úžasu*“. Další identifikovanou silou je **schopnost** paní A. X. **svobodně si utvářet svůj názor a zodpovědně nést jeho důsledky**. Doprovázená o sobě prozradila, že se v některých názorech liší od mnohých muslimů. Paní A. X. říká: „*Nemyslím si, že islám je jediná správná cesta.*“ Doprovázená se také po určité vnitřní krizi vyjádřila, že nesouhlasí s některými konkrétními příkazy, například: „*Jestli člověk může provozovat hudbu, to není něco, na čem stojí má víra. Je to něco, co si nějaká skupina lidí myslí, že je to důležité.*“ Na doprovázené je vidět, že je o svém postoji pevně přesvědčena a je schopna si svůj názor obhájit.

Kaplan odhalil jednak **potřebu** doprovázené, a také zjistil, jaké jsou **její zdroje a síly**. Proto v pastoračním plánu navrhuje tyto body:

1. Doprovázená si zčásti uvědomuje jak bojovat proti stresu – **používat strukturu povinných modliteb** v islámu, což ji nutí zastavit se, uvědomit si Boží přítomnost. Pomáhá jí to se uvolnit a podívat se na situaci z jiného pohledu. Proto ji bude kaplan v tomto směru povzbuzovat, aby využívala své modlitby během dne, protože jí pomáhají mít nadhled nad starostmi v každodenním stresu a pomáhají jí dobře zvládat obtížné situace.
2. Problém však pravděpodobně vzniká, když se jí nedaří modlit, protože „je toho v práci *hodně*“. Zde by jí kaplan chtěl pomoci najít způsob, jak **žít s vědomím Boží přítomnosti** v každé, i náročné situaci ve stresovém prostředí nemocnice. Připomněl by jí, že jejím zdrojem je milující Bůh, ke kterému má velkou důvěru, protože řídí všechno, i celý vesmír, a chce jí pomoci projít každou zkouškou. Kaplan by se snažil v ní vzbudit tuto naději na Boží pomoc, aby si na ni vzpomněla i v obtížných chvílích.
3. Důležitým zdrojem je pro paní A. X. **modlitba**, která jí pomáhá se zastavit a mít nadhled. Jak ji ale oživit v takřikajíc „nouzovém režimu“? Nabídka zní například pomocí krátkých modliteb nebo gest. Kaplan bude hledat společně s doprovázenou, jak ona prožívá momenty, když se nemůže pomodlit pravidelnou modlitbu. Jaké jsou její současné praktiky a co jí pomáhá. Doptával by se, jestli se třeba modlí krátkou modlitbu nebo nějaký verš z Koránu, který má ráda a který jí oslovuje. Co by jí pomohlo, aby mohla pozvednout mysl k Bohu: např. podívat se na Boží stvoření, člověka, oblíbený verš z Koránu nebo na něco, co by jí zpřítomnilo Boha Stvořitele?
4. Její velkou silou je **schopnost žasnout** nad dílem Boha Stvořitele. Také na tuto oblast by chtěl kaplan doprovázenou upozornit a povzbudit ji, aby tento úžas v ní mohl ožít i ve chvílích napětí a stresu. Je možné si vzpomenout na nějaký okamžik Božího působení, nad kterým stála v úžasu? Je pro ni tato vzpomínka inspirací k díkům nebo ke chvále Boha, aby jí vytrhla ze sevření napětí a stresu?
5. Další silou, kterou by paní A. X. mohla použít je **schopnost svobodně si utvářet svůj názor a zodpovědně nést jeho důsledky**. Kaplan se chce také doptávat na situaci na oddělení v nemocnici, jestli vnímá respekt kolegů k její víře i jejímu praktikování, a zda nepotřebuje něco změnit. Zároveň ji chce pobídnout, aby svou sílu a pozornost věnovala k obhajobě svých názorů, a získávání si respektu, i pro případ, že by potřebovala vhodné podmínky např. pro svou modlitbu na pracovišti během přestávky na jídlo a odpočinek.

Některé otázky k příštímu doprovázení: Říkala jste, že vám „*pomáhá vědomí, že věci, tak jak se dějí, do sebe zapadají, i když vypadají náročně a nesmyslně, ale že Bůh to vidí shora a udržuje vesmír a všechno v chodu*“; Jak vnímáte to, že se dostáváte do nepříjemných nebo těžkých situací, jakým způsobem v těchto chvílích nad vámi Bůh bdí? Cítíte se přesto ve své práci na „svém místě“ kde máte být, kde vás Bůh chce a kde vám pomáhá projít různými obtížemi? Vnímáte před Bohem, že má vaše práce smysl, která vás také naplňuje a uspokojuje? Vidíte Boha jako toho, který vás miluje, povzbuzuje vás tato představa, že nad vámi Bůh bdí s láskou, i když jste ve stresu a dává vám to naději na uklidnění situace nebo její řešení? Stalo se vám, že by vám Bůh někdy neodpovídal, že jste prožívala nějaké temné období víry? O co, nebo o koho jste tehdy opřela? Zůstal váš obraz Boha stejný?

Zmínila jste se, že by se v těchto situacích „*měl člověk zklidnit, obrátit se a věřit v Boží pomoc, že věci budou v pořádku*“. Máte velkou důvěru, že „*vším lze projít s pomocí Boha*“; a když tedy nemáte v práci dost času se zastavit na svou pravidelnou modlitbu, daří se vám aspoň na chvíli se zklidnit, obrátit se k Bohu a důvěřovat v Jeho pomoc? Co by vám pomohlo, aby v kritických chvílích na pracovišti vaše modlitba ožila? Máte nějaký krátký způsob jak se pozdvihnout ve svých myšlenkách k Bohu, poděkovat Mu, že je ve všem s vámi a poprosit ho o pomoc, o Jeho nadhled? Dokážete nádherně žasnout nad Božím dílem stvoření i člověka, Boha za to chválíte a děkujete Mu; může se nějakým způsobem projevit tento váš postoj v náročných chvílích a ve stresu? Může se tento úžas nad Božím dílem stát vaší motivací k modlitbě? Prožíváte skrze modlitbu či prosbu nějaké vnitřní ujištění, i když se vnější situace nemění? Kde berete vytrvalost ve zkouškách? Vnímám, že jste schopna si svobodně utvářet svůj názor a zodpovědně nést jeho důsledky; jste připravena si své postoje víry bránit a získávat respekt i v prostředí na oddělení v nemocnici, které vám může vytvářet nějaké překážky například pro praktikování vaší modlitby?

3.2.3. Vlastní tradice a biblické asociace

Po stanovení pastoračního plánu kaplana je dobré se podívat do vlastní tradice i na různé biblické asociace, které se vztahují k stanoveným tématům. To pomůže kaplanovi čerpat inspiraci pro vedení příštího rozhovoru s doprovázenou.

Obraz Boha. K tomuto dialogu bude kaplan přistupovat se svým **obrazem Boha**, který vychází z tradice církve i z vlastní osobní zkušenosti. Bůh pro něj není jen absolutní

síla, který je všemohoucí¹¹³, vševědoucí¹¹⁴, ale je zároveň člověku blízký, je milosrdný¹¹⁵, a ve své podstatě je láska.¹¹⁶ Bůh je Spasitel, který dal sám sebe za všechny lidi, aby měli věčný život v Něm.¹¹⁷ On je Trojjediný,¹¹⁸ a ve všem přesahuje všechny lidské představy¹¹⁹, ale přesto se dává poznat člověku¹²⁰, mluví k němu jeho vlastním způsobem a povolává ho k následování, obrácení a službě¹²¹. V rozhovoru se doprovázená hlásila k tomu, že její obraz Boha je ovlivněn křesťanstvím, a proto její Bůh je „*laskavý a milující*“. V tomto bodě je její představa Boha blízká křesťanskému pohledu, kromě např. víry v Boží Trojici (Otce, Syna a Ducha svatého) a Boží spásy.

Vidět Boha ve všech věcech. Jak říká sv. Ignác ve svých Duchovních cvičeních, je možné vidět Boha ve všech věcech. Tomu, kdo koná duchovní cvičení, dává následující úkol: „Pohledět, jak Bůh bydlí ve tvorech:

- v živlech, když jim dává bytí,
- v rostlinách, když jim dává vzrůst,
- ve zvířatech, když jim dává cítění,
- v lidech, když jim dává rozum;

a tak i ve mně:

- když mně dává bytí,
- když mě oživuje,
- když mi uděluje cítění,
- když mi dává rozum a stejně tak,
- když dělá ze mne chrám, poněvadž jsem stvořen podle podoby a obrazu jeho božské Velebnosti.“¹²²

Papež František k tomu připomíná:

„Když toužíme po setkání s Bohem, chtěli bychom ho nějak pochopit a uchopit. V hledání a nalézání Boha ve všech věcech ale vždy zůstává zóna nejistoty. Musí zde být. Tvrdí-li někdo s naprostou jistotou, že potkal Boha, a nedotkne se ho ani náznak nejistoty, není to v pořádku. To je podle mne důležité vodítko. Má-li někdo odpovědi na všechny otázky, je to důkaz, že Bůh s ním není. Znamená to, že je

¹¹³ Srov. Ž 19,8

¹¹⁴ Srov. 2 Kor 5,11

¹¹⁵ Srov. Ex 34,6

¹¹⁶ Srov. 1 Jan 4,8

¹¹⁷ Srov. Jan 3,16

¹¹⁸ Srov. Jan 15,26

¹¹⁹ Srov. KKC 42.

¹²⁰ Srov. KKC 52.

¹²¹ Srov. například Mt 9,9–13.

¹²² IGNÁC Z LOYOLY. *Duchovní cvičení*, 235.

falešným prorokem, jenž využívá náboženství pro sebe. Velcí vůdcové Božího lidu, jako Mojžíš, vždy nechávali prostor pochybnosti. Musí se nechat prostor Hospodinu, ne našim jistotám. Je třeba, abychom byli pokorní.“¹²³

V tématu **modlitby** v kaplanovi ožívá například představa žít v Boží přítomnosti a modlit se neustále. K tomuto ideálu pomáhá přibližovat rytmus pravidelné modlitby.

Pravidelná modlitba. Modlitba pětkrát denně v islámu může být inspirací i pro věřícího křesťana, aby se například modlil denní modlitbu církve a blížil se tak Ježíšovu požadavku „modlit se stále a neochabovat“ (Lk 18,1), aby postupně všechno, co dělá, se pro něj stávalo modlitbou a setkáním s Bohem. Katechismus katolické církve k tomu říká: „Věřící, kteří se modlí **denní modlitbu církve**, se spojují s Kristem, naším veleknězem, prostřednictvím modlitby žalmů, rozjímání Božího slova, modlitby hymnů a požehnání, aby byli přidružení k jeho neustálé a všeobecné modlitbě, která oslavuje Otce a vyprošuje dar Ducha svatého pro celý svět.“¹²⁴

Střelná modlitba. Další způsob modlitby, který by byl vhodný pro nějakou těžkou situaci v práci nebo při stálém stresu, by mohla být střelná modlitba. „Ten, kdo se modlí, se učí stavět proti svým pokušením, pokleskům a emocím střelnou modlitbu. Osvojuje si reflex pravidelných návratů k Bohu, který představuje vzácnou kombinaci zažitých, samovolných hnutí, s vědomými, stále znovu opakovanými úkony vůle.“¹²⁵

„Otcové církve "vymysleli" tyto modlitby, aby vyloučili roztěkanost. Mniši v Thebaidě se často modlivali "krátké a jakoby úkradkem vrhnuté" modlitby. Dodnes se jedná o krátká zvolání, někdy vyslovená nahlas, jindy tiše, jindy jenom procítěná v duchu. Jsou mnohem upřímnější, než dlouhé a strojené modlitby. Nebrání nám v nich roztržitost ani únava, protože jsou krátké... Rodí se ze spontánního citu, použijeme slov, která se nám třeba právě namanou. Mniši rádi používali slov žalmů, zvolání "Bože, pospěš mi na pomoc" má dodnes své místo na začátku modlitby breviáře. Střelné modlitby se hodí zvláště při práci; kdo pracuje s dobrým úmyslem, modlí se, říká Tomáš Špidlík. Není tedy radno ani potřeba práci přerušovat a modlit se, zvláště při práci duševní. Tyto modlitby nám pomáhají obnovovat dobrý úmysl, který vyprchává během činnosti, jako střela svou vahou padá k zemi. Potřebuje nový impuls.“¹²⁶

K tématu **modlitby** je velké množství odkazů v Písmu svatém a mnoho příkladů biblických postav, které se modlily v nejrůznějších situacích a obracely se k Bohu. Od

¹²³ Vira. cz. *Texty*. (12. 11. 2015) [2022-10-24]. <https://www.vira.cz/texty/clanky/hledat-a-nalezat-boha-ve-vsech-vecech>. (Článek byl převzat z knihy: Papež FRANTIŠEK a Antonio SPADARO. *U mne je vždy otevřeno*. Praha: Paulínky, 2014.)

¹²⁴ KKC 1196.

¹²⁵ Opatství Nový Dvůr. *Mnišský život* [2022-10-16] http://www.novydvur.cz/cz/prayer_02.html.

¹²⁶ ŠPIDLÍK TOMÁŠ, *Prameny světa (Příručka křesťanské dokonalosti)*. Velehrad: Refugium, 2000, s. 454–455. In *Pastorace.cz. Tematické texty* [2022-10-16] <https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/uvod-do-duchovniho-zivota-modlitba>.

modliteb, kdy v pláči vyznávaly své hříchy, vylévaly své srdce a prosily Boha o slitování v jejich tíživé situaci, až po jásavé chvály a děkování za záchranu, uzdravení a vyslyšení proseb. Celá kniha Žalmů je toho příkladem.

Na Ježíšově příkladu je možné vidět, že se modlil v různou denní dobu nebo v naléhavých situacích: „**Časně ráno, ještě za tmy, vstal a vyšel z domu; odešel na pusté místo a tam se modlil**“ (Mk 1,35). „**Když je propustil, vystoupil na horu, aby se o samotě modlil. Když nastal večer, byl tam sám**“ (Mt 14,23). „**V těch dnech vyšel na horu k modlitbě; a celou noc se tam modlil k Bohu** (Lk 6,12). „**Ježíš v úzkostech zápasil a modlil se ještě usilovněji; jeho pot kanul na zem jako krůpěje krve** (Lk 22,44). V Bibli se spíše než o pravidelné modlitbě mluví o vytrvalosti a neustávání v modlitbě. Například v Lukášově evangeliu v úvodu před Ježíšovým podobenstvím o soudci a vdově je řečeno: „**Vypravoval jim podobenství, aby ukázal, jak je třeba stále se modlit a neochabovat**“ (Lk 18,1). Podobně se vyjadřuje 1. list Soluňanům nebo list Filipským: „**Stále se radujte, v modlitbách neustávejte. Za všech okolností děkujte, neboť to je vůle Boží v Kristu Ježíši pro vás**“ (1 Sol 5,16–18). „**Netrapte se žádnou starostí, ale v každé modlitbě a prosbě děkujte a předkládejte své žádosti Bohu**“ (Flp 4,6).

Devocionálie. Křesťané mohou být inspirováni k modlitbě také různými devocionáliemi. Například nějaká medailka nebo křížek nebo obraz na stěně jim mohou připomenout Ježíšovu oběť na kříži nebo nějakého oblíbeného světce nebo Boží slovo, které je oslovuje a vede k modlitbě. K tomu vysvětluje Katechismus katolické církve, že „křesťanská úcta obrazů neodporuje prvnímu přikázání, které zakazuje modly. Vždyť úcta prokazovaná obrazu patří tomu, koho obraz představuje¹²⁷ a „kdo uctívá obraz, uctívá v něm osobu, která je na něm namalována“¹²⁸. Čest vzdávaná posvátným obrazům je zbožná úcta a nikoliv klanění, které přísluší jen Bohu.“¹²⁹

3.3. Rozhovor s pacientem B. Y. – buddhistou

Rozhovor se uskutečnil u lůžka pacienta na oddělení interny. Setkání bylo druhé v pořadí, tentokrát nahrávané a zaznamenané. Pacient je středních let, učitel hudby.

¹²⁷ Sv. Basil z Cesareje, *Liber de Spiritu Sancto*, 18, 45. In *Patrologia Graeca*, Paris: vyd. J. P. Migne, 1857–1866. In KKC 2132.

¹²⁸ 2. nicejský koncil: DS 601; srov. tridentský koncil: tamtéž 1821–1825; 2. vatikánský koncil, SC 125; také LG 67. In tamtéž 2132.

¹²⁹ Tamtéž 2132.

3.3.1. Teologická a etická témata

V tomto rozhovoru pan B. Y. popisuje svou **duchovní zkušenost s transcendentnem**, kterou zažil při kontemplaci. Ve chvíli, kdy se zaměřil s láskou a soucitem na utrpení druhých lidí, najednou zakusil velký pocit štěstí, kdy *„to, co proudilo skrze srdce, tak věděl, že to je to, co buddhisté nazývají Bodhichitta - srdce osvícené mysli, co křesťané mohou nazývat boží láskou“*. Byl to pro něj zážitek, který změnil jeho život a stal se pro něj útočištěm v nemoci i v těžkých chvílích. Tento prožitek připodobnil *„stavu člověka, který popisuje spoustu světců, ať už jsou z jakékoliv tradice“*. Doprovázený tím pravděpodobně myslel nějaké mystické poznání, zakoušení Boží přítomnosti, vhléd, vidění nebo zázrak, který světcí někdy prožívali, a který obohatil a změnil jejich život. Pan B. Y. je přesvědčen, že se to děje díky *„stavu mysli... a práci s vlastní myslí, což je základ buddhistických praxí“*.

Dalším tématem, které bylo v rozhovoru patrné, bylo **vypořádávání se s nemocí, utrpením a smrtí**. Pan B. Y. se k tomu vyjádřil tímto způsobem: *„Prostě z buddhistického náhledu, tento život, který prožíváme, není ani první ani poslední a už z toho důvodu, na základě nauk, jsem smířený s tím, co přijde. Přestože bolest a představa smrti... To není, že já prožívám utrpení, a to utrpení vidím všude kolem, z buddhistického náhledu zrození, stárání, nemoc a smrt jsou fundamentální příčiny utrpení... a tohle všechno mi zjemnilo mé vnímání i náhled.“* Dále se v rozhovoru zmínil o tom, že se o své nemoci dočetl, *„že by to mohlo být až fatální za určitých okolností... Ale i s rodinou, s manželkou jsme se o tom bavili otevřeně.“* Doprovázený se vyjadřuje, že je smířený s tím, co přijde, a otevřeně o své nemoci mluví s rodinou. Je však otázkou, jak konkrétně reaguje na svou nemoc, jak osobně prožívá její nebezpečí.

Následujícím tématem, které vystupuje, je **obrácení nebo změna smýšlení**. Po své duchovní zkušenosti doprovázený pozoruje na sobě změnu: *„přestal jsem kritizovat, přestal jsem lidi rozlišovat, jako myslím v těch skupinkách jako - mám rád, nemám rád nebo ty jsou mi fuk... naopak se tam dostavil stav, který v těch naukách, které jsme obdrželi, je popsán: a to je univerzální láska ke všemu živému. Když jsem v kontemplaci pokračoval dál a dál, nezastavilo se to u lidských bytostí, ale u všech myslitelných, viditelných, vnímatelných, cítících bytostí... Bylo mi líto, respektive jsem soucítil s lidmi, kteří žádné útočiště nemají. Protože jsem si představil, že jsem nemocný a umírám, a nemám se o co opřít. Vše selhává, doktoři už nic nevymyslí... při představě toho, že*

bych umíral nebo byl nemocný za těchto okolností, bez tohoto útočiště... tak tam se mi svírá hrdlo ještě i teď.“

Pan B. Y. díky své duchovní zkušenosti jakoby získal nadhled nad vztahy s lidmi, které přestává posuzovat, ale snaží se je mít rád. Tato láska se promítá i dál na všechny živé tvory. Je mu také líto lidí, kteří umírají a odcházejí z tohoto světa bez „útočiště“, bez nějaké životní opory, naděje.

Další důležitým bodem v rozhovoru byla **potřeba se sdílet o svém duchovním životě**. Pan B. Y. se baví otevřeně se svou manželkou o svém zdravotním stavu a jeho možném nebezpečí. A přestože manželka není buddhistka, tak se s ní sdílí i o svém duchovním uvažování: „*manželku používám, jak bych to řekl,... jako testovací osobu. (Smích.) Když si sedne, já říkám: tak, a teď budu chvíli mluvit a ty poslouchej, jestli ti to dává logiku, jestli ti to dává smysl.*”

I když je to kratičká zmínka v rozhovoru, je vidět, že pan B. Y. potřebuje mluvit a sdílet se o tom, co v duchovním světě objevuje. Samotný rozhovor vypovídá o tom, jak je plný vnitřního prožívání a jak se o něm potřebuje sdělovat. Je otázkou, jestli má v blízkosti buddhisty nebo spřízněné lidi, kteří mu naslouchají...

V rozhovoru je možné sledovat ještě téma **jak žít své přesvědčení v konkrétním životě**. Pan B. Y. udělal svou zkušenost, a proto věří, že „*jakékoliv světské usilování je předem odsouzeno k neúspěchu. Pokud není to usilování opřeno o duchovní autoritu, tak nevěřím... ne, že nevěřím, vím, že se nemůže dostavit nějaký úspěch, který bychom od toho očekávali... To se vztahuje i v dnešní době také... na současného pana prezidenta... Potom i na činnosti, které dělám, zaměstnání, jako je muzika a učitelství...*“ Doprovázený pak konkrétně popisuje, jak vyučoval hudbu na kytaru: „*u sebe doma mám samozřejmě obraz mistra, obrázky Buddhů..., a přišel žáček a začal hrát a najednou jsem se podíval na svoji duchovní autoritu a v ten okamžik veškeré i to učení té rockové kytary... nebylo jenom prázdné, nebylo to jenom předávání té kytary, ale snažil jsem se tam dostat tu dharmu. A ono to šlo docela samo. Nepoužil jsem žádné slovo o buddhismu nic, nic, nic, ale předával jsem to tak, že tady mám svou duchovní autoritu, buď pravdivý a skutečný, ať ti, kterým to předáváš, jsou tvoji přátelé.*“

A dále pokračoval ve své zkušenosti: „*nikdy jsem nepoužil žádnou reklamu, že učím na kytaru..., prostě se to jenom rozneslo, že lidi začali sami ke mně chodit, volat. Nikdy jsem nemusel usilovat v tomto oboru, protože jsem viděl, že v okamžiku, že učím - jak mám, i podle určitých duchovních pravidel, tak se to projevuje... S touto jistotou, když*

jsem začal vstupovat do určitých činností, které nebyly přímo duchovní, tak je to posvětilo“.

Pan B. Y. popsal, jak i při vyučování hudby může prožívat své spojení se svou duchovní autoritou a lze to prožívat vnitřně beze slov; může být přítom pravdivý a může mít rád lidi, s kterými se setkává. Zároveň vnímal i určité „posvěcení“ neduchovních činností a také „požehnání“ v tom smyslu, že nemusel usilovat o žádnou reklamu a přesto měl dost zájemců o výuku.

Závěrečným tématem rozhovoru bylo „**božství je v nás**“. Pan B. Y. vyjádřil své přesvědčení slovy: „*Ano, to božství je v nás. Vycházíme z jedné tantry, která praví: ,Všechny cítící bytosti jsou Buddhové. Z důvodu dočasného zatemnění to nepoznávají. Odstraníme-li toto zatemnění, stanou se skutečnými Buddhy.‘ Takže ta každodenní práce s myslí... a inspirace, která to všechno rozohňuje, to zase svěťí.*“ Na závěr doprovázený formuloval názor, že člověk má božství v sobě a doprovázel to buddhistickými pojmy, které vyjadřovaly toto přesvědčení.

3.3.2. Pastorační plán

Na základě rozboru jednotlivých teologických a etických témat si kaplan vytváří pastorační plán pro příští setkání. Kaplan se z rozhovoru snaží vyvodit jakou **potřebu** má pan B. Y., a jaké jsou jeho **vlastní zdroje a síly**, které by mu mohly pomoci k naplnění jeho potřeby.

Doprovázený prožil úžasnou duchovní zkušenost, která změnila celý jeho dosavadní život i jeho samého a on má nyní velkou touhu a **potřebu** o tom mluvit a **sdílet se s druhými lidmi o svém zážitku i o svém následném obrácení**. V rozhovoru se zmínil o své ženě, s kterou se sdílí o svém uvažování a přemýšlení. Jinak nemluvil o nikom konkrétně, s kým by měl možnost se sdílet o své víře. Například při výuce hry na kytaru nemluvil o buddhismu, ale chtěl zůstat pravdivý a přátelský. Doprovázený v tomto případě předával víru spíše svým životem, svými postoji.

Jeho stálým **zdrojem** je právě **duchovní zkušenost s transcendentnem**, která je u něho i po letech života stále přítomná a velmi živá. Doprovázený v rozhovoru ukazoval na svou paži a říkal: „*Podívejte, co mi to ještě dnes dělá... Ano, mám husí kůži.*“

Jeho **silou je vytrvalost**, s kterou se vrací ke svému zážitku a čerpá z něho stále nadšení. Zároveň si nepřivlastňuje, že on má jedinečnou pravdu, ale raduje se, že lidé mají své **útočiště** i v různých náboženstvích. Pan B. Y. v tom smyslu vyjádřil své přání: „*Přeji si,*

aby každý člověk to své útočiště našel. Aby ho našel v křesťanské víře, v buddhismu, je jedno kde, ale ať ho najde, protože ten univerzální princip stejně všechno spojuje...“

Je možné říct, že jeho **silou je umění reflektovat** svůj zážitek i ve vztahu k ostatním lidem, a takto získává nadhled a toleranci vůči jiným názorům. Jeho nadšení a slovo: „*ano, ano, to je ono*“, kterým reagoval na sdílení o křesťanské víře kaplana, toho může být důkazem.

Co z toho vyplývá? Co může kaplan nabídnout panu B. Y. v příštím setkání?

1. Kaplan se ho může doptávat na **pokračování jeho životní cesty**, v čem si myslí, že se zdokonaluje, v čem roste a co nového mu bylo odhaleno v duchovní oblasti. Pan B. Y. by tak mohl reflektovat svoje nabyté zkušenosti.
2. Kaplan se chce také vrátit k tématu nemoci doprovázeného. Pan B. Y. potvrdil, že mu jeho životní prožitek pomáhá v nemoci a že „*je smířený s tím, co přijde*“. V rozhovoru se také zmínil o své nemoci, že by za určitých okolností mohla mít „*fatální*“ následky, a že „*s rodinou... se o tom bavili otevřeně*“. Dále v rozhovoru však není zcela zřejmé, **zda je on osobně připraven i na závažný průběh nemoci** např. i s diagnózou smrti. Co pro něho tato představa znamená a jak by na ní reagoval? Jak by se osobně opíral o svou duchovní zkušenost?
3. Dále by mohl kaplan dávat podněty doprovázenému na oblasti, kde se sdílí o své víře. Má manželku, se kterou se doma dělí o své uvažování, i když není buddhistka. Jak v tomto směru s ní pokračuje? Kaplan by se doptával na **buddhisty, které doprovázený zná** u nás v Čechách nebo ve světě. Jakým způsobem se vzájemně sdílejí, zda prožívají nějaké společenství, kde se setkávají, zda spolu meditují, vzdělávají se... Jistě by mohl v takovém okruhu lidí, kteří jsou mu názorově blízcí, být oporou, inspirací a poučením. Tímto způsobem by mohl uplatnit svou **potřebu sdílet se** o svou **duchovní zkušenost**, ale také svou **vytrvalost a umění reflektovat** tuto zkušenost ve vztahu k druhým lidem. Možná by se časem mohl sám stát autoritou pro začínající buddhisty...
4. Pan B. Y. již popsal, jakým způsobem i beze slov svědčí svým životem o svém přesvědčení. Kaplan by ho chtěl utvrdit v tom smyslu, že mnohokrát v životě je nutné **žít svou víru ve skrytosti**. A on už našel svůj způsob jak být přesto pravdivý a otevřený k druhým lidem, aby se lidé možná časem začali ptát: „Čím to je, že jste tak radostný“?

3.3.3. Vlastní tradice a biblické asociace

Po stanovení tohoto pastoračního plánu se kaplan podívá do své vlastní tradice a na různé biblické asociace, které se vztahují k výše stanoveným bodům. To bude pro něho inspirací pro vedení příštího rozhovoru s doprovázeným.

Zkušenost poznání Boha. K tomuto rozhovoru bude kaplan přistupovat se svou osobní zkušeností, jak se mu Bůh dával poznávat v jeho životě. Může se opřít o množství biblických citátů, ve kterých má Bůh iniciativu a ukazuje se lidem. Je možné některé z nich jmenovat, např. **Bůh se ukazuje Mojžíšovi** v hořícím keři a povolává ho, aby vyvedl Izraelský lid z Egypta (Ex 3 – 4). Bůh promlouvá k **mládenci Samuelovi (1 Sam 3,4-19)**. V Novém Zákoně se Ježíš dává poznat učedníkům a povolává je různým způsobem, např.: „*Pojďte a uvidíte!*“ (Jan 1,39), „*Pojd' za mnou!*“ (Mt 9,9), „*Neboj se, od této chvíle budeš lovit lidi*“ (Lk 5,10).

V Katechismu katolické církve se píše o poznání Boha toto:

„Svatá církev, naše matka, zastává a učí, že Bůh, počátek a cíl všech věcí, může být s jistotou poznán ze stvořených věcí přirozeným světlem lidského rozumu.¹³⁰ Bez této schopnosti by člověk nemohl přijmout Boží zjevení. Člověk má tuto schopnost, protože je stvořen ‚k Božímu obrazu‘.¹³¹

Nicméně člověk v historických podmínkách, v nichž žije, naráží na mnoho obtíží, které mu znesnadňují poznání Boha pouhým světlem rozumu... Proto člověk potřebuje být osvícen Božím zjevením...

Tím, že církev zastává názor, že lidský rozum je schopen poznat Boha, vyjadřuje svou důvěru, že může mluvit o Bohu ke všem lidem a také se všemi lidmi. Toto přesvědčení je východiskem jejího dialogu s ostatními náboženstvími, s filozofií a vědami, a také s nevěřícími a ateisty.

Protože naše poznání Boha je omezené, je stejně omezená naše řeč o Bohu. Nemůžeme pojmenovat Boha jinak než tím, že vycházíme od tvorů a vyjadřujeme se podle našeho omezeného lidského způsobu poznání a myšlení. Všichni tvorové mají určitou podobnost s Bohem, obzvláště však člověk stvořený k Božímu obrazu a podobě... Proto též můžeme mluvit o Bohu, vycházejíce z dokonalosti jeho tvorů, ‚neboť z velikosti a krásy tvorstva srovnáním lze poznat jejich Stvořitele‘ (Mdr 13,5)... Naše lidská slova jsou vždy nedostatečná k vyjádření Božího tajemství. Mluvíme-li takto o Bohu, naše řeč se vyjadřuje jistě lidským způsobem, ale zároveň se skutečně dotýká samého Boha, aniž by ho však mohla vystihnout v jeho nekonečné jednoduchosti.¹³²

Smysl utrpení a nemoci. Jan Pavel II. se podrobně zabýval smyslem lidského utrpení v apoštolském listu **Salvifici doloris**. Papež téma podrobuje biblickému a teologickému rozboru a dochází mj. k následujícím závěrům:

„Víra v účast na Kristových mukách s sebou přináší jistotu, že člověk ‚doplňuje to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap‘ (Kol 1,24); že z duchovního hlediska přispívá k dílu vykoupení jako Kristus

¹³⁰ 1. vatikánský koncil: DS 3004, srov. 3026; 2. vatikánský koncil, DV 6. In KKC 36.

¹³¹ Srov. Gn 1,27. In tamtéž 36.

¹³² Tamtéž 37–43.

ke spáse svých bratří a sester... Církev proto pohlíží na všechny trpící bratry a sestry jako na rozmanité nositele své nadpřirozené síly... Evangelium o utrpení je psáno nepřetržitě a neustále promlouvá slovy podivuhodného protikladu: prameny Boží síly vyvěrají právě z lidské slabosti. Účastníci Kristova utrpení mají ve svých strastech zvláštní podíl na nekonečném pokladu vykoupení světa a mohou jej sdílet s ostatními.¹³³

Dále Jan Pavel II. říká, že na podkladě podobenství o milosrdném Samaritánovi (Lk 10,30–37) lze říci, že utrpení má prospívat také k tomu, aby podněcovalo v lidech lásku jako dar sebe sama vůči trpícím. Svět lidského utrpení potřebuje svět lidské lásky, proto utrpení je v určitém smyslu původcem toho, že se člověk v srdci rozhoří láskou a svým jednáním nehledí jen na sebe.¹³⁴

Na závěr papež svůj list shrnuje:

„Všichni, kteří trpí, jsou jednou provždy povoláni k tomu, aby měli ‚účasť na utrpení Kristově‘ (1 Petr 4,13) a aby svým utrpením ‚doplňovali to, co zbývá vytrpět do plné míry Kristových útrap‘ (Kol 1,24). Kristus učil člověka i utrpením konat dobro a prokazovat dobrodiní tomu, kdo trpí. Tímto dvojím aspektem nám odhalil smysl utrpení.“¹³⁵

Vzájemné sdílení hodnot. Svatý Tomáš Akvinský nás učí o sdílení dober v církvi: „Protože všichni věřící tvoří jediné tělo, je dobro jedněch sdíleno druhými... Stejně tak je třeba věřit, že existuje sdílení dober v církvi. Nejdůležitějším údem je však Kristus, protože je hlava... Tím se Kristovo dobro sdílí všem údům.“¹³⁶

A co dělali první učedníci v Jeruzalémě? „Vytrvale poslouchali učení apoštolů, byli spolu, lámali chléb a modlili se“ (Sk 2,42).

Katechismus poukazuje na to, jak funguje společenství svatých.

„Ve společenství svatých ‚žádný z nás nežije sám sobě ani neumírá sám sobě‘ (Řím 14,7). ‚Trpí-li jeden úd, trpí s ním všechny ostatní údy, je-li některý úd vyznamenán, všechny ostatní údy se s ním radují. Vy jste Kristovo tělo a každý z vás je jeho úd‘ (1 Kor 12,26–27). ‚Láska nemyslí jen na sebe‘ (1 Kor 13,5; srov. 1 Kor 10,24). I sebemenší náš čin, vykonaný s láskou, blahodárně působí na všechny v této solidaritě se všemi lidmi, živými i mrtvými; tato solidarita má základ ve společenství svatých. Každý hřích škodí tomuto společenství.“¹³⁷

Svědectví života. O svědectví života křesťanů mluví Katechismus, a je možné se opřít o tato slova: „Věrnost pokřtěných je základní podmínkou pro hlásání evangelia a pro poslání církve ve světě. Aby poselství spásy ukázalo před lidmi sílu své pravdy a vyzářovalo ji, **musí být potvrzováno svědectvím života křesťanů.**“¹³⁸

¹³³ SD 27.

¹³⁴ srov. SD 29.

¹³⁵ Srov. SD 30.

¹³⁶ Sv. Tomáš Akvinský, *Expositio in symbolum apostolicum*, 13. In KKC 947.

¹³⁷ Tamtéž 953.

¹³⁸ Tamtéž 2044.

Závěr

Duchovní doprovázení vychází z bohatství církevní tradice. Nemocniční kaplan se při poskytování této služby nevěnuje jen nemocným věřícím křesťanům, ale všem lidem, kteří o ni projevují zájem. Je otázkou jak kaplani dokážou překonávat předsudky a představy lidí typu: „Nejsem věřící, tak čím by mi mohl kaplan pomoci?...“ Lidé si často neuvědomují, že i v případě, že nevěří v Boha, mají spirituální rozměr, pro který je důležité co nás přesahuje. Tím je např. naděje, odpuštění, smíření, transcendence. A hledají smysl nemoci, života a smrti, perspektivu do budoucnosti, objasnění nevysvětlitelného zážitku a podobně. Kaplan se mnohdy při těchto setkáních dotýká pravdy a podstaty jedince, který se drží naděje a věří v dobro. Nevěřící v Boha, a jen připouští, že je „něco nad námi“. Z toho důvodu se služba nemocničního kaplana nezaměřuje jen na věřící křesťany, ale na všechny nemocné, jejich příbuzné i zdravotníky, protože každý z nich má spirituální rozměr, a právě na tento rozměr se kaplan zaměřuje.

Nemoc v životě člověka bývá náročná, ať už se se jedná o nemoc naši, nebo někoho v našem okolí. Přináší s sebou nesnadná období, různé krize, výzvy ke změně způsobu života i nové úkoly při poskytování péče o nemocného. Kaplan má zde své místo, aby pomáhal všem, kteří jsou nemocí zasaženi. Nahlíží na člověka duchovním pohledem a při jeho doprovázení se nejprve snaží pochopit, v jaké situaci se nachází. Při rozhovoru se dozvídá potřebné informace, aby si mohl složit pacientovu mozaiku – jeho potřeby, hodnoty, síly, zdroje a strategie zvládnutí. Z toho všeho objevuje jedinečný obraz člověka, jeho cestu a úkol v životě. Kaplan se tedy snaží porozumět člověku v dané konkrétní situaci a nabízí možnost rozhovoru, ve kterém mohou ožít díky teologické reflexi spirituální zdroje jedince.

Kaplan si je zároveň vědom, že poznává jen částečně, že plně pochopit druhého člověka není zcela možné, protože je Božím obrazem, a také proto, že člověk a jeho život je mnohem složitější, než aby se dal během několika setkání plně poznat. Jen Bůh dokonale zná člověka a ví, v čem je jeho jedinečnost, s kterou ho stvořil. Kaplan také věří, že Bůh je cílem lidského života; že Bůh každého člověka miluje a chce mu pomoci. S tímto přesvědčením proto přichází kaplan k potřebným lidem a s důvěrou prosí o Ducha svatého.

Postoj pokory a důvěry napomáhá kaplanovi, aby s úctou přistupoval k doprovázenému a nabízel mu teologickou reflexi, která se např. projevuje stylem otázek, upozorňováním na důležitá slova, která od doprovázeného slyšel. Snaží se ho

povzbuzovat k naději, ukazovat na jeho zdroje, síly, na to, co už v životě zvládl, na jeho důležité hodnoty, pro které žije.

Tento způsob duchovního doprovázení nemocničního kaplana se do určité míry liší od doprovázení faráře ve farnosti nebo pastora ve sboru. Je to dané již nemocničním prostředím, ve kterém se odehrává. Rozhovor probíhá na půdě nemocnice nebo jiného zdravotnického zařízení, kde jsou v pokoji další pacienti. Návštěvy jsou obvykle neplánované a nebývá tam návaznost, kaplan nebývá pánem situace.

Nemocniční kaplan doprovází nemocné většinou po dobu jejich nemoci a to bývá často krátkodobě, nárazově a bez dlouhodobé perspektivy. To se ovšem netýká nemocných s těžkým onemocněním nebo umírajících pacientů. V souvislosti s nemocí bývá služba duchovního doprovázení poskytována v perspektivě náročných životních podmínek.

Důležitost duchovního doprovázení nemocničním kaplanem je z výše uvedeného zřejmá. Kaplanovou prioritou je služba duchovnímu rozměru člověka, která je v celostní péči o pacienta nezastupitelná. Jeho snahou je, aby nemocný měl během doprovázení možnost si odpovědět na životní otázky, které se s nemocí objevily. Aby znovu našel rovnováhu s pravdivým pohledem na sebe i své vztahy, a aby se podle své víry mohl s důvěrou otevřít tomu, co ho přesahuje.

Nemoc, obzvláště ta dlouhodobá, je velmi náročná i pro okolí nemocného, a proto i příbuzní a zdravotníci, kteří se o nemocné starají, potřebují duchovní péči a pomoc. Kaplani jsou i jim k dispozici svou službou.

Tato práce se snažila zvláště v kazuistikách poukázat na to, že lze duchovně doprovázet jakéhokoliv člověka, jakéhokoliv víry nebo druhu náboženství, pokud má on sám o tuto službu zájem. Kaplan k tomu může čerpat přesvědčení ze slov Geneze 1,27: „Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.“ Každý člověk má v sobě tuto podobu otištěnou a z toho plyne jeho jedinečná vzácnost a také jeho vztahování se k tomu, co nás přesahuje a kdo nás stvořil. Lidé na celém světě řeší stejné otázky po smyslu života, dobra a zla, nemoci, života a smrti... A tudíž je možné prožívat duchovní doprovázení i s lidmi různě nábožensky založenými.

K tomu jsou potřebné kaplanovy kompetence a zvláštní dovednosti pro službu doprovázení. Během kazuistik této práce bylo patrné, že základem kaplanových schopností je pozorné naslouchání, důvěra v Boží přítomnost, umění hledat pravdu a krásu v doprovázeném, umění se přiblížit člověku a zároveň vycházet ze své víry,

používat teologických, komunikačních dovedností i praktických znalostí, učit se novým věcem.

Nemocniční kaplan je schopen si připravovat pastorační plán pro duchovní doprovázení. V rozhovoru si uvědomuje, jaká jsou teologická nebo etická témata, která jsou pro doprovázeného důležitá. Na základě jejich rozboru odhaluje, jaké jsou hodnoty a potřeby dotyčného. Dále ze získaných informací z rozhovoru o vnitřních silách, vnějších zdrojích i strategiích navrhuje způsoby, jak je používat, aby mohly být potřeby pacienta naplňovány.

Služba nemocničního kaplana je náročná, ale také krásná. Při duchovním doprovázení nemocných, jejich příbuzných nebo zdravotníků se kaplan každý den setkává s nemocí a s niternými otázkami po smyslu. Při hledání odpovědí na tyto otázky je doprovází a obrací se k Bohu, který nás přesahuje.

Seznam použitých zkratek

Biblické zkratky

1 Jan	– 1. list svatého apoštola Jana
1 Kor	– 1. list svatého apoštola Pavla Korint’anům
1 Petr	– 1. list svatého apoštola Petra
1 Sam	– 1. kniha Samuelova
1 Sol	– 1. list svatého apoštola Pavla Soluňanům
2 Kor	– 2. list svatého apoštola Pavla Korint’anům
Ef	– List svatého apoštola Pavla Efesanům
Ex	– Exodus, 2. kniha Mojžíšova
Flp	– List svatého apoštola Pavla Filipanům
Gn	– Genesis, 1. kniha Mojžíšova
Iz	– Kniha proroka Izaiáše
Jak	– List svatého apoštola Jakuba
Jan	– Evangelium podle Jana
Kol	– List svatého apoštola Pavla Kolosanům
Lk	– Evangelium podle Lukáše
Mdr	– Kniha Moudrosti
Mk	– Evangelium podle Marka
Mt	– Evangelium podle Matouše
Řím	– List svatého apoštola Pavla Římanům
Sk	– Skutky apoštolů
Ž	– Kniha Žalmů

Zkratky církevních dokumentů

AA	– Apostolicam actuositatem, Dekret o apoštolátu laiků
DS	– Dezinger-Schönmetzer, Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationu, de rebus fidei et morum, Freiburg i Breisgau 1976
ED	– Ekumenický direktář, Papežská rada pro jednotu křesťanů. <i>Direktář k provádění ekumenických principů a norem</i> , 1993
EG	– Evangelii gaudium, Apoštolská exhortace papeže Františka O hlásání evangelia v současném světě z 24. listopadu 2013
GS	– Gaudium et spes, Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě
KKC	– Katechismus katolické církve
LG	– Lumen Gentium, Věřoučná konstituce o církvi
NAe	– Nostra aetate, Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím
PG	– Patrologia Graeca, Paris: vyd. J. P. Migne, 1857–1866.
RM	– Redemptoris misio, Encyklika Jana Pavla II. O stálé platnosti misijního poslání ze 7. prosince 1990
SD	– Salvifici doloris, Apoštolský list Jana Pavla II. O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. února 1984
UR	– Unitatis redintegratio, Dekret o ekumenismu
UUS	– Ut unum sint, Encyklika Jana Pavla II. O ekumenickém úsilí, 1995.

Ostatní zkratky

- AP – Arcibiskupství pražské
ČBK – Česká biskupská konference
eds. – editoři
ENHCC – European network of health care chaplaincy-Evropská síť nemocničních kaplanů
ERC – Ekumenická rada církví
et al. – et alii – a jiní – a kolektiv
LZZ – lůžkové zdravotnické zařízení
MZ ČR – Ministerstvo zdravotnictví České republiky
nn. – následující verše

Seznam literatury

Tištěné zdroje

- AUGUSTYN, Józef. *Praxe duchovního vedení*. Olomouc: Nakladatelství Velehrad, 1997.
- BARRY, William A. – CONNOLLY, William J. *Praxe duchovního doprovázení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.
- BAŠTECKÁ, Bohumila – MACH Jan, et al. *Klinická psychologie*. Praha: Portál, 2015.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového Zákona*. Ekumenický překlad. Praha: Česká katolická charita, 1987.
- ČERVENKOVÁ, Denisa. *Katolický pohled na náboženskou pluralitu*, Praha: Nakladatelství Karolinum, 2016.
- DRUHÝ Vatikánský koncil. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995.
- HALÍK, Tomáš. *Odpoledne křesťanství: odvaha k proměně*. Praha: NLN, 2021.
- HOŠEK, Pavel. *A bohové se vracejí: proměny náboženství v postmoderní době*. Jihlava: Mlýn, 2012.
- Ignác z Loyoly. *Duchovní cvičení*. 2. rev. vyd., (V nakl. Refugium 1.). Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2002.
- JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003.
- JAN PAVEL II. Apoštolský list *Salvifici doloris*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995.
- JAN PAVEL II. Encyklika *Redemptoris missio*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1994.
- Katechismus katolické církve*. Doplněné a opravené vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- MERTON, Thomas. *Duchovní vedení a rozjímání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Cesty pastorače v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2001.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorače v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Praha: Pastorační středisko sv. Vojtěcha při Arcibiskupství pražském, 2000.
- Papež František. *Evangelii gaudium: Radost evangelia : apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014.
- PLATTIG, Michael. *Doprovázení Božím Duchem: duchovní doprovázení a rozlišování duchů*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- Směrnice o činnosti nemocničních kaplanů v Arcidiecézi pražské ze dne 14. 11. 2018, čj. A/2018/12217.
- SUDBRACK, Josef. *Duchovní vedení*. Ze samizdatové edice „Duch a život“, 1985, věrný přepis jako soukromý tisk vydal Radim Hložánka, 1999.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999.
- VELLA, Elias. *Srdce pastýře*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015.

Elektronické zdroje

- Asociace nemocničních kaplanů. *Kdo je kaplan* [2022-08-25] <https://www.nemocnicki kaplan.cz/kdo-je-kaplan/>.
- Asociace nemocničních kaplanů [2022-08-04] <https://www.nemocnicki kaplan.cz/spiritualni-pece/>.
- BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid* 2018, 105, s. 25–43. (25. 3. 2018) [2022-08-26] <https://ceskylid.avcr.cz/cz/article/byt-kaplanem-v-cesku-zdroje-nejistoty-a-nachazeni-opory>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *ČSÚ představil první výsledky Sčítání 2021* (13.1.2022) [2022-03-05]. <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/csu-predstavil-prvni-vysledky-scitani-2021>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu (27.2.2014) [2022-03-05]. <https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61wegp46fl>.
- DOSKOČIL, Ondřej – BELÁŇOVÁ, Andrea. Nemocniční kaplani během pandemie covidu-19. *Caritas et veritas* 2021, 11 (1), s. 109–127. [2022-08-25] https://caritasetveritas.cz/artkey/cev-202101-0012_nemocnicni-kaplani-behem-pandemie-covid-19.php.
- EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA. *Katedry a pracoviště*. [2022-10-04] <https://web.etf.cuni.cz/ETFN-680.html>.
- JAN PAVEL II. Encyklika *Ut unum sint*. [2022-11-01] <http://www.kebrle.cz/katdocs/UtUnumSint.htm>.
- Katolická asociace nemocničních kaplanů [2022-08-04] <https://kaplan-nemocnice.cz/>.
- Katolická asociace nemocničních kaplanů. *Nemocniční kaplanství v Evropě* [2022-08-26] <http://kaplan-nemocnice.cz/wp-content/uploads/2014/03/Z-historie-ENHCC.pptx>.
- Katolická asociace nemocničních kaplanů. *Nemocniční kaplanství v Evropě* [2022-08-25] <http://kaplan-nemocnice.cz/wp-content/uploads/2014/03/Standardy-pro-poskytov%C3%A1n%C3%AD-nemocni%C4%8Dn%C3%AD-kaplansk%C3%A9-slu%C5%BEby-v-Evrop%C4%9B-ke-sta%C5%BEen%C3%AD.pdf>.
- Katolická asociace nemocničních kaplanů. *Vývoj pastorační péče ve zdravotnictví po r. 1989-založení KANK v ČR-vzdělávání NK* [2022-08-04] <http://kaplan-nemocnice.cz/wp-content/uploads/2014/03/V%C3%BDvoj-pastora%C4%8Dn%C3%AD-p%C3%A9%C4%8De-ve-zdravotnictv%C3%AD-po-r-1989-zalo%C5%BEen%C3%AD-KANK-v-%C4%8CR-vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-NK.pdf>.
- KATOLICKÝ TÝDENÍK. *Upřesněné počty věřících* (25.1.2022) [2022-03-05]. <https://www.katyd.cz/clanky/upresnene-pocty-vericich.html>.
- MŽ ČR. *Tiskové centrum MZ* (11. 7. 2019) [2022-08-23] https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/17578/38140/2019-07-11_Dohoda%20o%20duhovn%C3%AD%20p%C3%A9%C4%8Di_podpis+datum.pdf.
- MŽ ČR. *Tiskové centrum MZ* (11. 7. 2019) [2022-08-23] <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/ministr-zdravotnictvi-a-zastupci-cirkvi-podepsali-historicky-prvni-dohodu-o-duhovni-peci-ve-zdravotnictvi/>.
- Opatství Nový Dvůr. *Mnišský život* [2022-10-16] http://www.novydvur.cz/cz/prayer_02.html.
- Papežská rada pro jednotu křesťanů. *Direktář k provádění ekumenických principů a norem* [2022-11-01]. <https://docplayer.cz/115726245-Papezska-rada-pro-jednotu-krestanu-direktar-k-provadeni-ekumenickyh-principu-a-norem.html>.
- Pastorace.cz. *Tematické texty* [2022-10-16] <https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/uvod-do-duhovniho-zivota-modlitba>.

- Rádio Proglas [2022-08-22] <https://slovo.proglas.cz/kultura-a-vzdelavani/dopoledne-s-proglasem/nemocnicni-kaplan-vetsina-nemocnicnich-kaplanu-jsou-laici-s-poverenim-sedesat-procent-tvori-zeny/>.
- Researchgate. *What do Chaplains do?* [2022-08-02].
https://www.researchgate.net/publication/260386926_What_do_Chaplains_do/link/5409725e0cf2822fb738d4fe/download.
- V AČKÁŘOVÁ, Zuzana. *Specifika supervize nemocničních kaplanů v České republice* [2022-08-02]
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiC47SRyaj5AhUQ_qQKHVLwAHsQFnoECCMQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.supervize.eu%2Fwp-content%2Fuploads%2F2022%2F02%2FVackarova_-_Supervize-nemocnicnich-kaplanu_2020.pdf&usg=AOvVaw0qz3iZb3JudgocDdEjgWIA.
- Víra. cz. *Texty*. (12. 11. 2015) [2022-10-24]. <https://www.vira.cz/texty/clanky/hledat-a-nalezat-boha-ve-vsech-vecech>.

Přílohy

Záznam 1. rozhovoru s paní A. X.

Kaplan 1: Na začátek bych se vás zeptal, jestli byste mi přiblížila, jakým způsobem prožíváte váš vztah s Bohem. Co to pro vás znamená?

Paní A. X. 1: V islámu je Bůh absolutní síla, ta nejvyšší. Neoddělujeme Boha a d'ábla. Máme jenom Boha, všechno, včetně d'ábla, existuje jenom se svolením Boha. Není nic mimo něj. Celý život vnímáme, že člověk byl na zem poslaný jako správce země. Člověk je ve všem Bohu podřízený, nemůže se stát nic bez vědomí Boha. Člověk nemůže udělat nic bez vědomí Boha. Ale zároveň má svobodnou vůli. Může konat podle svého. Může konat v souladu s Božím přáním, a může konat v rozporu s Božím přáním. Člověk by se měl snažit konat v souladu s Boží vůlí.

Skrze proroky byly seslány návody, jak konat podle Boží vůle. Věříme, že Mohammed byl poslední z velkých proroků, který učil jak konat. To, co řekl, je sepsané v Koránu. Korán Mohammedovi diktoval anděl, není to něco, co by si sám vymyslel. Je to něco, co mu anděl řekl, že má lidem říct, tak to lidem řekl a lidi to následně zaznamenali. Nedlouho po smrti proroka se sešli všichni lidi, co si pamatovali Korán zpaměti, a dali dohromady závazné znění. Ne všichni muslimové se shodují na tom, jak to závazné znění vypadá... Korán je základní kniha, plus k tomu je ohromné množství záznamů o tom, jak prorok žil, co říkal v různých situacích, to jsou sbírky hadísů. Další zdroj je, co dělali nejbližší učedníci proroka, jak se chovali, co dělali, co říkali o tom, že řekl Mohammed. To jsou další sbírky hadísů. Plus pak jsou další záznamy o životě Proroka, ty jsou nejméně závazné, protože to jsou literární díla, něco jako Kosmova kronika.

Život s Bohem je v tom, že se člověk v modlitbě obrací k Bohu přímo, není tam nikde žádný prostředník. Ve srovnání s křesťanstvím to může být míň osobní vztah. Hodně muslimů to má tak, že k Bohu vzhlíží, a žije ve strachu z Boha, strachu z trestu. Vnímá ho jako mocnou, silnou bytost, ne úplně vztahovou. To je dané, myslím, kulturou. Většina muslimů u nás vychází z křesťanského zázemí. Islám u nás je hrozně laskavý. My vidíme Boha jako milujícího. Většina muslimů vychází z křesťanství. Myslím si, že to sedí, protože z křesťanství vycházel i Mohammed, který měl okolo sebe křesťany. Bůh je nejvyšší „support“, nejvyšší podpora.

K 2: Zkusme se dostat blíž k osobnější rovině, jak třeba vám Bůh pomáhá ve vaší práci všeobecné sestry?

A. X. 2: Mně pomáhá to vědomí, že věci, tak jak se dějí, do sebe zapadají, život je skládanka. My nevidíme na to svrchu, jenom Bůh vidí shora. Věci, které se dějí, a vypadají strašně náročně a nesmyslně, vždycky do sebe zapadají, protože tam je Boží vůle, která udržuje vesmír a všechno v chodu. Je to něco, co je zvládnutelné, čím se dá projít. Je tam důvěra v to, že tím lze projít s pomocí Boha. Člověk se musí zklidnit, obrátit, věřit v tu pomoc, že věci budou v pořádku. Protože to je Boží vůle, aby věci byly v pořádku, tak to funguje.

My lidi, tím, že máme svobodnou vůli, v tom děláme velikánský chaos. Způsobujeme si utrpení, války, nemoci. To je to, co si způsobujeme my. Bůh to dopustí, samozřejmě; zkouší nás občas, naši vytrvalost, ale spoustu toho si děláme sami špatnými rozhodnutími. Máme vždycky pomoc Boha, abychom tím mohli projít a zvládnout to. Není potřeba panikařit, extrémně se vztekat, že něco nepůjde. Protože to půjde.

K 3: Jde vám to, napanikaříte?

A. X. 3: Občas. V tom zdravotnictví se mi to docela daří.

K 4: Je to náročné, to vaše povolání.

A. X. 4: Vztekám se nad tím, že v nemocnici je něco tak a takhle, že ten systém je špatný. Vždycky za tím musí být to vědomí, že to nějak půjde. To tam dává ta víra, pravidelná modlitba, která v mém případě není moc pravidelná. To má člověka zase vrátit k rovnováze, k vědomí Boží přítomnosti.

Myslím, že se liší význam modlitby v islámu a v křesťanství. Modlitba v křesťanství znamená, že o něco žádáte, prosíte. Ale modlitba v islámu je jenom děkovná. Když prosíte, tomu se říká prosby, a ne modlitba. Existuje modlitba hodně podobná Otčenáši, ale není to modlitba, je to prosba. Prosíte Boha, aby se něco nějak stalo, ale to není modlitba. Modlitba je jenom vzdání úcty a vyjádření pokory, přijetí Boha, vyznání víry.

K 5: V našem případě v křesťanství je modlitba vnímaná často jako jenom prosba, ale není to tak.

A. X. 5: Není, celá mše je oslava.

K 6: I v samotném křesťanství je to chápáno zkresleně. Máme na prvním místě chválit Boha, takového, jaký je, děkovat mu.

A. X. 6: Ale když třeba řeknete muslimovi, že se jdete modlit, a říkáte tam nějaké prosby, tak ten muslim chápe modlitbu jako něco, co dělá pětkrát denně, to je modlitba,

všechno ostatní jsou prosby. Když řeknete muslimovi, že se s ním jdete pomodlit, tak na vás bude koukat, cože? To přece není možné! Každý se přece modlíte jinak. Ale když mu řeknete, že můžete společně říkat nějaké prosby, tak když se budete obracet jenom k Bohu, a ne k Ježíši, tak je to v pohodě. On s vámi klidně bude odříkávat prosby, to je v pořádku. Je důležité, že spousta konfliktů mezi islámem a křesťanstvím je kvůli nepochopení, každý vnímá podobné pojmy jinak.

K 7: Děkuji, to mi taky osvětluje, co jsem nevěděl, jak to rozlišujete... Co myslíte, že by vám mohlo pomoci ve vaší službě, jak prožívat víc váš vztah k Bohu s vaší prací, rodinou? Jak byste chtěla být víc v rovnováze, jak zvládat konflikty s Bohem?

A. X. 7: Já jsem v konfliktu s Bohem často. Na začátku, když jsem přijala islám, tak všechny věci mi dávaly smysl. Ale teď mám na některé věci jiný názor, než náš oficiální ortodoxní přístup, ale zrovna v islámu je tolik směrů, že se člověk vždycky někam vleze, islám je ještě víc roztržštěný než křesťanství. Není to tak vidět...

K 8: To my nevnímáme. To můžete vidět vy.

A. X. 8: Já to vidím jen náznakově... No a to, co mi fakt pomáhá, je pravidelná modlitba. Ne, že by to byl samotný text modlitby, že by to byla nějaká zázračná slova, to ne. Ale to zastavení se je strašně geniální systém. Vy to máte vlastně stejné, nebo podobné. Ranní modlitba, polední modlitba, modlitba při soumraku a noční. V křesťanství je podobný systém. Ranní chvály, nešpory... Den je protkán takovými zastaveními. To si myslím, že pomáhá nejvíc, protože se člověk zastaví na chvíli. Uvědomuje si, že je nějaká Boží přítomnost, že věci, tak jak se dějí, že to má smysl. Nejde jenom o to hnát se za svým jedním cílem. To, co člověk vnímá jako problém, důležitý a neřešitelný, tak ta modlitba pomůže to uvolnit a uvědomit si, že existuje ještě něco jiného. Můžeme se podívat okolo, může být i jiný úhel pohledu. Když se člověk přinutí udělat si čas na modlitbu, tak to se mu povede nezabřednout v těch věcech, které nejsou podstatné. Víte, jak to myslím?

K 9: Chápu to, že ten Boží pohled, nadhled, který můžeme vnímat, nám může pomoci v naší konkrétní situaci, kterou my můžeme prožívat zběsile a ve velkém napětí.

A. X. 9: Ve zdravotnictví, kde je hodně stresu, tak člověk do toho zapadne, běhá: práce, domů, rodina, práce. Tak to běží a přestaneme vidět smysl té práce, začne nám klepat na záda vyhoření. Struktura povinných modliteb nás nutí se zastavit, ne vždycky se mi to daří – když je toho hodně.

K 10: Zmínila jste, že máte i nějaké konflikty s Bohem. Jsou to okamžiky, které jsou napínavé?

A. X. 10: To se týká často věcí, na které jsem si vytvořila vlastní, ne úplně ortodoxnímu učení islámu odpovídající pohled. Křesťanství nemá tolik příkazů a zákazů, které se týkají konkrétního života. Myslím si, že je to tím, že Ježíš tady byl jenom tři roky a nestihl úplně „kecat“ do všeho. Židé třeba toho mají strašně moc konkrétních nařízení. Někam jde pravou nohou, v jaké ruce držíme vidličku, jak rozsvěcet... V islámu, za těch přibližně třicet let, kdy Mohamed působil, se to také nahromadilo. Spousty konkrétních příkazů jako třeba: nošení šátků, nebo způsob oblékání, to co se smí, nesmí, třeba zákaz hudby – bere se jako něco, co je dané, co musí tak být. V tom mám já konflikt. Myslím, že to není úplně konflikt s Bohem, ale s tím, jak lidi vykládají to, co si myslí, že Bůh chce. Ve spoustě věcí si myslím, že buď Bůh vůbec nechce nic konkrétního, že to není tak podstatné. Anebo chce možná něco jiného, než si lidi myslí, že to od nich Bůh chce. Pak někdy vzniká konflikt.

V krizovém období jsem celou víru vylila i s vaničkou, protože se mi nelíbil názor některých muslimů na něco. Tak jsem usoudila, že s tím nesouhlasím, a že tím pádem je celá víra špatně. Pak jsem si uvědomila, že to tak vlastně není. To, jestli člověk může provozovat hudbu, to není něco, na čem stojí má víra. Je to něco, co si nějaká skupina lidí myslí, že je to důležité.

K 11: Na čem podstatném stojí vaše víra?

A. X. 11: Na samotné existenci vesmíru a světa. Protože když se na to podíváte, je to fascinující celek, který přes hromadu věcí, které děláme jako lidi tak, že se systematicky snažíme vyhladit, tak že to „furt“ nějak jde, věci fungují. Ať už jsou lidi jakéhokoliv vyznání, mají hluboce v sobě základní nastavení, které – pokud ho ve vás nezabijí, tak máte nějakou míru lidskosti toho, co lidem připadá jako dobře a špatně. Vzájemně si lidi pomohou. Ve společnosti jsou věci, které jsou úplně bazální proto, aby lidi byli schopni vůbec být pohromadě a nepobili se navzájem. Tyhle věci fungují všude, lidstvo – všichni nějakým způsobem základně reagují. Myslím, že to je základ toho, že jsme stvořeni všichni stejně, podle jednoho vzorce. Není to nic náhodného, co by vznikalo různě na více místech úplně nezávisle na sobě. Celá existence a celý život vychází z jedné božské síly. Ten motiv k víře a k úctě k Bohu je v tom, že to je něco, před čím stojím v naprostém úžasu. Jak je možné, že když něco takhle neuvěřitelně komplexního funguje? Nemůžete dělat nic jiného, než vzdávat úctu. To stačí jako důvod. Jenom to je vzdávání úcty za to, že to je. Nemusíte nic od Boha chtít, stejně všechno dostáváte, aniž byste o to žádal. Je

dobré, když si člověk uvědomuje, že to je zázrak pro nás. Je důležité vzdávat úctu. Děkovat za to, že něco takového vůbec existuje.

K 12: Nevím, jestli máte pojem svědomí. Mluvila jste o tom, že my všichni lidé máme něco v sobě, pravidla, podle kterých se snažíme řídit. Křesťanský bych to nazval svědomí, které nám lidem bylo dáno, abychom se jím řídili, i když třeba jsme z různých náboženství, nebo i lidé nevěřící v žádného Boha. Souhlasím s vámi v tom, že to padnutí před Bohem v úctě a chvále, to je myslím, křesťanům blízké – chválit Boha s otevřenou pusou za to, co nám dal. Je dobré se vrátit k našemu základu. A to bych vám přál i ve vaší náročné práci.

A. X. 12: U muslimů je častý názor, že islám je jediná cesta. Všichni ostatní to dělají špatně, a jsou zatraceni, to je v islámu hodně silné. To já nemám. Já jsem konvertovala. Nemyslím si, že islám je jediná správná cesta, že Bůh vás zatratí jenom proto, že děláte něco správně z jiného důvodu, že ho chválíte jiným způsobem. To mi přijde malicherné. Když člověk dokáže být tolerantní k tomu, že někdo chápe věci jinak, tak u Boha to nemůže být jinak.

Potvrdilo se mi to i válkou na Ukrajině. Ve jménu nejvyššího křesťanského Boha tam pravoslavní křesťané mordují lidi. Ve jménu Aláha nejvyššího Kadyrovců jdou a mordují lidi. Ateisti dělají to samé. Je úplně jedno, jakého jsou vyznání. Ani jeden z těch lidí nebyl odrazen, aby páchal strašné věci. Náboženství jako takové není to, co vás drží od dělání špatných věcí. To není to, co nás změní v životě. Musí tam být přístup ke svědomí, k tomu, co je dané Bohem člověku už při narození. Je jedno do čeho se narodí, ale má to v sobě. Člověk to vnímá a cítí. Náboženství mu může pomoci najít to v sobě, nejspíš to svědomí – tak bych to popsala. Křesťanství to pomáhá otevřít, islám taky. Všechna náboženství mají ten potenciál vás vést k tomu, abyste se řídil svým svědomím a nekonal strašný „prasárny“ na ostatních lidech a na Zemi a na všem. Není to to náboženství, ta věrouka, ta Kniha, která to udělá, ale je to, jak vám jako člověku se povede navázat kontakt s tím, co ve vás je, co vám Bůh dal jako nejhlubší nitro. To se může povést křesťanovi, muslimovi, ateistovi, komukoliv, v jakékoliv víře se to může povést. To je to důležité, co vás dává do kontaktu s Bohem. Já nemůžu soudit, jestli někomu se to povede pomocí islámu nebo křesťanství, někdo může zůstat ateista – to je úplně jedno, jakou jdete cestou. Důležité je, jestli ve chvíli, kdy se dostanete do situace, kde jde o to udělat něco hnusného nebo ne, jestli dáte přednost tomu, že neuděláte něco hnusného. Proto já si netroufnu soudit, co je správná cesta.

K 13: To je skvělé. Myslím, že jsme si řekli to, v co věříme. Ta podstata, ve kterou věříme, ne ta slupka náboženství, která to zaštituje. Je podstatné to, jak člověk žije. Věřím, že může být spasen, zachráněn člověk, který vůbec nevěří v Boha, ale jedná podle svého svědomí, jak nejlíp umí. Děkuji Vám.

Záznam 2. rozhovoru s panem B. Y.

Kaplan 1: Možná můžeme začít tím, co prožíváte teď, tady. Je to pro vás etapa nemoci, a každá nemoc je nějakým způsobem náročná. A mě by zajímalo, jak vy, vzhledem ke své duchovní tradici, ve které žijete jako buddhista, jakým způsobem se s tím vyrovnáváte, jakým způsobem žijete tuto realitu, která patří k životu...

Pan B. Y. 1: Opírám se o své Útočiště. Když si vzpomenu na dobu, dejme tomu před 17 lety, byla pro mě otázka nemoci a smrti, vlastně jako v celé společnosti jakoby potlačovaná. Nicméně jsem měl pocit, že materialistický pohled na svět je nedokonalý a chybí mi tam některé věci, které k životu patří. V celé společnosti se smrt tabuizuje, snažíme se jí přikrýt nebo démonizovat. Intuitivně jsem poznal, že tento přístup není správný.

Když jsem se potom dostal k buddhistickým mistrům (měl jsem to štěstí, že jsem se ocitl u těch největších současně žijících mistrů), tak jako kdyby něco zaklaplo a něco se spojilo.

V tu chvíli už nemoc a smrt neměly takovou sílu mi ubližovat. V určitých kontemplacích jsem si představoval, jak jsem nemocný. (Viděl jsem spoustu nemocných i tady v nemocnici; je to pro mě velmi inspirující, kdy vidím lidi “ležáky”, vidím je ve stavu, kdy jejich důstojnost jakoby odchází...) A tam se právě na základě buddhistického náhledu a vzhledu rozvinul soucit a láska. V tu chvíli, kdy jsem přemýšlel o ostatních, přišla jedna úžasná zkušenost. Podívejte, co mi to ještě dnes dělá...

K 2: Vidím: husí kůži.

B. Y. 2: Ano, husí kůži. Snažil jsem se co nejhlouběji zabývat ostatními a nahlížet na ně opravdu s tou láskou, se skutečným soucitem. Až se najednou stal takový okamžik, kdy jsem ztratil..., kdy se ztratilo já. Kdy to ego, které to hodnotí, se najednou rozplynulo a zůstala jenom starost o ostatní. Ta zkušenost takto hluboká trvala... já nevím... dejme tomu týden, kdy jsem se do toho - já - vracel jen v okamžiku, kdy jsem si to uvědomil, ale ve chvílích, kdy jsem se opravdu z nejhlubší hlubiny mého srdce zaměřil na utrpení ostatních, tak se mi zázračným způsobem ulevilo, úplně. Ta duchovní úleva, i fyzická s tím spojená, byla naprosto dokonalá. Tam zmizel jakýkoliv osobní zájem, jakýkoliv osobní zájem vymizel. A to, co proudilo skrze srdce, jsem najednou věděl, že to je to, co buddhisté nazývají Bodhichitta - srdce osvícené mysli, co křesťané mohou nazývat boží láskou, božskou láskou (tu terminologii křesťanskou neznám přesně)...

Ale přesně jsem věděl, že to je ten stav mysli, stav člověka, který popisuje spoustu světců, ať už jsou z jakékoliv tradice. (O tom jsem se až zpětně dočetl a byl jsem velice vděčný, že tímto způsobem se dá pracovat s vlastní myslí, což je tedy základ buddhistických praxí – práce s vlastní myslí.) A propojili se tam aspekty, kdy jsem se dostal do určitého univerzálního stavu bez ohledu na to, jestli jsem posuzoval křesťana, muslima, žida, nevěřícího nebo na kohokoliv jsem se zaměřil... A tím, že na ten okamžik, na tu dobu, kdy vymizel ten osobní zájem, tak jsem prožíval naprosté štěstí. Byl to opravdu stav štěstí... potoky slzí. Uf.

K 3: Hmm. Hmm. (Přijetí.)

B. Y. 3: No a jak mi to pomáhá v mém současném stavu... Prostě z buddhistického náhledu, tento život, který prožíváme, není ani první ani poslední a už z toho důvodu, na základě nauk, jsem smířený s tím, co přijde. Přestože bolest a představa smrti atd..., ale tím buddhistickým náhledem a nejenom buddhistickým náhledem, tím lidským náhledem na ostatní. To není, že já prožívám utrpení, a to utrpení vidím všude kolem, z buddhistického náhledu zrození, stáří, nemoc a smrt jsou fundamentální příčiny utrpení... a tohle všechno mi zjemnilo mé vnímání i náhled. Přestal jsem kritizovat, přestal jsem ty lidi rozlišovat, jako myslím v těch skupinkách jako - mám rád, nemám rád nebo ty jsou mi fuk... naopak se tam dostavil stav, který v těch naukách, které jsme obdrželi, je popsán: a to je univerzální láska ke všemu živému. Když jsem v kontemplaci pokračoval dál a dál, nezastavilo se to u lidských bytostí, ale u všech myslitelných, viditelných, vnímatelných, cítících bytostí.

Možná přeskakuji dál a mluvím nesouvisle, ale ještě jedna taková věc: Klid, který se potom objevil z tohoto náhledu a udržení si toho útočiště... Bylo mi líto, respektive jsem soucítit s lidmi, kteří žádné útočiště nemají. Protože jsem si představil, že jsem nemocný a umírám, a nemám se o co opřít. Vše selhává, že doktoři už nic nevymyslí... Další kontemplace: sám, osamělý, starý člověk ležící někde na lůžku, který čeho se má chytit?... při představě toho, že bych umíral nebo byl nemocný za těchto okolností, bez tohoto útočiště... tak tam se mi svírá hrdlo ještě i teď.

K 4 : Ano, to věřím, to je u mě podobné, to nikomu nepřeji...

B. Y. 4: Nikomu bych to nepřál a přeji si, aby každý člověk to své útočiště našel. Aby ho našel v křesťanské víře, v buddhismu, je jedno kde, ale ať ho najde, protože ten univerzální princip stejně všechno spojuje...

K 5: Takže ten prožitek, který jste měl před x lety používáte nyní, a pomáhá vám i v té vaší nemoci teď.

B. Y. 5: Ano, samozřejmě. I v případě, že... samozřejmě přišly myšlenky... protože jsem si něco o té nemoci načetl, že by to mohlo být až fatální za určitých okolností... Ale i s rodinou, s manželkou jsme se o tom bavili otevřeně. Manželka není buddhistka. Manželku používám – jak bych to řekl, ... jako testovací si osobu. *(Smích.)* Když si sedne, já říkám: “Tak, a teď budu chvíli mluvit a ty poslouchej, jestli ti to dává logiku, jestli ti to dává smysl.” Tímhle tím způsobem, a samozřejmě i mistři taky říkají: “Neplet’te si kontemplaci o umírání, (musíte jít hluboko a hluboko), se skutečným umíráním. Potom se ty věci dějí jinak.” Každopádně co nám říkají: “Nezapomínejte na útočiště.” Protože útočiště, duchovní útočiště, ať už u křesťanů, u Ježíše, u Boha, Ducha svatého nebo u buddhistů, u Lamy, Buddhy, Dharmy a Sanghy... *(byli jsme přerušeni)*.

Ještě jednu věc, kterou mi to přineslo, a kterou vnímám dost živě, je to, že jakékoliv světské usilování je předem odsouzeno k neúspěchu. Pokud není to usilování opřeno o duchovní autoritu, tak nevěřím, jsem přesvědčený o tom... ne, že nevěřím, vím, že se nemůže dostavit nějaký úspěch, který bychom od toho očekávali. To se vztahuje i v dnešní době také... máme tady kousek Hrad, současného pana prezidenta... to není z Boží vůle král. *(Smích.)* Potom i ty činnosti, které dělám, zaměstnání, jako je ta muzika a učitelství, učím, předávám tu muziku...

Ještě vám řeknu zase jednu vsuvku. Když jsem začal učit, tak jsem učil u sebe doma a samozřejmě mám obraz mistra, obrázky Buddhů, a tak jsem si tam sednul a přišel ten žáček a začal hrát, a najednou jsem se podíval na svojí duchovní autoritu a v ten okamžik veškeré i to učení té rockové kytary... Nebylo to jenom prázdné, nebylo to jenom předávání té kytary, ale snažil jsem se tam dostat tu dharmu. A ono to šlo docela samo. Nepoužil jsem žádné slovo o buddhismu nic, nic, nic, ale předával jsem to tak, že tady mám svou duchovní autoritu, buď pravdivý a skutečný, ať ti, kterým to předáváš, jsou tvoji přátelé. Tak to je jen taková vsuvka k tomu ještě.

Faktem je, že bez jediné reklamy, nikdy, nikdy jsem nepoužil žádnou reklamu, že učím na kytaru nebo něco..., prostě se to jenom rozneslo, že lidi začali sami ke mně chodit, volat. Nikdy jsem nemusel usilovat v tomto oboru, protože jsem viděl, že v okamžiku, že učím - jak mám, i podle určitých duchovních pravidel, tak se to projevuje. Lidi neměli vůbec pojetí, že jsem buddhista. Pak jsem se přestěhoval do jiné místnůstky, kde žádné obrázky nikde nejsou... nicméně ta vizualizace a jistota přítomnosti toho mistra... stejně tak, jako kdybych to převedl... my jsme si přeci jistí přítomností Boha v tom všem.

K 6: Ano, souhlasím.

B. Y. 6: S touto jistotou, když jsem začal vstupovat do určitých činností, které nebyly přímo duchovní, tak je to posvětilo. Tak to bylo posvěcení a cítil jsem v tom sílu, oporu, vděk a úlevu.

K 7: Dobře, děkuji vám pěkně.

B. Y. 7: Nemáte zač, pane kaplane.

K 8: Abych vás teď nezdržoval od jídla, aby vám to nevystydlo... Budu rád, kdybychom mohli pokračovat... protože věřím, že i když jsme z různých náboženských tradic, tak nás toto setkání vzájemně obohacuje. Věřím, že tak, jak mluvíte ke své ženě a jak mluvíte teď se mnou, a sdílíte se o svém přesvědčení, tak my věřící se potřebujeme sdílet o tom, co prožíváme v duchovní rovině, o tom pravdivém co v nás je.

B. Y. 8: Ano, to božství je v nás. Vycházíme z jedné tantry, která praví: „Všechny cítící bytosti jsou Buddhové. Z důvodu dočasného zatemnění to nepoznávají. Odstraníme-li toto zatemnění, stanou se skutečnými Buddhy.“ Takže ta každodenní práce s myslí... a inspirace, která to všechno rozohňuje, to zase svěťí, takže...

K 9: Ano, je to dost podobné v našem v křesťanském pohledu... Možná jiné to bude v tom smyslu, že křesťané věří, že Bůh přišel na tuto Zem a přišel mezi nás, aby byl jedním z nás.

B. Y. 9: Ano, ano.

K 10: Ztotožnil se s námi v té své lásce do takové míry, že dal svůj život za nás. Tak, abychom my mohli mít život s Ním.

B. Y. 10: Ano, ano.

K 11: A jde Mu o - jakoby “zbožštění” nás lidí,

B. Y. 11: Ano, ano, to je ono.

K 12: ...abychom my Jeho příchodem, jsme přišli k Němu. Takže i v tomto je to naše nahlížení blízké. Tak děkuji moc.

B. Y. 12: Já vám také děkuji, pane kaplane.